Dayanışma

KASIM 1986 — SAYI: 52

Ekmek ve Hak Bildirgesi yurtdışında da imzaya açıldı

Gazetemizin geçen sayısında tam metnini yayınladığımız "Ekmek ve Hak Bildirgesi" yurt dışında da imzaya açıldı. Yurt dışında kurulan "Türkiye Aydınlarıyla Dayanışma Girişimi"nin bir yazıyla demokratik göçmen işçi örgütlerine imza kampanyasına destek olunması için gönderdiği bildirge, Avrupa'nın değişik ülkelerinde yaşayan Türkiyeli işçiler tarafından da olumlu karşılandı.

Okurlarımızın da kolayca görebileceği gibi, bildirge metninde gazetemizin kendi görüşleriyle bağdaşmayan bazı bölümler ve tespitler bulunuyor. Ne ki, metnin ana teması ve göreceği işlev yanında bunlar ayrıntı sayılabilirler. Bu nedenle Türkiye'de verilmekte olan demokratik hak ve özgürlükler mücadelesine katkıda bulunacağına inandığımız bildirgenin imzalanması ve imza kampanyasının yaygınlaştırılması için okurlarımızın ellerinden gelen çabayı göstereceklerine inanıyoruz.

Özal'ın intikamı: Zam!

Seçim sonrası zam kasırgası

Seçim sonrası zamları yüzde elliyi aştı. Özal'ın hatırına seçim öncesi zam yapmayan özel sektör, seçimden sonra zamları sıraladı.

Zam yapmak doğal, ertelemek ise halka verilmiş bir lütuf gibi gösteriliyor. Zam Türkiye'de hayatın olağan bir görüntüsü oldu.

Ferruh DOĞAN

Özal, ara seçimlerden önce durdurduğu ve seçim meydanlarında yemin billah seçim ertesinde yeniden çalışmayacağını vaadettiği "otomatik zam makinası"nı, seçimlerden sonra çalıştırdı. Seçimden umduğunu bulamamanın etkisiyle de zamlar tam bir intikama dönüştü. Tekel ürünlerine, demir çelik ve çimentoya ve devlete üretilen temel ihtiyaç mallarına yüzde 50'yi aşan zamlar yapıldı. Aynı oranda zamlar, zincirleme olarak özel sektörden geldi. Zam, devletin ve özel sek-

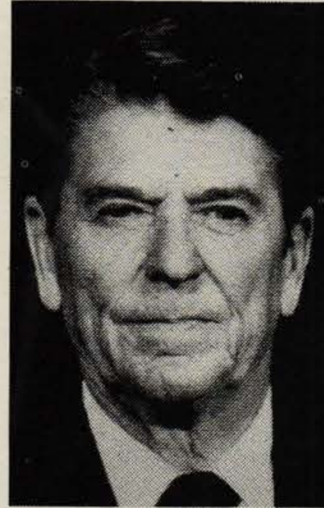
(Devamı 7. sayfada)

Teksif (Şevket Yılmaz) Grev mi?

80 bin tekstil işçisi adına sözleşme görüşmeleri yürüten Teksif uyuşamadı ve "uyuşmazlığa" gitti. Halit Narin işveren kanadı adına, bir yıl önceden açıklanmış "ilkeleri" kabul ettirmek istedi, bir adım gerilemedi, "uyuşmazlık" buradan doğdu.

Tekstil işçileri, ülkede en kötü koşullarda en az ücret ve sosyal güvenlikle çalışan bir işçi kesimidir. Pekçok küçük işyerine dağılmış haldedir. Çok güçlü ve kararlı bir sendika yönetimi ancak bu işçi kesiminin çıkarlarını savunabilir. TEKSİF bu niteliklerinden yoksun bir sendikadır. Üstelik sözleşme görüşmeleri sendikanın (işçilerin) değil, sendika genel başkanı ve aynı zamanda Türk-

(Devamı 7. sayfada)

Reykjavik'te SDI engeli

İzlanda'nın başkenti Reykjavik'te geçtiğimiz haftalarda gerçekleşen Gorbaçov-Reagan görüşmesinin sonuçları dünya barış güçleri ve tüm dünya halkları açısından nükleer silahsızlanma yönünde atılması gereken adımların hayati önemini bir kere daha vurguladı. Görüşme aynı zamanda ABD yönetiminin tüm insanlığa yöneltttiği barış düşmanlığını da apaçık sergiledi.

Sovyetler, Reykjavik görüşmesinde dünya halkları ve dünya barışı karşısındaki sorumluluğun gerçek bir örneğini sergiledi.

SBKP MK Genel Sekreteri M. Gorbaçov'un Reykjavik zirvesine götürdüğü öneriler başlıca şu noktalarda toplanıyordu:

- Karada, denizde ve havada konumlandırılmış stratejik saldırı silahlarının önümüzdeki beş yıl içinde yüzde 50 oranında azaltılması,
- ABD ve Sovyetler Birliği'nin tüm Avrupa'daki orta menzilli füzelerinin tümden yok edilmesi,
- Menzili bin km.'ye kadar olan füzelerin sayısının dondu-

(Devamı 7. sayfada)

Bilim giyotin altındadır

Bilar A.Ş, açıklanmış amaçlarından birini daha gerçekleştiriyor: Bilim Merkezi. Ankara'da açılan bu Bilim Merkezi, YÖK yasasıyla ve sıkıyönetimce üniversitelerden uzaklaştırılmış öğretim üyesi bilimadamlarını istihdam edecek. Öğrenciler de, Doğramacı'nın kurduğu ve öğrencilerini "seçkinler"den seçen Bilkent Özel Üniversitesi'nden farklı olarak "dileyenlerden" seçilecek.

(Devamı 7. sayfada)

CIA adına çalıştığını itiraf eden pilot Hasenfus'un 30 yıl hapsi isteniyor.

DYP'nin Kokusu

Eski başbakanlardan, iki kez sâkıt ve hâlen yasaklı politikacı S. Demirel'in dediğine göre "Meydanlar DYP iktidarı kokuyor"muş!.

Evelallah!

Kokuyor ki ne kokuyor! DYP'nin ara seçim kampanyasında su gibi harcanan paranın kokusu bu. Kilometrelerce uzayan bindirilmiş konvoylara, helikopterli seçim gezilerine, adaylara günümüz rayicinden destek sağlamaya, her birinde davetli sayısı ikiyüzden aşağı düşmeyen politik platform ziyafetlerine harcanan, üstüste konulduğunda kaç yüz milyonu, ya da milyarı bulduğu nedense pek araştırılmayan paralar...

Biliniyor, S. Demirel ve çevresi "hesap adamları" olarak sermaye arttırımından iyi anlarlar. 12 Eylülden bu yana geçen altı yılı aşkın sürede milletin, geniş seçmen yığınlarının anasını ağlatmacasına uygulanan 24 Ocak politikası ve T. Özal türü "yeni ekonomik düzen"den eski AP'li yârânla teşkilatçı dostların yeterince nasiplendikleri anlaşılıyor. Bunlardan sağlanan maddi imkânlara kimi uyanık ve tedbirli holdingçilerin "alternatif bağış" uygulamasını da katarsanız değirmenin suyunun niçin ve nasıl böyle bol aktığı daha iyi çıkar ortaya. Meydanlarda halkın son altı yılda bıçak kemiğe dayanmacasına fukaralaştırıldığını söyleyen Demireller yasak delme operasyonlarında su gibi para harcayabiliyorlar.

Bu işin bir yanı.

S. Demirel ve çevresi, mensubu ve temsilcisi oldukları sınıf adına milletin fukaralaştırılması sürecinden yararlanmasını pekâlâ bildikleri gibi, ayrıca milletin fukaralaştırılmasını ve son altı yılda çektiklerini kendileri için *politik sermayeye* çevirmesini de çok iyi bilmekteler. Faşizmin ekonomik-politik baskısını millet etinde, kemiğinde yaşarken onlar köşelerinde oturup eski teşkilât iplerini ellerinde tutmak, her kademe bürokratik ve diplomatik ilişkileri sürdürmek, geleceğe yönelik çok yönlü entrikalar çevirmekle meşguldüler. Ve onunla yetindiler. Gözleri, sadece, Evren-Özal rejiminin doğurageldiği genel hoşnutsuzluk birikimindeydi. Yığınların faşizm altında uğratıldıkları her kaybı kendi pozitif hanelerine yazıyorlardı. Şimdi de hesapları tuttu diye sevinçten göklere uçuyorlar. Niçin sevinmesinler ki? Sıkıntıyı çeken millet, maddi ve politik her anlamda parsayı toplayan onlar!

Kapitalist düzende politikanın ve "her durum ve şartta" işi tıkırında burjuva politikacının ne olduğunu göstermek bakımından bu olgunun sırası geldikçe vurgulanması önemlidir. Bu olguyu öne sürerek tüm burjuva politikacıları —bu arada Demirel gibilerini de— Evren ya da Özal türü faşistlerle aynı kefeye koymak elbette yanlıştır. Ama bu ne kadar yanlışsa, aynı olguyu gözardı etmek, yığınların politik bilincinden uzak tutmak da o kadar büyük bir yanlıştır. Faşizmin azgın saldırısından çalışan yığınların, sabit ve dar gelirli orta kesimlerin, köylünün, aydınların uğradıkları kayıpta S. Demirel gibi burjuva politikacılara düşen sorumluluk payı her yeri geldiğinde vurgulanmalı, özellikle de onların bugün —onca günahlarına ve suçlarına rağmen— kamuoyuna âdeta birer "kurtarıcı" gibi sunulmalarına karşı çıkılmalıdır.

Meydanlar DYP iktidarı kokuyormuş!

Biz o kokuyu iyi biliriz!

Dayanışma

İtalya ve Türkiye'den sonra F.Almanya'da da hükümet Pişmanlık Yasası hazırlıyor

Gerici Kohl hükümetinin 7 Kasım'da parlamentoya sunmayı tasarladığı antidemokratik bir dizi yasa değişikliğini içeren paket, İçişleri Bakanı Zimmermann ve bilumum gerici politikacılar tarafından "terörizme karşı mücadelede" etkin bir silah olarak savunulurken, başta SPD ve Yeşiller olmak üzere tüm demokrat ve ilerici çevrelerin tepkisiyle karşılaştı.

FDP tarafından da benimsenen yeni yasa tasarısının, İçişleri Bakanı Zimmermenn'ın belirttiğine göre, "itirafta" bulunan teröristleri "tahliye, bolca para ve muhtemelen yeni bir kimlikle" ödüllendirmeyi içermesi de düşünülüyor.

(Devamı 7. sayfada)

IG Metall ve IG Druck und Papier sendikalarının kongreleri yapıldı

Geçtiğimiz günlerde DGB'-nin en büyük sendikalarından *IG Metall* ile *IG Druck und Papier* sendikalarının olağan genel kurulları yapıldı. Barış, silahsızlanma, işçi ve demokratik haklar ile sendikal mücadele konularında bir dizi kararların alındığı kongreler, F. Alman işçi sınıfı hareketinin önümüzdeki günlerde izleyeceği gelişme çizgisinin de göstergeleri oldular.

IG Druck und Papier Kongresi

13-17 Ekim tarihlerinde Essen'de toplanan 14. olağan

(Devamı 7. sayfada)

Nikaragua'ya yönelik saldırılar

CIA'nın maskesi düştü

Geçtiğimiz ay, Sandinist Halk Ordusu'na bağlı birlikler Nikaragua'nın Kostarika sınırı yakınında bir uçak düşürdüler. 50 bin makinalı tüfek ve tonlarca mühimmat yüküyle bu uçak Contralara silah taşıyan Amerikan askeri nakliye uçaklarından sadece biriydi. İçindeki dört Amerikalı "askeri danışman"dan sağ kalan Eugene Hasenfus (45), El Salvador'da ABD güvenlik görevlileri olarak çalıştıklarını açıkladı. ABD Deniz Kuvvetleri eski mensubu Hasenfus'un eşi ve kardeşi de onun CIA hesabına çalıştığını doğruladılar.

Sandinist Halk ordusu Güvenlik Bölümü şefi Ricordo Wheelock'un, ölen pilotların "askeri danışman" olduklarını belgeleyen evrakları gösterdiği ve Kalifornia'dan Washington'a kadar uzayan isim ve adres listesinin bulunduğunu açıkladığı Managua basın toplantısında Hasenfus, aynı uçağın El Salvador'daki Ilopango Havaalanı'ndan 6 kez Honduras'daki Aguacete Havaalanı'ndan dört kez olmak

(Devamı 7. sayfada)

Barış Kongresi'nin kapanışında konuşan Kongre delegelerinin en genci 12 yaşındaki Petya Savova, Kongre Başkanı 91 yaşındaki Hermod Lannung'la.

Dünya Barış Kongresi Kopenhag'da toplandı

BM tarafından Uluslararası Barış Yılı ilan edilen 1986'nın en kapsamlı ve büyük barış toplantısı geçtiğimiz günlerde, 15-19 Ekim tarihleri arasında Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da yapldı. 133 ülke ve 50'den fazla uluslararası örgütten sayıları 2500'e varan temsilcinin katıldığı Dünya Barış Kongresi, nükleer silahlanma yarışının alabildiğine tırmandırıldığı ve uzaya taşırılmak istendiği günümüzde, insan soyunun varlığını sürdürebilmesi ve kalıcı bir barış için güçlü ortak eylemin gereğini vurguladı.

(Devamı 7. sayfada)

Farklı bir Türk-İş kongresine doğru

12 Eylül 1980 askeri faşist darbesi ile altı yıldır koyu bir karanlığa sürüklenen ülkemiz şartlarında yapılacak olan Türk-İş'in 14. Kongresi işçi sınıfımız için de, tüm emekçi halk güçleri için de bir çok bakımdan büyük önem taşımaktadır. Bunları sırasıyla ve kısaca ele alalım.

● Tekelci parababalarının çıkarları doğrultusunda iktidarı gaspeden generallerin ilk hedefi işçi sınıfıydı. Grevler yasaklandı, öncü işçiler öldürüldüler, hapsedildiler veya işten atıldılar. DİSK kapatılarak varlığı yağma edildi. Gerçek ücretler yarı yarıya indirilerek, bir avuç asalak için vitrinlerinde her cins malın bulunduğu ülkemizde işçi sınıfı görülmemiş bir yoksulluğa ve açlığa mahkûm edidi. Antidemokratik iş kanunları çıkartılarak en küçük hak arama yolları kapatıldı. Böylece ülkemiz emperyalist ülkelerin çok uluslu şirketlerine "ucuz ve uysal" işçi cenneti olarak pazarlanmaya çalışıldı.

Kabul etmemiz gerekir ki, burjuvazi başarılı olmuş, isteklerinin bir çoğunu elde edebilmiştir. Ama hayatı ve sınıf mücadelesini durduramayacağına göre başarıları geçicidir. Nitekim işçi sınıfı içinde derlenip toparlanma, yaraları sarma çalışmaları çoktan başlamış, kaybedilenler hiç unutulmadan yeni mevzilenmeler yolunda ileri adımlar atılmıştır. Şimdi yapılması gereken, bütün yasal engellere rağmen ve tüm demokrasi güçleriyle de elele tutuşarak, mevcut faşist saldırganlığa karşı durmak, çeşitli hak ve özgürlükleri yeniden kazanabilmek için emin adımlarla ileri doğru yürümektir. Bunun için tutunulacak ilk dal, gereken ilk araç bir sendikadır. İşte önümüzdeki Türk-İş kongresinin en önemli yanı burasıdır. Madem ki işçi sınıfına ülke çapında örgütlü, merkezi bir sendika lazımdır ve madem ki DİSK şimdilik elimizden alınmıştır, o halde Türk-İş bizim olmalıdır!

● Elbette bu hemen olabilecek bir şey değildir. Türk-İş'e üye olmak bunun ilk adımıdır. 400 bin DİSK üyesi işçi bugün Türk-İş'e üyedirler ve olan bitenin acısını bütün ağırlığıyla yaşayan 1,5 milyona yakın Türk-İş üyesiyle aynı çatı altında birleşmişlerdir. Şimdi sıra Türk-İş yönetimindeki sarı sendikacılardan işçilerin çıkarlarını hiçe sayan politikalarının hesabını sormaya gelmiştir. Bu kongre bunun için bir fırsattır. Faşist saldırganlık karşısında seyirci kalan, hatta faşist hükümete genel sekreterini bakan olarak vererek, Yüksek Hakem Kurulu denilen, ücretleri açlık seviyesinde tutmakla görevli organa katılarak, faşizmin hemen bütün suçlarına ortak olan Türk-İş yöneticilerine duyulan öfke büyüktür. İşçi sınıfı bu öfkeyle 34 yıllık Türk-İş'i sarsacak, tepesindeki asalakları düşürecektir. Ama bu kongrede, ama bir sonrakinde, bu mutlaka başarılacaktır!

● Değişmesi gereken sadece yöneticiler değildir. Bugüne kadar Türk-İş'e hakim olmuş Amerikan tipi sendikacılık anlayışının her yönüyle mücadele edilmelidir. İşçileri sınıf körlüğüne sürükleyen partilerüstü politika, tabanın söz ve karar sahibi olmasını, sendika içi demokrasiyi engelleyen iç tüzük ve yönetim şekli bunların başında gelmektedir. Türk-İş'in kuruluşundan beri, Amerikan gizli örgütlerinin güdümündeki uluslararası sendikal üst kuruluşlarla ilişki içinde olduğu ve üyelerinin topladığı aidatlardan daha fazlasını bu kuruluşlardan "eğitim yardımı" diye aldığı bilinmektedir. Bu duruma son verilerek Türkiye işçi sınıfının uluslararası sendikal alanda layık olduğu saygın yeri alabilmesi için çalışılmalıdır.

İşte bu ve benzeri hedefler uğruna, şüphesiz uzun sürecek bir mücadele süreci sonunda Türk-İş "bizim" olacaktır. DİSK böylelikle yaşatılacak, "sınıf sendikacılığı" bayrağı bu şekilde yükseltilecektir. Belki bu kongrede kesin sonuç alınamayacaktır ama, cephe genişletilecek, yeni dostluklar kurulacak, mutlaka kısmi bazı başarılar elde edilecektir. Bugün en ilkel ve hayati talepleri hedefleyen işçi sınıfımız, unutulmasın ki, daha dün denebilecek bir yakın geçmişte genel grevlerle, işkolu grevleriyle, 500 binlik 1 Mayıs gösterileriyle burjuvaziye kök söktürmüştür. Uğradığı faşizm şokuyla unutturulmaya çalışılan sınıf bilinci ve hafızasının ışığında önündeki mücadele basamaklarını sanıldığından da hızlı çıkmaya adaydır.

● Kongre, faşizmin zulmüne uğrayan tüm emekçi halk için de önem taşımaktadır. Evren'in kuklası Özal hükümetinin politikası sonucu milli gelirden ücretlilerin aldığı pay ilk defa % 20'nin altına düşürülmüştür. Doymak bilmez bir hırsla kaymak tabakasını yiyen tekeller ve etraflarında kümelenmiş bir milyon parazite karşı 50 milyon insan içine düşürüldükleri işsizlik, yoksulluk, sefalet ahlaki yozlaşma ortamından kurtuluş için yavaş yavaş seslerini yükseltmekte; faşizmle ve çürümüşlükle mücadelenin yollarını aramaktadırlar. Türk-İş kongresinden yükselecek olan "iş-ekmek-hürriyet!" sesleri ve bu yolda kazanılacak başarılar yoksul köylülere, memurlara, gençlere, zindanlardaki demokratlara güven verecek, ışık tutacaktır. Faşizmin sistemli olarak ve ısrarla yürüttüğü emekçileri politika dışı tutma çabaları boşa çıkarılacaktır. Evren'in "anayasa" dediği "askeri nizamnameye" kefil olan Şevket Yılmaz'dan sorulacak hesap, atılacak her tokat faşizme de, Özal'a da, Evren'e de atılmış olacaktır. Kısacası kongre, topyekün demokrasi mücadelesinde ileri bir adım, ileri bir mevzilenme olacaktır.

Evet yapılacak çok şey, söylenecek çok söz var. Daha, 5 milyon işçiden sendikalı olanların sayısı iki milyonu bile bulmazken, Birleşmiş Milletlere bağlı Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) iş hukuku ve sendikal özgürlükler hakkındaki evrensel ilkeleri bile ülkemizde uygulanamazken, Türk-İş'in bu kongresi elbette bir son değil, başlangıç olacaktır. Fakat bu ilk adımın iyi yönde olacağının, 34 yıllık örgütün bu 14. kongresinin diğerlerinden farklı olacağının işaretini bizzat Şevket Yılmaz ve hempaları verdiler. İşçi sınıfının artan hoşnutsuzluğu ve genel olarak yükselen demokrasi mücadelesi karşısında sıkışınca Türk-İş tarihinde alışılmadık "eylem" kararları aldılar. Bunların çoğu zevahiri kurtarmak içindi, kongre hazırlığıydı, danışıklı dövüştü ve yapılamadı. Yapmak zorunda kaldıklarında ise işçilerden gereken cevabı aldılar. Asıl cevap kongrede verilecektir. Alışılmış kongre oyunları, delege pazarlıkları, onları ilelebet kurtaramaz. Bütün burjuva işbirlikçileri ve sendika ağaları gibi Şevket Yılmaz, Sadık Şide ve benzerlerinin de yeri, tarihin çöplüğüdür.

Bunu başarabilmek için; sınıf sendikacılığı bayrağını yükseltmek için; daha fazla ekmek, daha fazla hürriyet için; bugün ve yarın, tüm sosyalist, ilerici, demokrat, namuslu işçiler, sendikacılar, işçi önderleri: Elele ve omuz omuza!

Gerçek gazetesinin Ekim 1986 tarihli 243. sayısından alınmıştır.

Faşizm emekçilere ne getirdi?

Faşizmin işçilere, emekçilere dayattığı yaşama koşulları somut bir ifadesini kuşkusuz fiyat artışlarında buluyor. Basında yer alan 1980 ve 1985 yılları karşılaştırmalı sayıları yaşanılan koşulları tüm açıklığıyla yansıtıyor.

1980 yılı Kasım ayında bir kilo pirincin fiyatı 79 lira iken, 1985 Kasım ayında 360 lira olmuş. Aynı şekilde, temel gıda maddelerindeki artışlar da şöyle: Ekmeğin kilosu 22 liradan 150 liraya, patates 29 liradan 130 liraya, fasulye 74 liradan 570 liraya, şeker 44 liradan 190 liraya, et 310 liradan 1630 liraya, zeytin 232 liradan 1300 liraya, peynir 208 liradan 1400 liraya, süt 52 liradan 220 liraya, yoğurt 79 liradan 412 liraya, zeytinyağı 178 liradan 810 liraya çıktı.

Bir başka deyişle faşist cuntanın yönetimi gaspettiği 1980 sonbaharından 1985 sonbaharına fiyat artış oranı şöyle oldu: Pirinç % 356, ekmek % 582, patates 348, fasulye % 670, şeker % 322, et % 426, zeytin % 460, peynir % 573, zeytinyağı % 355, süt % 323, yoğurt % 422 artış gösterdi.

BAKIŞ

E.Mahmut Soner

İdamlık Günah

Çankaya Belediyesi'nin yıktırdığı gecekondu enkazının altında kalan iki çocuk öldü. Olay, esasen son altı yıldır dramatik bir süreç yaşamakta olan Türkiye toplumunda, sıradan bir "zabıta vakası" olacakken, politik boyutlu bir tartışmaya konu oldu. Böyle olması, belediyenin kendisini savunmak amacıyla, "olayın, mülkiyet hukukunun uygulanmasından doğduğunu" söylemesinden kaynaklandı.

Eğer hazırsanız, istiyorsanız, belli bir şartlanmışlığınızla çelişkiye girip sizi rahatsız etmeyecekse, geliniz şu "mülkiyet" konusunu birkaç satırla irdelemeye çalışalım. Nasıl bir "mülkiyettir" ki bu bebek cesetlerinin üstünde oturmaktadır?

Proudon, felsefi bir tez olarak ileri sürer ki; bütün kötülüklerin insanoğlunun çektiği bunca acıların sebebi mülkiyettir; "mülkiyet bütün kötülüklerin anasıdır" ve hatta "mülkiyet hırsızlıktır"!

Bu toptancı ve eksik görüş hiçbir şey açıklamıyor. Ama "doğrunun" izi üzerinde olduğu da söylenebilir.

Doğrusu nedir? Doğrusu, genel olarak "mülkiyet"de değil, şu veya bu *şeyin* mülkiyetinde, genel mülkiyet olgusunda değil, *mülkiyetin biçiminde* aranmalıdır. Aranmış ve bulunmuştur da!

İlginç olan şudur: İnsanları en yaygın ve en derin biçimde mülksüzleştiren, mülkiyeti "kutsal" ilan eden ideolojinin egemen olduğu durumdur; mülkiyeti "kutsallık" kılıfından çıkarıp çıplak şekliyle insana sunan ve mülkiyet ideolojisini böylece yıkan ideolojinin egemenliği, insanlara daha çok mülkiyet sağlayan biricik durumdur. Bu paradoks şurdan geliyor:

Mülkiyeti temel kategorilerine ayırmak gerekiyor. Yiyecekler, giyecekler, ev, araba, ev eşyaları, eğlence imkân ve araçları, kültür araçları vb. gibi. İşte bunlar "yaşama araçlarıdır" ve insan bunlara sahip olmaya layıktır. Toprak, fabrika, hammaddeler ve bütün iş makinaları vb. gibi, işte bunlar, yaşama araçlarını üreten üretim araçlarıdır. İkinci kategori üzerindeki özel mülkiyet biçimi daraldığı ve kalktığı oranda birinci kategoriden mülkiyet yaygınlaşmaktadır. Özel mülkiyet ideolojisi, bu ikinci tür mülkiyeti "dokunulmaz" kılmaya, böylece yaşama araçlarını da azınlığın elinde yoğunlaştıran sömürüyü kutsallaştırmaya matuftur. Ama öyle ki, bir kez "kutsallık" mertebesine ulaşıp ideolojik bir değer haline geldikten sonra, sıradan bilincin bu çıplak gerçeği görmesi büsbütün imkânsızlaşır.

Özel mülkiyet ideolojisinin çok güçlü olduğu ve emekçi halk yığınlarını sarıp sarmaladığı ülkelerden biri de Türkiye'dir. Dünyalığını yığmış olanları koyun bir kenara, kazara bir gecekondu sahibi olmuş fukara bile, komünizmin "bu kış gelip tapuyu deleceği" propagandasından kolayca etkilenir. "Komünizmde", kendisi gibi fukaraların, işsiz, evsiz, tatil ve eğlencesiz, okulsuz ve hastanesiz olmadıklarını, dolayısıyla insanlaştıklarını anlatsanız da anlamak istemez. Anlaması için, onun zavallı mülkiyetinin, "mülkiyetin kutsallığı" adına başına yıkılması, altında masum yavrularının ezilip canvermesi mi gerekiyor? Açıkçası, kesin "hayır" değil; belki evet, belki hayır!..

Türkiye'nin fakir fukaraları, işçileri, emekçileri, küçük bir mülkiyet hayalinin peşinde koşarken eriyip giden insanları, ekmek kavgasını, ulusundan, çocukluk hayallerinden, toprağından ve suyundan çok uzakta, gurbette sürdüren yoksulları, şunu iyice bellemekte yarar var: Özel mülkiyetin "kutsallığını" sana, gerçeğini kendine vaadeden bu sömürü düzeni, sen onun özel mülkiyet ideolojisine tapındıkça sürecektir; ve sürdükçe sen ne mülkiyet sahibi olabileceksin, ne de mülkiyet karşısında özgür ve insan kalabileceksin. Sen mülkiyet kavramının ve ideolojisinin önünde boyun eğerken, o mülkiyetin hukuku, beslenme yetersizliği olarak çocuklarını kemirecek, sen bu şartlanmışlığının arkasında koşup soluksuz kalırken o özel mülkiyetin hukuku, işsizlik, yoksulluk, borç-haciz, umutsuzluk, karamsarlık kılığında kapını her gün çalacak ve işte; belki de bir gün dönüp geldiğinde akşam, tıpkı şu Dikmen'deki emekçi gibi, iki yavrunun cesetleri üzerine dikilmiş özel mülkiyet bayrağını göreceksin. Bu dram, senin onu yaşamak istediğin, ondan kurtulmak için ayağa kalkmadığın sürece devam edecektir.

Mülkiyet mi? Hâlâ açıklamış değil miyiz bu kutsal muammayı? Öyleyse konuyu değiştirelim: Kavramın içine herşeyi sokabilirsiniz, kenef bile "umumi" değilse, özel mülkiyettir; ama insan, sadece insan; etkisi altına sokulabilir ama özel mülkiyet kavramı içine sokulamaz.

Gene de konuyu tam olarak toparlayamadığımızı düşünüyorum. Ama toparlayan var: "*...o serseri adam neden gecekondu yapmış. Gecekondu yapmanın cezası idam gerektiren bir suç. Allah da ona cezasını vermiş.*" (ANAP Çankaya milletvekili Rezzan Şahinkaya, *Tercüman*, 23 Ekim 1986)

Anlaşıldı mı?

İşçi Sınıfı Tarihinden

"Grev kırıcı"lara karşı

Sendikalaşmaya karşı işverenlerin saldırısı işçi sınıfının mücadele tarihinde kararlı direnişlere yolaçtı. Ekim 1935'de Güney Galler'de maden işçilerinin güçlü sendikası Güney Galler Madenci Federasyonu'nu (SWNF) zayıflatmak üzere girişilen saldırıya karşı madenciler maden ocaklarında kalarak direndiler. Bu direniş, daha sonra 1936 ve 1937'de Fransa ve ABD'de yaygınlaşacak olan oturma grevi ve işgal eylemlerinin habercisi oldu. Resimde Dare bölgesindeki Galli madenciler Ekim 1935'de "grev kırıcı" işveren sendikasına karşı gerçekleştirdikleri oturma eylemi sonrasında görülüyor.

GERÇEK gazetesinden fabrika haberleri

ELTOR'DA ZORBA BASKILAR SÖKMEYECEK

Fabrikamız Edirne'de Maden-İş kolunda, TRT'de bolca reklamı yapılan kendimizim üretip, evimizde kullanamadığımız E.C.A su bataryaları üretmektedir.

Yaklaşık 120 işçi çalışmakta, bu sayı bazı aylar 160 civarına çıkmaktadır. Bunun sebebi sözleşmeli olarak işçi alınmasıdır. Fazla miktarda sipariş varsa sözleşmeli işçi alınmakta, siparişler bitince sözleşmeler feshedilmekte ve sözleşmeli işçilerin çıkışları verilmektedir. Sözleşmeli çalışan işçiler hiçbir sosyal haktan yararlanamamakta ve asgari ücret üzerinden çalışmaktadırlar. Fakat cunta anayasası işverenlere böylesi "nimetleri" sunarken, kısıtlı olan işçi haklarını tümden elimizden almıştır. 12 Eylül eşkiyaları grev çadırlarımızı (Amerikan postalları) ile çiğneyip bize zorla işbaşı yaptırdılar. Maden-İş üyesi birçok arkadaşımız işten atıldı, poliste işkencelere, sorgulara maruz kaldı.

Geçen yıl zorla faşist Türk-Metal sendikasına, işverenin işten çıkarma tehditlerine bir süre dayanıp Türk-Metal'e üye olmadık. Ancak eski işçilerin sayısı oldukça az olduğundan yarı bilinçsiz işçiler Türk-Metal'e üye oldular. Faşist sendika işçilerin hiçbir isteğini yerine getirmemekte, sendika temsilcileri de işçilere birer işveren gibi davranmaktadırlar. Disiplin kurullarında işverenle bir olup işçilere ceza yağdırmaktadırlar.

İşbirlikçi posta başları adeta başımızda kraldan kralcı kesilmektedir. Su içmek, tuvalete gitmek izine bağlanmış vaziyette. İzin almadan gidenler disipline verilmekte, doktora çıkmaları engellenmekte, vizite kağıdı yazılmamakta, fabrika doktoru tarafından hastaneye gönderilmemekteyiz.

Faşizm patronlara her türlü imkânı sağlamıştır. İşçiler, emekçiler için gerçekten katlanılması zor günler yaşamaktayız. Ancak faşizmin ebedi olmadığını, faşist liderlerin sonlarının ne olduğunu çok iyi bilmekteyiz.

Bize yapılacak her türlü baskılar gelecek günlerin bizim olmasını engellemeyecek, aksine o günlere bizi yaklaştıracaktır.

Bir *Gerçek* okuru.

Gerçek gazetesinin Temmuz 1986 tarihli 242. sayısından alınmıştır.

Seçme-seçilme hakkını mücadele ederek kazanabiliriz

Yabancılar yaklaşık otuz yıldır F.Almanya'da yaşıyorlar ve yasaların belirlediği çerçevede her türlü yükümlülükleri yerine getiriyorlar. Vergilerini ödüyor, çocuklarını okula gönderiyor, resmi makamlarla çeşitli ilişkileri oluyor, vb.

Yasaların belirlediği görevleri aksatmadan yerine getiren Türkiyeliler ve diğer yabancılar yukarıda saydığımız görevler ve benzer diğer görevleri belirleyen, oluşturan kişilerin seçiminde ya da bu yasaların doğrudan oluşturulmasında hiçbir şekilde söz sahibi değiller.

F.Almanya'da yabancıların seçme-seçilme hakkı özellikle son yıllarda yoğun bir şekilde tartışılıyor. Buna yabancıların yaşadığı diğer B.Avrupa ülkelerinin bazılarında yerel planda da olsa seçme-seçilme hakkının yabancılar tarafından kullanılmaya başlanması daha da yoğunluk kazandırdı.

DAYANIŞMA gazetesi olarak yabancıların seçme-seçilme hakkını kazanabilmesi doğrultusunda yürütülen çalışmalara belli bir ivme kazandırma gayesiyle tüm yabancılara ve Almanlara yönelik hazırladığımız sorulara verilen cevapları bu sayımızda ve önümüzdeki sayılarımızda yayınlayacağız.

Aşağıda bu konuda DAYANIŞMA gazetesi olarak hazırladığımız soruları yazıyoruz. Okurlarımızdan bu konuya ilgi duyanların kısa kimliklerini de belirterek gönderecekleri cevapları gazetemizin gelecek sayılarında yayınlayacağız.

● *F.Almanya'da çalışan ve yaşayan yabancıların bu ülkede yerel seçimlerde seçme-seçilme hakları yok. Birkaç Avrupa ülkesinde ise bu hak yabancılar tarafından kullanılıyor. F.Almanya'da yaklaşan genel seçimlerle birlikte, yabancıların yerel planda da olsa seçme-seçilme hakkı üzerine tartışmalar yoğunlaşıyor. Yabancı düşmanlığını geriletme ve yerli-yabancı toplumların kaynaşması açısından da önemli bir etken olabilecek "yabancıların seçme-seçilme hakkı" konusunda neler düşünüyorsunuz?*

● *Yabancılara yerel seçimlerde seçme-seçilme hakkının sağlanması konusunda neler yapılmalıdır?*

F. Almanya'da işçi sınıfının mücadelesi milliyet tanımıyor. *Fotoğraf: Mehmet Ünal*

Helmstedt'ten Memnune Güler:

"Bu hakkın kazanılabilmesi için herşeyden önce örgütlenilmeli"

12 yıldan beri F.Almanya'da yaşayan ve Helmstedt'deki Königslutter sigara fabrikasında işçi olarak çalışan Memnune Güler aynı zamanda işyeri temcilcisi görevini de yürütüyor. Güler Dayanışma Helmstedt muhabirinin kendisine yönelttiği soruları şöyle cevaplandırdı:

1951 doğumluyum ve 1974'ten bu yana F.Almanya'da yaşıyorum. Yabancılara seçme-seçilme hakkının verilmesi çok iyi olur. Bildiğiniz gibi F.Almanya'daki yabancıların en yenisi 10 yıldır burada yaşıyor. F.Almanya'daki yaşayan yabancıların toplam sayısı diğer Avrupa ülkelerinkinden daha fazla. Bence, Almanya'da yabancılara seçme-seçilme hakkı verildiğinde başta Türkler, İtalyanlar, Yugoslavlar, Yunanlar sayı olarak kendilerini temsil edecek adayı seçmen sayısıyla çıkarabilecek durumdadırlar. Alman hükümeti bu konuda haksızdır. Biz bu çağda ne ülkemizde ne de burada bu hakka sahibiz. Oysa bu hak bizlere verilmelidir. Böyle bir hakkı kazandığımızda, bence, iş alanında geri plana alınmayız. Almanya'da bulunduğumuz sürece kültürel eksikliklerimizi gideririz. Çocuklarımızın geleceği açısından yerli ve yabancılar arasında varolan güvensizlik hisleri önlenmiş olur. Konut problemi bir ölçüde giderilir, yabancı düşmanlığının önüne geçilebilir.

Eğer seçme-seçilme hakkı yabancılar tarafından kazanılabilirse ve yabancıların temsilcileri Eyalet meclislerine girebilirse, bu temsilciler Alman temsilcilerle daha yakından ilişkiye geçebilirler. Siyasi yollarla ve resmi kanallarla yapılacak çalışmalar sonucu yabancı düşmanlığını yaratanların kim olduğu daha çok açığa çıkar. Basından, radyodan ve televizyondan Alman halkına çağrı yapılarak burada bulunan yabancı işçilerin Alman ekonomisine büyük katkılarda bulunduğu, yabancıların yıllardan beri bu ülkede yaşadıkları ve herkes gibi onların da vergilerini düzenli ödedikleri sık sık hatırlatılabilir.

Bu hakkın kazanılabilmesi için herşeyden önce yabancılar örgütlenmelidir. Ve örgütlenebildikleri oranda da Alman sendikalarına, ilerici partilere, demokratik kuruluşlara bu durumu iyice anlatmalıdırlar. Bunun dışında yabancılar bu hakkın kazanılması doğrultusunda çeşitli gösteriler yapmalı, imza kampanyaları başlatmalı, konferanslar düzenlemelidirler.

(Devamı 7. sayfada)

Batı Berlin'den Marianne Kircher:

"Görevleri olanların hakları da olmalı"

Batı Berlin'de öğretmenlik yapan Marianne Kircher'in yabancıların seçme-seçilme hakkı konusunda B.Berlin muhabirimizin yönelttiği sorulara verdiği cevabın geniş özetini veriyoruz.

Yabancı düşmanlığına karşı koyabilmek, yabancıların seçme-seçilme hakkını kabul ettirebilmek için düşüncenin değişmesi, bunun için de (diğerlerinin yanında) lisanın, ifade tarzının değişmesi zorunludur.

F.Almanya'daki çeşitli uluslardan insanlar için seçme ve seçilme hakkı konusunda cevabım elbette ki *evet* olacaktır. F.Almanya'da yaşayan değişik uluslardan insanların vergi ödemek gibi, kanunlara uymak gibi, Alman dilinde eğitim görmek, resmi makamlarla ilişkiler, tahsil zorunluluğu vb. gibi görevleri vardır. Ve yabancılar bu ve benzeri görevleri yerine getirmedikleri zaman cezalandırılmaktadırlar.

Görevleri olanın, hakkı da olmalıdır. Bu kişiler, bu toplumda karşılaşılan sözleşme, kural ve kanunların tümü üzerinde söz hakkına sahip olmalıdırlar. Ben bunu toplumda yaşayan tüm insanların gereken biçimde birarada yaşamaları için kesin şart olarak görüyorum.

Değişik uluslardan insanların çıkarları ve ilgi alanları ancak yine onlar tarafından temsil edilebilirler. Bunun yanısıra başkalarının haklarını savunma temelinde dayanışma gösterme de küçümsenemez. Ama, ben bunun yeterli olduğundan kuşkuluyum. Eğer bir ulustan insanlar biraraya gelip yeterli bir baskı gücü oluşturamıyorsa onların hak istemleri desteklenmelidir, fakat asıl belirleyici olan o halk grubunun kendi gücünü kullanmasıdır. O halde, bundan değişik uluslardan insan gruplarının en iyi temsil edilmeleri anlaşılıyorsa, seçme hakkı kesin bir zorunluluktur.

1986 martında ilk kez diğer uluslardan kişilerin de yerel seçimlere katıldıkları komşumuz Hollanda'nın deneylerinden hareketle, eğer değişik ulusların partileri seçime katılabilselerdi bu daha anlamlı olurdu, diye düşünüyorum. Ayrıca değişik uluslardan insanların ait oldukları partilerde çoğunlukla liste

(Devamı 7. sayfada)

Avrupa'da Türkiyeli "Yabancılar"

Mükerrem BENGİ

Türkiye'den F.Almanya'ya işçi göçünü resmileştiren 31 Ekim 1961 tarihli "Türk-Alman İşçi Mübadele Anlaşması"nın imzalanmasının üzerinden 25 yıl geçti. O tarihte gelen ve halen dönmemiş olanlar 25 yıldır F.Almanya'da yaşıyor. 1983 senesinde yapılan bir araştırmaya göre F.Almanya'da 1.425.000 Türkiyeli yaşıyor. Diğer B.Avrupa ülkelerindekilerle birlikte bu sayı iki milyonu geçiyor.

1977-82 yıllarını kapsayan araştırmalara göre her yıl 82.700 işçi Türkiye'ye kesin dönüş yapmış. 1983'te iktidara gelen Kohl hükümetinin çeşitli yöntemler uygulayarak kesin dönüşü artırdığı ortada. Elimizde 1982 sonrasına ait veriler olmamakla birlikte, 1985 yılı içerisinde "10.500,-DM'lik geri dönüşü teşvik primi" ile kesin dönüş yapanların 125.000'i geçtiği belirtilmektedir.

Türkiyeli "göçmenlerin" yıllardan beri yaşadıkları F.Almanya'daki (diğer Avrupa ülkeleri için de geçerli) konumları nedir? Sosyal yaşama ne denli intibak etmişlerdir? Siyasi eğilimleri nedir? "Birkaç yıllığına" geldikleri bu ülkeden ne zaman ayrılmayı düşünüyorlar? vb. sorular gittikçe önem kazanıyor.

1961 yılını izleyen ilk göç yıllarında daha çok kentlerde işçi olarak çalışan, ya da belli bir süre tezgah başında çalışmış ama işsiz kalmış, kalifiyeleşmiş kişiler; birkaç yıl içinde, bir ev alabilmek, küçük de olsa kendine ait ve gelir getirici bir işletmenin sahibi olmak vb. düşüncelerle F.Almanya'ya geldiler. Gelenlerin bir kısmı bu amaçlarını gerçekleştirince, ya da bunun gerçekleştirilemeyeceğni anlayınca döndüler, dönüyorlar; bir kısmı da biraz daha para biriktirmek uğruna kaldılar. Önceleri tek başına gelirken, daha sonra eşlerini ve çocuklarını da getirmeye başladılar. Çocukların eğitim sorunu, para biriktirmenin eski dönemlerdeki gibi kolay olmaması, Türkiye'de yaşam şartlarının kötüleşmesi ve 12 Eylül 1980'de askerlerin iktidarı gaspetmesi; yüzbinlerce insanı hapishanelere tıkması, işkencelerden geçirmesi, devlet terörünün emekçiler üzerinde uygulanması, afet halini alan işsizlik, enflasyon, istikrarı olmayan ekonomi vb. gibi etkenler geri dönüş tarihinin ertelenmesini ya da böylesine berbat şartların olduğu bir ülkeye dönmektense, içinde bulunulan şartlar ne olursa olsun F.Almanya'da tamamen yerleşme eğilimlerini güçlendirdi.

1961 yılında başlayan işçi göçü esnasında F.Alman tekelleri fabrikalarında çalıştıracakları işçilerin tezgahlarda yabancılık çekmemesi için kalifiye işçi olma özelliğine dikkat ediyordu. Fakat bu özellikleri taşıyan işçilerin pek çoğunun geldikleri bu ülkede işçi sınıfıyla aynı mücadele yöntemlerini kullanmaya, ekonomik mücadele aracı olan sendikalarda yoğun olarak örgütlenmeye başlamaları üzerine, F.Alman tekelleri, daha sonra sendikal mücadele tecrübesi olmayan, sesini çıkarmayan, verilenle yetinen kırsal kesimden işçi getirmeye yöneldiler.

Böylece, küçük mülkiyet tutkusunu kolay kolay yenemeyen kırsal kesim insanlarıyla, kentlerde yaşayan işçileşmiş, sosyal ve toplumsal olaylardan daha fazla haberli kesimden oluşan insanlar F.Almanya'da biraraya gelerek Türkiyeli göçmen işçiler topluluğunu oluşturdular.

F.Almanya'da olsun, diğer Avrupa ülkelerinde olsun, çalışmaya gelenlerin hemen hiçbiri "gelişmiş kapitalist ülkelerdeki yaşam nasıldır, çalışmak nasıldır, biraz da onu görelim" düşüncesiyle gelmediler. Türkiye'deyken işçi olsun, işsiz olsun, köyde yaşayan biri olsun, buraya gelenlerin ilk plandaki düşüncesi çok çalışıp para biriktirmek, geri dönünce daha rahat yaşam koşulları sağlamak yönündeydi. Ve bu düşünce yapısının da burada halen yaşamını sürdürenler için devam ettiği bir gerçektir.

Amaç para biriktirmek —hem de işçilik yaparak— olunca Türkiyeli göçmen işçilerin 25 yıl gibi bir süre geçmiş olmasına rağmen F.Alman toplumuyla kaynaşamamasının nedeni açığa çıkar. İki toplumun yeterince kaynaşamamasında belirleyici olan bu özelliğin yanısıra, dil farklılığı, kültür farklılığı, din farklılığı gibi nedenleri de belirtmek gerekir.

Kültürel yönden de geri kalmış bir ülkeden, Türkiye'den, F.Almanya'ya gelen insanlarımız çok daha ileri —bir yanıyla da yozlaşmaya daha açık— F.Alman toplumsal kültürüne uyum sağlamakta zorluk çektiler. Onun içindir ki, ilk dönemde içe kapanık bir topluluk oluşturup, duygu sömürüsü yapan türkücülerin kasetlerini, ellerinden hiç bırakmadıkları teyplerinde dinlediler, bugün de videolarda Yeşilçam'ın en pespaye filmlerinden her gün birkaç tanesini arka arkaya izlemekteler. Bir diğer yanıyla da kendi kültürel etkinliği olarak F.Alman toplumuna da sun-

(Devamı 7. sayfada)

Yürüyüşte, Hesselbach'taki 96 füzeyi simgeleyen 96 haç dikiliydi

Hasselbach barış yürüyüşü

F. Alman barış güçlerinin ön hazırlıklarını bir süredir yürüttükleri Hasselbach/Hunsrück barış gösterisi 11 Ekim günü yapıldı. Yaklaşık 200 bin barışseverin yer aldığı yürüyüş ve mitinge F. Almanya'da yaşayan değişik uluslardan insanlar da yoğun olarak katıldılar.

F. Almanya'nın hemen bütün bölgelerinden otobüslerle ve özel olarak kiralanmış trenlerle gösteri yerine gelen barışseverler, ellerindeki barış mücadelesini savunan, savaş kışkırtıcılığını kınayan, atom silahlarının denemelerinin durdurulmasını, yerleştirilmiş tüm orta menzilli atom başlıklı füzelerin derhal sökülmesini isteyen ve uzayın silahlandırılmasına karşı çıkan binlerce değişik pankartlarıyla, değişik renkli bayraklarıyla yürüdüler. Hunsrück köyünün hemen yanıbaşına konumlandırılmış 96 Cruise füzesinin bulunduğu üs yakınındaki miting alanına doğru yürüyen barışseverler, uzun süren yol boyunca içinden geçilen köy sakinleri tarafından sevgiyle karşılandılar. Çevredeki bütün yerleşim birimleri barış güvercinleriyle, başka bölgelerden gelenleri selamlayan pankartlarla donatılmıştı. Ve ölümle içiçe yaşamaya zorlanmış bu bölgenin insanları yaşlısıyla çocuğuyla yürüyüş kolunda, "atom bombalarıyla bir arada yaşamak istemiyoruz" diyen pankartlarıyla yer aldılar. Uzun yolu yürüyemeyecek kadar yaşlılar ise dayanışmalarını, bahçelerinden topladıkları çeşitli meyvaları yürüyüş kolundakilere dağıtarak gösterdiler.

Miting alanında konuşma yapanlardan ilahiyat profesörlerinden Luise Schottroff; "Kim ki, dindardır veya dindar olmak istiyor, onun ölüm makinelerine karşı mücadele etmek mecburiyeti vardır." derken, Türkiye Kürdistanı'ndan Ekrem Başaran, Türkiye'deki iktidarın insan haklarını nasıl çiğnediğinden örnekler vererek F. Alman hükümetinin Türk hükümetine yaptığı çeşitli yardımları durdurmasını istedi. IG Metal sendikasının merkez

(Devamı 7. sayfada)

Sovyet bilimadamları Nevada'ya neden gitmedi?

● Sovyetler Birliği'nde ABD'li meslektaşlarıyla sürdürülen ortak çalışmanın devamı olarak ABD'ye gidecek olan Sovyet bilimadamlarına Pentagon'un bir nükleer denemesine katılmayı kabul ettikleri takdirde ABD'ye giriş vizesi verileceği açıklandı.

Sovyet Bilimler Akademisi'ne bağlı Yer Fiziği Enstitüsü'nden bilimadamları geçtiğimiz aylarda ABD Doğal Kaynakları Koruma Örgütü'nden meslektaşlarının da katılmasıyla Sovyetler Birliği'nde Semipalatinsk'teki nükleer deneme alanı yakınlarında üç gözleme istasyonu kurup, ortak sismoloji çalışması başlattılar. Nükleer denemeler üzerindeki moratoryumun denetiminin mümkün olduğunu somut olarak gösteren bu ortak çalışmanın devamı olarak Sovyet bilimadamlarının benzeri çalışmalara katılmak üzere ABD'ye gitmeleri bekleniyordu. Ne var ki, Reagan yönetimi Sovyet bilimadamlarına ABD'ye giriş vizesini ancak şartlı olarak verebileceğini belirtti. Buna göre Sovyet bilimadamları ancak kendilerine dayatılan iki yoldan birini seçerek ABD'ye gitmek durumundaydılar. İlk yolu seçerlerse, ABD'ye hükümetin değil, hükümet dışı bir örgütün, örneğin Doğal Kaynakları Koruma Örgütü'nün davetlisi olarak gidebileceklerdi. Bu takdirde Washington, New York ve Dallas'ı ziyaret edip, ABD'li meslektaşlarıyla görüşme yapabileceklerdi. Ama gözlem istasyonu kurmak bir yana, nükleer deneme alanının yanına bile yaklaşmayacaklardı. Yani çalışmaları bir anlam taşımayacaktı. İkinci yolu seçerlerse, bu kez hükümetin davetlisi olarak Nevada'daki nükleer deneme alanını ziyaret edebileceklerdi. Ama bunun için ABD yönetiminin bir şartı vardı: Sovyet bilimadamlarının bir ABD nükleer denemesine zorunlu olarak katılacaklardı! Yani nükleer silahların denenmesinin sağlıklı biçimde denetiminin mümkün olduğunu kanıtlamaya çalışan bilimadamlarma, akıl almaz bir küstahlıkla Pentagon'un yeni silahlarının denenmesine katılma şartı getiriliyordu.!

Beyaz Saray'ın bir kez daha apaçık sergilenen nükleer savaş kışkırtıcılığına karşılık, ABD'li bilimadamları ve uzmanlar Semipalatinsk ve Karkaralinsk'deki gözlem istasyonlarında Sovyet meslektaşlarıyla birlikte çalışmalarını sürdürüyorlar.

ABD'de insanların kobay olarak kullanıldığı ortaya çıktı

Radyoaktivitenin biyolojik etkilerinin araştırılması amacıyla akıl hastası, tutuklu, yaşlı ve evsiz barksızlar üzerinde 30 senedir ABD'de radyoaktif denemeler yapıldığı gün ışığına çıktı.

Finansmanı Atom Enerji Komisyonu tarafından karşılanan ve en az 700 kişinin tabi tutulduğu deneyler, Nazi toplama kamplarındaki "bilimsel çalışmalar"dan farklılık göstermiyor.

Dünyada çeşitli tepkilere neden olan deneylerin bazıları şöyle:

● 1945-1947 arası iyileşmesi mümkün olmadığı tahmin edilen 18 kişiye değişik kliniklerde çok zehirli ve yüksek değerde kanser yapıcı etkisi olan Plutonyum enjekte edildi.

● 1946'dan 1947'ye kadar Rocherter Üniversitesi'nde böbrek hastalığı olmayan 6 hastaya uran tuzları enjekte edildi.

● 1953-1957 yılları arasında Masachussett'de bir hastaneden beyin tümörü olan 12 hastaya uran iğnesi yapıldı.

● Los Alamos Atom Silahları Deneme Merkezi'nde 60'lı yıllarda 57 kişi denek hayvanı olarak kullanılarak uran ve radyoaktif manganlı yiyecekler yedirildi. Aynı yıllarda Massachussett Teknoloji Enstitüsü'nde yaşlı 20 insana radyum ve toryum enjekte edildi.

● 1963'ten 1965'e kadar Idaho'da bir deneme atom reaktörünün yaydığı radyoaktif artıklar çevrede yaşayan insanları senelerce zehirledi.

● 1963-1971 yılları arası Washington ve Oregon şehir hapishanelerinde 131 tutuklunun genital organlarına değişik dozlarda röntgen ışınlaması tatbik edildi.

ABD temsilciler Meclisi'nin bir alt komisyonu tarafından yayınlanan bir raporla ortaya çıkan İkinci Dünya Savaşı vahşetini aratır bu gerçekler, "insan hakları" havarisi ABD'nin ikiyüzlülüğünü bir kez daha gözler önüne sermiştir.

ABD'li 7 bin bilimadamı SDI'ye karşı çıktı

Aralarında fizik ve kimya dallarında nobel ödülü sahibi 15 bilimadamının da bulunduğu 7000'in üzerinde önde gelen ABD'li bilimadamı, uzayın silahlandırılmasını öngören SDI programında görev almayacaklarını imzalarıyla taahhüt ettiler.

İmza atan bilimadamları adına Washington'daki Ulusal Basın Kulübü önünde bir basın toplantısı düzenleyen uzay bilimleri uzmanı Prof.Dr. Carl Sagan konuşmasında, insanlığın varlığını devam ettirebilmesi için yapılması gereken ilk işin atom silahları denemelerinin durdurulması olduğunu belirterek, "ABD'nin SSCB'nin 6 Ağustos 1985'te tek yanlı olarak ilan ettiği moratoryuma katılmasının acil bir zorunluluk" olduğunu vurguladı.

Prof. Sagan basın toplantısında Çernobil ve Challenger faciaların yeraldığı günler yaşadığımızı, bunların teknik ve insani hataların olabileceğini kanıtladığını, bu nedenle atom silahlarının adım adım azaltılarak tümden yok edilmesi gerektiğini de sözlerine ekledi.

Bilimadamı, SDI projesinden elde edilecek bilgilerin sivil alanlarda kullanılabileceği tezine, "Eğer lazeri tıbbi amaçlarla geliştirmek istiyorsak, bunun için başka bir ulusun füzelerini vu-

(Devamı 7. sayfada)

Enternasyonal Tugay yine Madrid'de!

İspanya iç savaşının başlangıcının 50. yıldönümünde İspanya'da faşizme karşı savaşan Enternasyonal Tugayların yüzlerce üyesi 16-20 Ekim günlerinde Madrid'de biraraya geldiler. Toplantıya katılmak üzere 24 ülkeden gelen bu özgürlük savaşçılarının yanısıra çok sayıda siyaset adamı, sendikacı, sanatçı ve binlerce izleyici, Enternasyonal Tugayların kuruluş yıldönümünde faşizme karşı, barış ve özgürlük için savaş şiarlarını aynı güç ve inançla tekrarladılar. Resimde Tugaylara ABD'den katılıp savaşan James Yates elli yıl sonra La Pasionaria'yla.

José Miguel Pérez 50 yıl önce katledilmişti

İspanya iç savaşının başlangıcının 50. yıldönümünde adı bu mücadeleyle anılanlardan birisi kuşkusuz Jose Miguel Peres'dir. J. Miguel Peres Küba'nın Ağustos 1925'te kurulan Marksist-Leninist partisinin ilk genel sekreteridir.

José Miguel Pérez

Eğitimci ve yazar olarak Jose Miguel, proletarya enternasyonalizminin, dünya emekçilerinin mücadelesinin Rus işçilerinin ve zafere ulaşmış Büyük Ekim Devrimi'nin kararlı savunucusu oldu. Bu kararlılığını ülkesini terketmeye zorlandığı 1921'den sonra yerleştiği Küba'da sürdürdü.

Peres, Küba'ya gelişinden kısa bir süre sonra Havana'daki Sosyalist Grup'la kaynaştı, Marksistlerin Temmuz 1922'de II. Enternasyonalle ilişkileri sertleşene kadar onlarla birlikte davrandı. Mart 1923'te Jose Miguel'in de yer aldığı Havana Komünist Grubu kuruldu. 16-17 Ağustos 1925'te Küba Komünist Gruplar Kongresi'ne katıldı. Bu, Küba'da ilk Marksist-Leninist partinin kuruluşuydu. 18 Ağustos'ta Jose Miguel Parti Genel Sekreterliğine seçildi. Ancak kısa bir süre sonra diktatör Machado tarafından La Palma'ya sürgüne gönderildi. 1928'de burada Komünist Gençlik Örgütü ve yerel Komünist Partisi'ni kurdu. 1930'da haftalık yayın organı Espartaco'yu çı-

(Devamı 7. sayfada)

Nükleer enerjinin daha güvenli kullanımı için

24-26 Eylül tarihlerinde yapılan Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) konferansında nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma alanlarında uluslararası işbirliğini pekiştiren önlemler tartışıldı. Özel oturumda nükleer kazaların derhal duyurulması ve böyle zamanlarda karşılıklı yardımı öngören iki konvansiyon kabul edilerek imzaya açıldı. Konvansiyonlar daha ilk gün aralarında SSCB, ABD, F.Almanya, Demokratik Almanya, Çin'in bulunduğu 46 ülkenin temsilcileri tarafından imzalandı.

IAEA üyesi ülkeler Sovyetler Birliği'nin toplantının başarısı ve anlaşmalara ulaşılmasına vazgeçilmez katkısını vurguladılar.

Bilindiği gibi 26 Nisan'da meydana gelen Çernobil reaktöründeki kazanın ardından 5-9 Mayıs tarihlerinde Sovyetler Birliği'ne giden IAEA direktörü Hans Blix'e, Sovyet uzmanlarının nükleer güvenlik ilgili olarak toplanacak bir IAEA toplantısında ayrıntılı bilgi vermeye hazır oldukları belirtilmişti. Geçtiğimiz Ağustos ayında Viyana'da yapılan IAEA üyesi ülkelerden teknik uzmanlar toplantısına Sovyet uzmanlar yüzlerce sayfalık döküman sunmuşlardı. Bu dökümanlarda yalnızca Çernobil kazası ve nükleer enerji konusunda Sovyet yaklaşımı belirtilmekle kalınmamış, nükleer reaktörlerin çalışması ile ilgili güvenlik önlemleri konusunda uluslararası hukuk hükümleri oluşturulması önerilmişti. Uzmanların bu toplantısında benimsenen iki konvansiyon taslağı resmen onaylanmak üzere IAEA organlarına sunulmuştu.

Eylül ayındaki oturumda Sovyet delegasyonu her iki konvansiyon hükümlerini de tümüyle içeren önerilerinde özellikle, ülke sınırları ötesine yayılma tehlikesi gösteren tüm nükleer kazaların bildirilmesi; dünyanın farklı bölgelerinde radyasyon düzeyini gösteren verilerin toplandığı bir uluslararası merkezin kurulması; nükleer enerji santrallarına saldırıları —teröristlerinkiler dahil— önleyecek güvenilir bir önlemler sisteminin oluşturulması konularına yer verdi.

Maidana 1977'de serbest bırakıldığında.

Antonio Maidana 70 yaşında

Paraguay Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Antonio Maidana, 1980'den bu yana "kayıp". Maidana, faşist Stroessner rejiminin ajanlarınca Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te 27 Ağustos 1980 günü sokak ortasında kaçırılarak Paraguay'a götürüldü. Ve o günden bu yana da kendisinden haber alınamadı. Maidana daha önce 1958'den 1977'ye kadar 19 yıl süreyle hapiste tutulmuş ve uluslararası dayanışmanın baskısıyla 1977'de serbest bırakılmıştı.

Öğretmen olan Antonio Maidana Campos 70 yıl önce 25 Ekim 1916'da doğdu. 1928'de kurulan Paraguay KP'ne 1936'da girdiğinde 20 yaşındaydı. Ve o tarihten sonra Paraguay KP'nin yalnızca 6 ayı (1946) legal çalışma koşullarında geçebilen 58 yıllık illegal yaşantısının tüm güçlüklerini göğüsledi. 1958'e kadar sayısız kereler hapise atıldı ve 1958'de ise yaklaşık 20 yılı bulan hapis yaşantısı başlayacaktı. (DAYANIŞMA'nın Mayıs 1986 sayısında Antonio Maidana'nın yaşantısına geniş yer verdiğimizi okurlarımız hatırlayacaklar).

Antonio Maidana 1980'den bu yana "kayıp". 70. yaş gününde tüm dünyada komünistler, ilericiler tarafından ve 1954'teki darbeden bu yana faşist Stroessner rejimi altında zindana çevrilen Paraguay'da aynı talep yükseltiliyor: "Maidana'ya Özgürlük"!

Jivkov: "Dostluk ve iyi komşuluk ilişkilerinin gelişmesinden yanayız"

11-12 Eylül 1986 yılında Yunanistan başbakanı Andreas Papandreau'nun Bulgaristan'a yaptığı ziyaret sonucunda düzenlenen basın toplantısında "France-Presse" ajansı muhabirinin sorusunu cevaplandıran Bulgaristan Devlet Konseyi Başkanı Todor Jivkov, Bulgaristan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin durumuna ve perspektiflerine ilişkin olarak şunları söyledi:

"Daha önce de söylediğimiz gibi, herşeyden önce, aralarında Türkiye Cumhuriyeti'nin de bulunduğu sınır paylaştığımız tüm ülkelerle iyi komşuluk ve işbirliğine büyük önem veriyoruz. İlişkilerimizin geliştirilmesinde daima saygıya, içişlerine karışmama temeline oturtulmuş ilkeli, yapıcı bir politika izledik. Şimdi de inanıyoruz ki, böyle yaklaşıldığı takdirde çözümlenmeyecek mesele yoktur. Biz geleceği göz önünde bulundurarak, tarafları ilgilendiren tüm sorunları aktif bir diyalogla çözümlemek istiyoruz. Gerçekçi bakıldığında böyle bir yaklaşımı hayat dayatmaktadır. Dünyada ve bölgede olayların çok dinamik geliştiklerini gözönünde bulunduruyorum. Bulgar-Türk ilişkilerinde, son zamanlarda ortaya çıkan bazı olumsuz eğilimlere de işaret etmek isterim.

Bulgaristan ile Türkiye'nin ebediyen komşu olarak yaşayacaklarına hiç kuşku yoktur. 500 yıl devam eden Osmanlı esaretinin Bulgarlar için korkunç trajedi olduğu, uzun süreden beri giderilmesine çalışılan izler bıraktığı gerçektir. Fakat bu durumdan Türkiye halkı ve çağdaş Bulgaristan'ın yurttaşları sorumlu değildir. Tarih bize karanlık geçmişin kalıntılarını nasıl bertaraf edeceğimizi öğretmelidir. Sağduyu ve iyi komşuluk ise, geçmişin kalıntılarının biran evvel yokedilmesini istemektedir. Aksi takdirde, şimdiye kadarki iyi komşuluk ilişkilerinin meyveleri sorumsuzca harcanır ki, bu ne Bulgaristan'ın ne de Türkiye halkının çıkarınadır.

Bize gelince, biz gerçekçiyiz ve ileriye bakıyoruz. Komşumuz Türkiye ile yapıcı ilişkilere taraftar idik ve şimdi de öyleyiz. Biz, aramızda ortaya çıkan sorunlara devlet adamlarına özgü sorumluluk ile yaklaşarak, halklarımız ve devletlerimiz arasında dostluk ilişkilerinin geleceği için perspektifler aramaya bundan böyle de devam edeceğiz. İyi komşuluk ilişkilerinin bundan öte de geliştirilmeleri gerektiğini kabul ederek, biz, kendimizi, onlarca yıl sürecek felâket ve kötülükler doğurabilecek bir duygusallık ve ruh haline kaptırmamaya çalışıyoruz. Bu yüzden halklarımızın Balkanlarda, Avrupa'da ve bütün dünyada barışın ve karşılıklı anlayışın çıkarlarına yönelik ikili ilişkilerin geliştirilmesini öneren her adımı memnunlukla karşılıyoruz."

Todor Jivkov

Yılmaz bir barış savaşçısı Romain Rolland

Aydın KARAHASAN

Çağdaş Fransız Edebiyatı'nın en önemli adlarından biri olan Romain Rolland'ın yapıtlarıyla ilk kez 1959'da karşılaştım. Bu değerli yazarı tanıyana dek daha liseyi bitirmeden Fransız klasiklerini bitirmiştim. Bizim edebiyat-sanat meraklısı kuşağı en çok Fransız ve Rus edebiyatı etkilemişti. Beni de en çok Balzac ile Stendhal sarıyordu, bir de Dostoyevski... *Kızıl ile Kara*'daki *Julien Sorel* ile *Goriot Baba*'daki iki kız kardeş *Delphine ile Victoire*, daha sonra Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza*'sındaki ölmez tip *Raskolnikov*, *Budala*'daki *Prens Mişkin* zaman zaman karşıma gelir benimle tartışırlardı sanki. Daha doğrusu ben onlarla tartışırdım. Raskolnikov da, Julien Sorel de katildiler. Bu cinayetlerine sürükleyen toplum yapısı karşısında onları pek suçlayamıyordum. Hele Raskolnikov'un savcı arkadaşı Razumikin ile tartışması, çarlık Rusyasındaki toplumsal düzeni gerek yazılı, gerek sözlü eleştirmesi, işlenen bir takım suçların düzeni değiştirmek için mübah olduğunu savunması, cinayetleri kötü yönetimlere karşı savrulmuş protestolar olarak görmesi, bitmez tükenmez tartışmaların içine bir roman okuru olarak kendimi de katar; onlarla beraber yaşayıp, beraber düşünür, onlarla beraber sevinip üzülürdüm. Aradan yıllar da geçse bu ölümsüz tiplerin davranış biçimlerini, konuşma üsluplarını unutamıyordum.

Romain Rolland da bana göre Balzac, Stendhal, Dostoyevski niteliğinde soylu, özgün bir yazar. 1959 yılında, Dijon'da tanıştığım Fransızlar içinde Claude Cologne adlı Edebiyat Fakültesi öğrencisi genç bir Fransız kızından duymuştum Romain Rolland'ın adını ilk kez. Kitaplığımda ondan küçük bir anı, *Jacques Prêvert*'den "Dostluğun Sınırı Yoktur" (l'amitié n'a pas de frontière) diye imzaladığı *"Sözcükler"* adlı kitap hâlâ durur. Bu değerli yazar da *Marcel Proust* gibi bizde yeterince bilinmez. Ellili yıllara dek Marcel Proust'tan da Romain Rolland'dan da derli toplu bir çeviri yapılmamıştı. Şimdi yapıldı mı bilmiyorum. Proust'un Fransızcasının çetrefil, güç olduğu söylenir. O dönemlerde bir yığın çalakalem Fransızcadan çeviri yapan Haydar Rifat, Marcel Proust'tan ancak iki-üç hikâye çevirmiş, "Dün ve Yarın Tercüme Külliyatı"ndan yayımlanmıştı. Ama Romain Rolland'dan çeviri pek yoktu. Oysa Rolland'ın Fransızcası öyle çetrefil, karmaşık değildir. *Jean-Christophe* adlı on ciltlik ünlü romanından alıntılar yabancı dil öğreten ders kitaplarında bile vardır.

Romain Rolland çok yazmadı. On cilt tutan Jean-Christophe romanı bir yana konursa *"Au dessus de la mêlée"* (Kargaşanın Üstünde) adlı kitabı çok değerli denemelerini içerir. "Colas Breugnon" (Bronyon Usta) ise gene küçük hikâyelerini içeren bir kitaptır. "Au-dessus de la mêlée" Almancaya *(Der freie Geist)* diye çevrildi. Ötekiler özel ad olduğu için Almanca çevirilerdeki adları da aynı.

1886'da Fransa'nın Clamecy kasabasında doğan Romain Rolland 1944'de aynı kasabada öldü. 1915'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü de kazanan yazar (Nobel ödülleri bazan isabetli veriliyor) orta bir burjuva ailesindendir. (Ortadirekten değil). Antik kültürle çağdaş kültürü çok iyi özümseyen Rolland (bir yazar için başka biçimi düşünülebilir mi?) daha sonra Paris'teki ünlü Sorbonne Üniversitesi'nde Sanat Tarihi profesörlüğü yaptı. Ünlü romanı Jean-Christophe'u 1904-1912 yılları arasında yazdı. Onuncu cildin önsözünde şöyle der: "Gittikçe tükenmekte olan bir kuşağın trajedisini yazdım. Bu kitapta hiçbir gerçeği saklamadım. Yeni bir dünyanın yaratılması, yeni bir ahlak, yeni bir estetik, yeni bir inanç, yesyeni bir insanlığın yaratılması için çalıştım." Bu romanın yazılış yıllarında dünyanın başına geleceği sezinlemiş olan büyük yazar daha o sıralar sorumluları uyarmış, kanlı bir gidişi önlemek için elinden geleni yapmıştı. Ama ne çare ki, kapitalizm doymak bilmiyor, emperyalizm ise azgın çıkarları uğruna halkları, ulusları birbirine düşürmekten geri kalmıyordu. Nitekim 1914'te o büyük boğuşma başladı. 1918'e dek süren bu boğuşmanın yaraları daha sarılmadan insanlığın başına ikinci bir belâ, Hitler heyulası musallat oldu. Geride kan, ateş, dehşet, irin, acı, yokluk, yoksulluk, milyonlarca ölü, bir o kadar da sakat, dul, yetim bırakarak o da tarihin çöplüğüne gömüldü. Şimdi insanlığı tehdit eden nükleer bir savaşın önlenmesi için bilim adamından sanatçısına, din adamından sporcusuna, meslek kuruluşlarından sendikalara dek toplumun her sınıf ve katmanlarından milyonlarca insan çırpınıp dururken kovboy bozması üçüncü sınıf bir film aktörünün düğmeye basıp basmayacağı tartışması yapılırken Romain Rolland gibi nitelikli bir yazarın daha Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Dünya Barışı'nın ne denli gündemde olduğunu yazıları, sözleri, söylevleriyle tüm sorumluları uyarmaya çalışması, bu uğurda durmadan usanmadan çaba harcamasını anımsamamak olası mı?

Desen: Aydın Karahasan

Onun Jean-Christophe adlı romanı ayrı bir özellik taşır. Bu eserinde yıllar yılı birbirine düşman edilen iki halkın, iki ulusun dramını sanatçı gücüyle ele alır. İlk üç ciltte *"L'aube" (Şafak), Le matin (Sabah), "L'adolescence" (Gençlik Çağı)* bölümlerinde bir çocuğun çevresini, dünyasını tanımasında müzik sanatındaki gücün payını anlatır. Daha gençlik çağında babasını kaybeden Jean-Christophe yaşamın ilk acılarını tadıp da mücadele azmiyle bilenince kendini işçi sınıfı hareketi içinde bulur. Daha sonra Paris'te Oliver adlı bir Alman genciyle tanışır. Her ne kadar mizaçları birbirleriyle uyuşmazsa da aralarında sıkı bir dostluk başlar. Yazar burada iki ayrı karakterdeki ulusun, Fransızlarla Almanların ilişkilerini anlatır. Jean-Christophe Fransız halkının, Oliver Alman halkının prototipleridir. Sonra bu iki arkadaş romanın *"La révolte" (Başkaldırma)* bölümünde beraberce işçi sınıfı hareketine katılırlar. Roman bu bölümünde içerik bakımından en anlamlı satırlarla doludur: "Yaşamın sürekli yenilenen bir hareket olduğu, ancak eylemin yaşama canlılık kazandıracağını" ustaca anlatır.

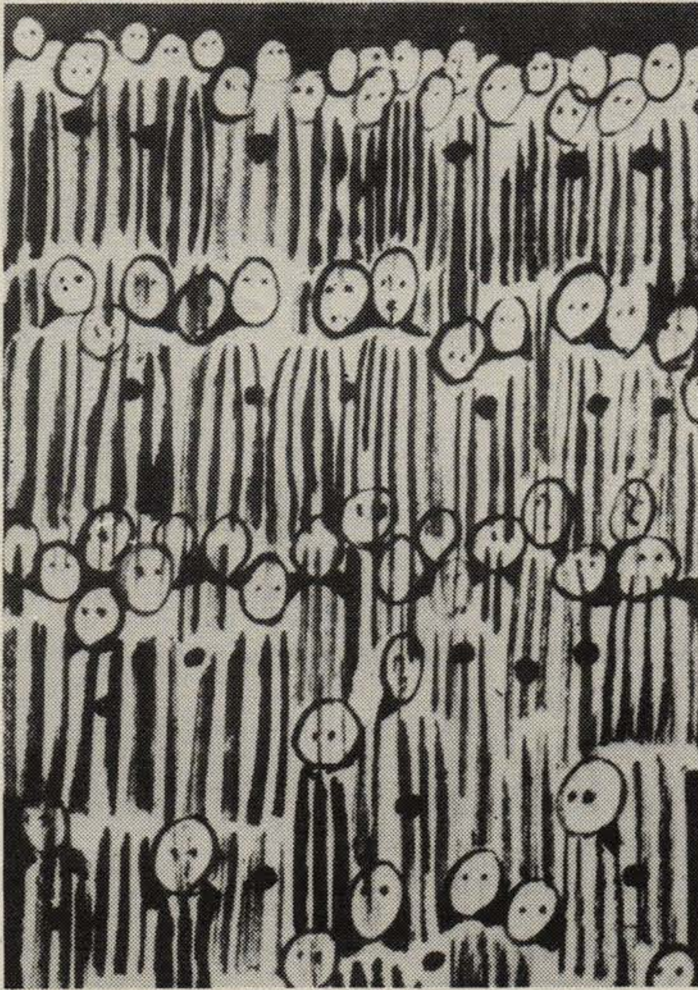
"Au-dessus de la mêlée" (Kargaşanın Üstünde) adlı kitabındaki savaşa karşı yazıları "Journal de Genève" ile bazı günlük Avrupa gazetelerinde yayınlanmıştı. Prusya militarizmine karşı şiddetli yazılarıyla dikkatleri üzerine çeken Rolland, bu militarizmin Avrupa kültürünün düşmanı olduğuna ta o zamanlar dikkat çekmişti. Rolland haklı çıkmıştı. Daha sonra Hitler, bilim adamından sanatçısına, din adamından sendikacısına dek tutuklamadığı insan bırakmaz, bununla da yetinmeyip kitapları meydanlarda yaktırır, tabloları müzelerden indirirken Rolland ile diğer barışçı ve ilerici güçlerin "Barış, Barış!.." diye çırpınmalarında ne denli haklı oldukları ortaya çıkmıştı ama iş işten de geçmişti. Bugün de iş işten geçmeden barış çağrılarına katılmanın ne kadar önem taşıdığı geçmiş acı deneyimlerle daha iyi anlaşılmaktadır.

antifaşist sanat

JOSEF SZAJNA

Hitler faşizminin toplama kamplarına doldurduğu 18 milyon insandan 7 milyonu hayatta kalmayı başarabildi. Polonyalı ressam ve sinema sanatçısı Josef Szajna onlardan birisi. 1941-1944 yıllarını Auschwitz toplama kampında tutuklu olarak geçirdi. Bu yıllarda kalem ve kağıt buldukça resim yaptı. Toplama kampından kaçmaya teşebbüsten üç kez ölüme mahkum edildi. Son kaçış teşebbüsü ona özgürlüğünü kazandırdı.

Kurtuluştan sonra Güzel Sanatlar Akademisi'nde resim eğitimi gördü. Daha sonra anlatım aracı olarak resmin yanında tiyatroya ilgi duyarak, bu alanda çalışmaya başladı. "Çünkü canlı ve onu anlayabilecek tek plastik öge İNSAN"dı.

Josef Szajna, Ceza Bölğü ve tifüs, 1944

Aydın Karahasan Düsseldorf'ta sergi açtı

Aydın Karahasan'ın yağlıboya tablolar, akuareller, desen ve pastel çalışmalarından oluşan sergisi 17 Ekim günü Düsseldorf kentinde açıldı.

Karahasan'ın sergisi 27 Kasım'a kadar izlenebilecek.

1954-60 yıllarında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde gördüğü eğitimi daha sonra Paris'te sürdüren Karahasan, bir süre Dijon'da grafik çalışmaları yaptı. Yurda döndükten sonra bir süre resim öğretmenliği yapan Karahasan 1965'te bu kez F.Almanya'ya yerleşti. Sanatçı çalışmalarını halen bu ülkede sürdürüyor.

38. Frankfurt kitap fuarı 1-6 Ekim tarihlerinde açıldı

1 Ekim tarihinde 38. kez açılan Frankfurt Kitap Fuarı, 84 ülkeden 7 bin yayınevinin katılımıyla gerçekleşti. Yaklaşık 200 bin kişinin gezdiği fuar 6 gün sürdü ve 92 bini yeni olmak üzere 320 bin kitap sergilendi.

Bu yıl fuarın ağırlık teması olarak "Hindistan-Gelenekte Dönüşüm" belirlenmişti. Ama katılan yayınevlerinden sadece 85'i konuyla ilgilendi. F. Alman meslekdaşlarıyla tanışıp, tartışmak üzere Hindistan'dan gelen 25 Hintli yazarın buluşmanın gerçekleşmemesi nedeniyle hayal kırıklığına uğradıkları gözlendi. Ve bu arada edebiyat ve kitapseverlerin zengin Hint literatürüyle tanışmaları ne yazık ki yaygın olarak gerçekleşemedi.

Öte yandan "Alman Kitapçılık Barış Ödülü" kapanıştan bir gün önce Polonyalı tarihçi ve yazar Wladislav Bartoszewski'ye verildi. Son senelerde örneğine sıkça rastlanan bu tür "barış" ödülleri; F. Almanya ve Avrupa'da yükselen gerçek barış hareketlerinin karşısında irkilen gericilerin barış maskesi altında kimi "barışseverleri" ödüllendirip, soğuk savaş kışkırtıcılığı yapmalarıdır.

Fuarın en olumlu ve başarılı yanı ise bazı yayınevlerinin ve tanınmış isimlerin belirli standlarda "Mandela'ya ve Güney Afrika ve Namibia'daki tüm siyasi tutuklulara özgürlük" talebiyle imza toplamalarıydı.

Edebiyat ödülünün yeni sahibi W. Soyinka

"Zorbalık karşısında sessiz kalan herkesin içindeki insan ölür"

Nobel Edebiyat Ödülü ilk kez bir Afrikalıya verildi. Nijeryalı yazar "Kara Afrika'nın bağımsızlığı için verdiği mücadeleyle tanınıyor.

W.Soyinka

İsveç Edebiyat Akademisi 16 Ekim günü Nobel Edebiyat Ödülü'nü Nijerya'lı şair, roman, hikaye ve oyun yazarı Wole Soyinka'ya verdiğini açıkladı. Böylece Nobel Edebiyat Ödülü ilk kez Afrikalı bir yazara verilmiş oluyor.

Edebiyat çevrelerince sürpriz olarak nitelenen bu sonuç, pek de öyle rastlantılara dayanmıyor. Çünkü ödülün yeni sahibi Wole Soyinka hem Afrika'da hem de Avrupa'da oldukça tanınan bir yazar.

52 yaşındaki Soyinka'nın şiir, roman, hikaye ve tiyatro oyunları dalında 20'nin üzerinde eseri bulunuyor. Öğrenimini İngiltere'de yapmış, Batı kültürü ile de yetişmiş olan yazar, tüm edebi çalışmalarını İngilizce yazıyor. Bu sayede Batı'da da okunuyor, seviliyor.

Wole Soyinka "Kara Afrika"nın bağımsızlığına kavuşması için çetin uğraş verdi. Irk ayrımcılığına, sömürgeciliğe karşı mücadele yürüten Soyinka, bağımsızlıktan sonra Nijerya'da başgösteren petrol gelirlerinin yolaçtığı soysuzlaşmaya karşı da savaş açtı. "Çekip giden beyazların çizmelerini herkesten önce ayaklarına geçiren siyah politikacıları" eleştirdi.

1967'de Nijerya'da patlak veren iç savaşta taraflara ateşkes çağrısıyla yetinmeyen Soyinka, kısa ömürlü Biafra devletini kurmak üzere başkaldıran İbo kabilesi yöneticileriyle görüşmeye kalkınca tutuklandı. 22 ay tutuklu olarak mahpus yatan Soyinka, tutukluluk günlerinde tuvalet kağıtlarını kullanarak yazdığı şiirler, daha sonra *"Yeraltındaki Mekik"* adıyla yayınlandı. 1969 yılında serbest bırakılan Soyinka sürgün olarak geldiği Avrupa'da ve Gana'da altı yıl geçirdikten sonra tekrar ülkesi Nijerya'ya döndü. Nijerya'da IFE Üniversitesinde karşılaştırmalı edebiyat profesörlüğüne getirildi.

Wole Soyinka siyasal inançlarını "İnsan Öldü" adlı eserinde etraflı bir biçimde dile getirmiştir: "Zorbalık karşısında sessiz kalan herkesin içindeki insan ölür" dizesinde ifadesini bulan bu bakış onun siyasal inançlarının ve insana bakışının özünü oluşturur. *Bunalım Mevsimi, Ormanların Dansı, Bir Gelecek Bilimciye Ağıt,* yazarın dil ustalığını ve düşünce yapısını göstermesi bakımından ilginç eserlerdir.

Lotus Edebiyat Ödülü Resul Hamzatov'a verildi

26 Eylül-8 Ekim 1986 tarihlerinde Kuzey Kore'nin başkenti Pyongyang'da toplanan Asya-Afrika Yazarlar Birliği Lotus Edebiyat Ödülü Seçici Kurulu, bu yılın ödülünü oybirliğiyle Dağıstanlı ünlü ozan Resul Hamzatov'a verdi. Onur ödüllerinin Yemenli ozan Abdel Aziz El-Mokhaleh ve Kuzey Koreli romancı Chon Se Bong tarafından paylaşıldığı edebiyat ödülünün Genç Yazarlar Ödülü ise Japon Wahei Tatematsu ile Ganalı Kojo Yankah'a verildi.

1986 yılı Lotus Edebiyat Ödülünü kazanan Resul Hamzatov, 1923'te Kafkasya'da Tsada adlı küçük bir köyde doğdu. Küçük yaşlarda şiir yazmaya başlayan Hamzatov'un ilk şiir kitabı "Ateşli Aşk ve Doyumsuz Kin" 1943'te yayımlandı. Hamzatov, 1963'te yayımlanan "Yüksek Yıldızlar" adlı yapıtıyla Lenin Edebiyat Ödülü'nü kazandı. 1968'de yayımlanan ve 1984'te Türkçeye de çevrilen "Benim Dağıstanım" adlı düzyazı kitabı Sovyetler Birliği'nde edebiyat olayı oldu. Yaşayan en ünlü Sovyet ozanlarından biri sayılan Hamzatov'un şiirleri bütün dünyada elliyi aşkın dilde söyleniyor.

Bilindiği gibi daha önceki yıllarda mizah yazarı Aziz Nesin ile şair Ataol Behramoğlu Lotus Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştı.

Devrimin ilk kültür bakanı: Lunaçarski

Lenin'in *"alışılmışın dışında üstün yetenekli, zengin bir şahsiyet"* diye tanımladığı Lunaçarski, 23 Kasım 1875'de Ukrayna'nın Poltova şehrinde doğdu. Küçük yaşlardan itibaren kişiliğinin şekillenmesinde yüksek rütbeli bir memur olan babasının etkisi büyüktür. Dinden bağımsız eğitimini, monarşiye karşı görüşlerini ve 19. yüzyılın gerçekçi ve demokrat Rus edebiyatına karşı gelişen ilgisini babasına boçlu olan Lunaçarski, okuldaki monarşist ve kiliseci (ruhanî) eğitim sistemini onaylamadığı için okul yıllarındaki not durumu iç açıcı değildi. Buna karşılık okul dışındaki zamanında, sahip olduğu öğrenme hırsını yoğun bir şekilde tatmin etmeye çalışyordu. Almanca ve Fransızca öğreniyordu, müzik dersleri alıyordu. Tiyatro ve konserler izliyor, bu konularda yazılmış yayınları okuyordu.

13 yaşında, o zamanlar yasak olan Engels ve Kautsky'nin eserlerini okumaya başladı. 14 yaşında *Kapital*'i okuyup inceleyen Lunaçarski'nin felsefeye karşı ilgisi de günden güne artıyordu.

15 yaşında üye olduğu illegal öğrenci örgütünde bilgili, enerjik bir tartışmacı olarak dikkatleri üzerinde topladı.

İlk ciddi politik çalışmasına 17 yaşında lisede başlayan Lunaçarski, işçilerin yoğun olduğu bir bölgede ajitatör ve propagandist olarak görev yaptı. İlk gazete yazısını yine bu sırada bir sosyal demokrat gazeteye yazdı. Politik olarak kendini yetiştirme ve politik çalışma konusundaki ilgisi, sanat, müzik ve edebiyat için de geçerliydi.

Lise yıllarında yaptığı devrimci çalışmalar nedeniyle diplomasındaki "Davranış" notu yetersiz olduğu için Rusya'da üniversiteye devam edebilmesi imkansızlaşınca, öğrenimine devam etmek için 1895'te Zürih'e gitti. Kısa bir süre sonra da orada sosyal demokrat öğrenci örgütlerine üye oldu.

1898'de Rusya'ya geri dön-

Lunaçarski

düğünde devrimci çalışmalara daha yoğun şekilde katılacak ve sonraki yıllarda birçok kere tutuklanıp, serbest bırakılacaktı.

1904'de Kiev'de bulunduğu sırada Bogdanov'dan Bolşeviklerin merkez organında çalışması için en kısa sürede yurtdışına çıkması bizzat Lenin tarafından istendiğini bildiren bir mektup alan Lunaçarski, aynı yıl Paris'e yerleşti. Lenin'le yürüttüğü çalışmalarının yanısıra *Vperyod* ve *Proletari Bolşevik* gazetelerinde çalışmaya başladı. Bu arada göçmen ve öğrenci Rusların Bolşeviklere katılmasını sağlayabilmek amacıyla İsviçre, Fransa, Belçika, Almanya ve İtalya'daki Rus göçmen ve öğrenci kolonilerini birçok kere ziyaret etti.

Fransa'da bulunduğu süre boyunca pek çok sanatçı ile yakın dostluklar kurma fırsatını bulmuştu. Bu dostları Lunaçarski'de derin bir kültür birikiminin izlerini görüyor, sıcak bir şekilde bağrına basıyorlardı.Bu dostluklar içerisinde özellikle Henri Barbüsse ve Romain Rolland ile olanını özellikle belirtmek gerekir.

Daha sonraki yıllarda edebiyat çalışmalarına da ağırlık veren Lunaçarski yazdığı makale ve kitaplarda sahne sanatı, resim ve edebiyatta siyasi mücadelenin amaçlarını analiz ediyordu.

1915 ve 1916 yıllarında gelecekteki görevini sezmişcesine halk eğitiminin önemli sorunları ve pedagoji üzerine bilgisini geliştirmeye başladı. İsviçre'deki halkevinde incelemeler yaptı, okulları ziyaret etti, pedagoglarla tanıştı.Rusya'ya dönüşünden sonra Mayıs 1917'de Petrograd genel seçimlerinde Bolşeviklerin adayı olarak Aleksandr Nevski idare meclisine seçilen Lunaçarski daha sonra Petrograd Belediye Başkan yardımcılığı görevine tayin edildi ve okullar, halkevleri, okul dışı eğitim kurumlarının bağlı olduğu kültür ve bilim dairesinin yönetimi görevini üstlendi.

18 Nisan 1917'de yayınlanmaya başlayan ve yöneticiliğini M. Gorki'nin *"Novaya Shisn"* gazetesindeki çalışmalarına da ağırlık veren Lunaçarski, devrimin yaklaştığı sıralar Bolşevik Savunma Komitesi'nde çalışmakta ve bildiriler yazmaktaydı.

Devrimden sonra çeşitli sanat dallarındaki bilgisi, üstün vasıfları, dürüstlüğü, devrime ve sosyalizme bağlılığı dolayısıyla Lenin'in Halk Eğitim Başkanlığı'na önerdiği Lunaçarski, 8 Kasım'da bu göreve tayin edidi. 1917-1929 yılları arasında bu görevden sonra 1929'da SSCB Bilim Komitesi başkanlılığına seçildi.

Lunaçarski'nin başkanlık yıllarında yaptığı seyahatler özellikle dikkate değer. Bu seyahatler sayesinde Sovyet halkının yaşamını yakından inceleyen, halkın durumunu, sosyal istek ve dileklerini raporlar halinde yönetime ileten Lunaçarski, resmi kitaplıklar, kulüpler, tiyatro ve sinemaların ülkenin her yerinde yaygınlaşması için çaba harcadı.

Lunaçarski onbeş kadar tiyatro oyunu, felsefe, estetik, tiyatro, resim konusunda yüzlerce makale ve bunların yanısıra devrimle ilgili anılar yazdı.

"Marksist Eleştirinin Görevleri Üzerine Tezler" (1928) ve *"Lenin ve Edebiyat"* (1932) adlı eserlerini yaşamının son yıllarında yazan Lunaçarski, *"Gülmek"*, *"Bilgelik"* ve *"Lenin'in Kahraman ve Üstün Zekası"* adlı üç kitap yazmak için yaptığı planları gerçekleştirmeye zaman bulamadı.

Lunaçarski, gerek devrim öncesi yazılarında, gerek Eğitim Komiserliği döneminde kaleme aldığı yazılarda, sanata, çok geniş bir kültür birikimi temelinde, derinliğine, esnek ve dogmacılıktan uzak bir yaklaşım getirdi. Sanat ve edebiyatı yalnızca siyaset açısından ele alınması gereken bir alan olarak görmediğinden, bu alanın kendine özgü sorunlarını incelemeye özen gösterdi. Özellikle Shakespeare, Heine, Puşkin, Renoir gibi büyük sanatçıları sığ, kaba yaklaşımlardan kurtararak, onların büyüklüklerinin nedenlerini sanatsal ve toplumsal yönlerden açıklamaya çalıştı. Yeni Sovyet sanat ve kültürünün de bu zengin miras temeli üzerinde yükselmesini savunuyordu.

26 Aralık 1933'te ölen Lunaçarski Kremlin'de gömüldü. Lunaçarski başarı dolu yaşamını son nefesine kadar devrim, Sovyet halkı, sosyalist kültür ve sanat için adamıştı.

Lunaçarski öğrencilerle

Diktatörlüğe karşı çizginin gücü

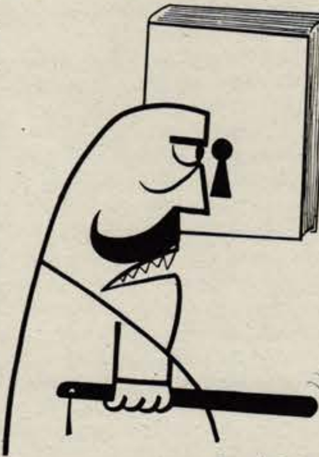
Diktakatur

Sanatın yaşanılan günlere tanıklık etmesi gündeme geldiğinde, ülkemizde sözü edilen, genellikle edebiyat ürünleridir. Resim, çizgi ya da fotoğrafın çoğu kez "görsel unsur" olarak ana değil de, "tamamlayıcı" bir görev üstlendiği, daha doğrusu üstlendirildiği gözlenir. Oysa her bir sanat dalının kendi alanı ve özgün gerekleri içerisinde söyleyegeldiği ve bu yönüyle, bütünü anlatmada "tamamlayıcı" değil de asli niteliklerini ortaya koyduğu tartışma götürmez.

Toplum yaşamında "olağan" denebilecek akışın dışında, bizimki gibi karanlağın en koyusunun yaşandığı günlerde sanatın tanıklığı daha bir önem kazanıyor, daha bir öne çıkıyor. Burada üzerinde kısaca durmak istediğimiz *çizgi*nin önemini, 12 Eylül'den bu yana yaşanan süreçte yaratılan ürünlerden daha iyi ne anlatabilir?

Gerçeği, hem de sansürün, kasıtlı yanlış bilgilendirmenin, yazıya ve söze konulan yasağın ve oto sansür zorlamasının sürdüğü koşullarda çizgiyle anlatmanın gücü ve güçlüğü üzerine çok şey söylenebilir. Mizahın ne denli güçlü bir silah olabildiği; bunu çizgiyle en güçlü ve çarpıcı anlatıma ulaştırmanın ne denli zor bir iş olduğu; en karanlık, en çürümüş, en kokuşmuş ve de en gülünç olanın, en abartılandan da abartılı olduğu koşullarda halkımıza çektirilen nice acıları salt sergilemek ya da zulümden bunalmış kitleleri "deşarj" ın ötesine gitmeyen çizgiye hapsetmeyip, yaşananın yaşanması zorunlu olmadığını göstermek gereği... Bu güne dek kimi usta ve genç çizerlerimizin hakkını vererek gerçekleştirdiği nice çarpıcı örnekte karşımızda duran bu değil mi?

F. Almanya'da basılan DİKTAKATUR'da (Kaynar Verlag, 1985) ülkemizdeki usta çizerlerin ve yanısıra genç çizerlerin de ürünlerinden örnekler yer alıyor. İnsanımıza ait değerlerin 12 Eylül sonrasında karşı karşıya kaldığı somut saldırının somut yansımalarını çizginin vurucu gücüyle bütünleştiren çizerlerimizden —sınırlı sayıda da olsa— örnekler sanatın ve sanatçının insandan yana mücadelesinin taşıdığı önemi anlatmaya yetiyor.

Kitapta yeralan karikatürlerden

Dayanışma, ressam İzel Hendek'le görüştü

"İnsan yaşamını çok daha güzelleştirecek temeller kadar, onu yokedebilecek güçler de var"

☐ *Bize lütfen kendinizi tanıtır mısınız?*

■ 1943 yılında İstanbul'da doğdum. Orta öğrenimimi Heybeli Ada'da Adalar Lisesi'nde bitirdikten sonra Devlet Güzel Sanatlar Akademisi resim bölümüne devam ettim. 1967 yılında Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinden mezun oldum. Bir süre serbest ressam olarak çalışmanın yanısıra Çapa ve Ortaköy İlköğretmen okullarında resim öğretmenliği yaptım. 1974 yılında F. Almanya'ya geldim. Altı yıllık bir aradan sonra 1980 yılında tekrar resim yapmaya başladım. 1983'den bu yana serbest ressam olarak çalışıyorum.

☐ *Resimlerinizi izleyenlerden kimileri sizin endüstri karşısında giderek yokolan doğayı kurtarmak için mücadele mesajı kanısına varıyor ama sizin resimlerinizde endüstri kulisleri de dev boyutları rengarenk dumanlarıyla çekici estetik taşıyor. Bu karşıtlığı açıklayabilir misiniz?*

■ Ben endüstrinin düşmanı ya da karşıtı değilim. İnsanoğlunun yüzyıllar boyu elde ettiği birikimin, bilimsel-teknik ilerlemenin önemine inanıyorum. Üstelik çağımızdaki dev teknik ilerlemenin hayranıyım. Sadece içeriğinin değil aynı zamanda biçiminin de... Uzaya atılan füzelerin dinamik formlarından mikroprosesörlerle donatılmış bir robottaki sayısız, rengarenk kablonun, tek tek ayrıntının karmaşık bütünlüğü beni estetik olarak da etkiliyor. Gece sabaha karşı alevlerini gökyüzüne bırakarak tüm Duisburg kentini kızıl bir ışığa boğan Mannesmann'ın alev bacaları nasıl olur da insanı etkilemez.

Ancak insan emeğinin ve insan zekasının vardığı bu hayranlık verici noktada insan yaşamını çok daha güzelleştirecek temeller kadar onu yokedebilecek güçler de var. Bu da yine insanın yapacağı seçime bağlı. Ve sanırım bu seçimi yapmak da gittikce acilleşiyor. Sırf kâr amacına yönelik üretimle sadece toplumun büyük bir kesimi sömürülmüyor, yavaş yavaş doğa da yokediliyor. Okyanuslar ölüyor, ormanlar çürüyor, çoğu hayvan nesli tükeniyor —geçenlerde duydum: F. Almanya'da hayvanat bahçelerinin dışında yaşayan sadece beş tane kartal kalmış! Çoğu bölgeler, kentler insan yaşamını kısaltan ya da uzun vadede kanser vb. hastalıklara yol açan gazlarla, zehirli madde kalıtımlarıyla doluyor.

Bu yavaş yavaş yok oluşu hazırlayan teknik ilerleme, bize bundan kurtuluşun yollarını da gösterebilir, bir anda, bir düğmeye basılmasıyla milyonlarca insanın yokoluşunu, kentlerin yaşanmaz hale gelişini de sağlayabilir... Herşey insanın onu ne için kullanmayı seçeceğine bağlı.

İşte ben bu karşıtlığı sergilemeye çalışıyorum. Duisburg'un, Ruhr Bölgesi'nin endüstri kulislerini resimledim. Bu resimlerde köşeye sıkışmış ve direnmeye çalışan doğa görülebilir ama gökyüzüne rengarenk bulutlar püskürten dev bacalarda da insan zekasının ve emeğinin gücünü, buralardaki binlerce işyerini de görmek gerekir.

☐ *Konuşmamızın başında resme altı yıllık bir ara verdiğinizi söylemiştiniz. Bu nasıl oldu?*

■ Bu F. Almanya'ya gelişimle bağlı bir olay. O zamanki koşulların getirdiği bir şey. Aileme —evliyim ve şu anda 16 yaşında olan bir kızım var— bakmak zorundaydım. Kocamın çalışma olanağı yoktu. Bu nedenle metal fabrikalarında işçilikten tutun, hastane tercümanlığına kadar çeşitli işlerde çalıştım.

☐ *Bir sanatçı için böylesi bir ara, bir kopukluk acı bir şey olsa gerek.*

■ Hayır ben böyle düşünmüyorum. Bu yıllar bende iki yönlü birikim sağladı. Birincisi, işçi olarak çalışmakla zengin bir yaşam deneyi elde ettim, güzel insanlar tanıdım. Batı toplumunda proleter olarak çalışmak, yaşamak ve mücadele etmenin ne demek olduğunu bizzat yaşayarak öğrendim. İkincisi, bu ara bana —biraz da bilinçsiz olarak— Akademide öğrendiğim bir çok şeyi unutmama, sanat anlayışımı yepyeni değerler üzerine yeni baştan kurmama yardımcı oldu.

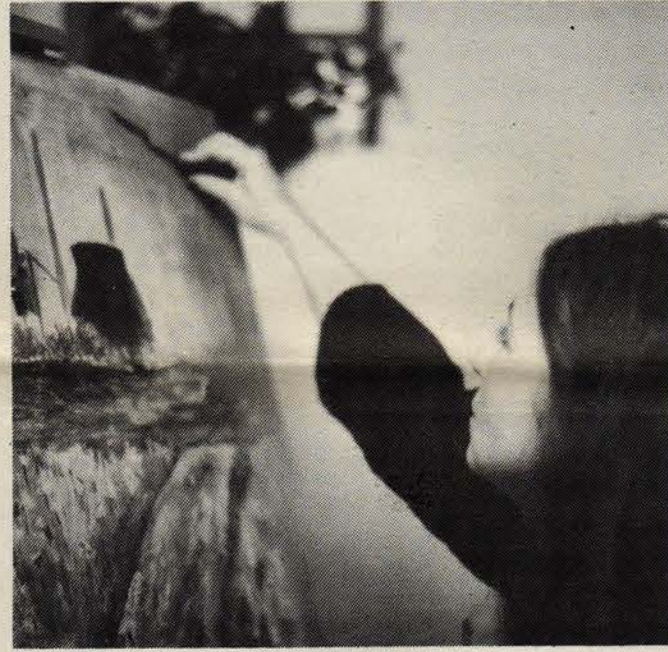
☐ *Bir yabancı olarak kendini kabul ettirmenin zorlukları da bu ara verişte belirli bir rol oynadı herhalde.*

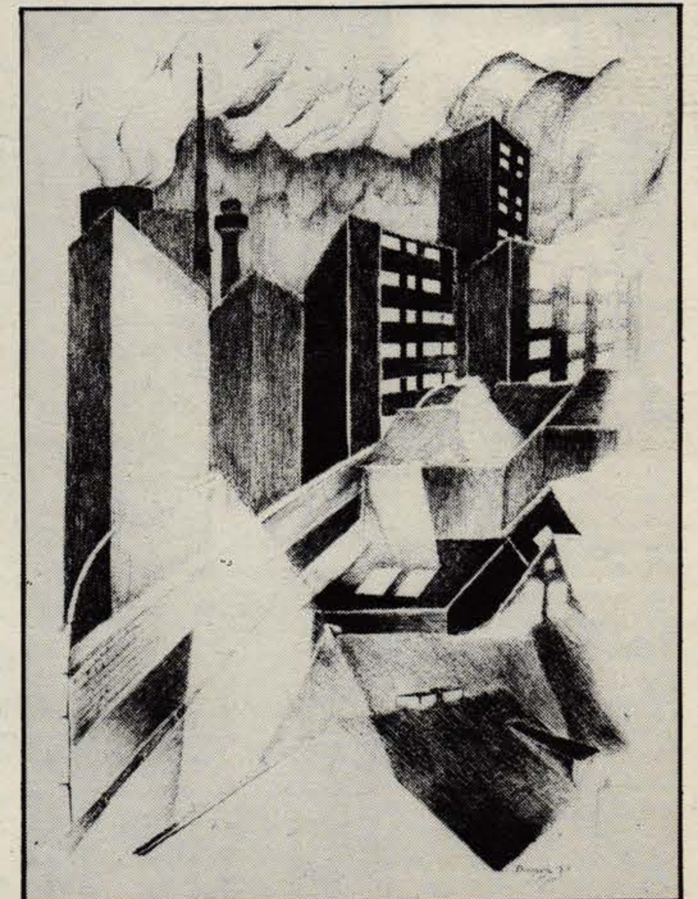
■ Hayır. Bir sanatçı olarak kendini kabul ettirmek tabii zor bir şey. Ama bu zorluk sadece F. Almanya'da değil her yerde var, Türkiye'de de var. Ancak soruna bir başka açıdan yaklaşırsanız yabancı olmanın bazı avantajlar bile sağladığını görürsünüz. Bu, özellikle yabancı işçilere yönelik çalışma yapan sosyal-pedagog çevreler için geçerli. Bu çevrelerde sık sık sergi açmak, ne yaparsanız yapın alkışlanmak gibi bir başka aşırı uç bulabilirsiniz. Ben —iki serginin dışında— bu yolu seçmedim. Belirli sayıda sergi açtıktan sonra yaşadığım bölgedeki sanatçıların meslek örgütüne kabul edildim. Şimdi onlarla çalışıyorum, sergilerine katılıyorum, galerilere resim veriyorum.

☐ *Bize gelecekte yapmayı tasarladığınız çalışmalarla ilgili bazı ipuçları verebilir misiniz?*

■ 1987 başından itibaren yoğun olarak gerçekleştirmeye girişeceğim yeni bir serinin ön çalışmalarını yapıyorum. Bu seri ilk kez 1988 başında sergilenecek. Ayrıca, bugüne dek yaptığım çini-suluboya ve yağlıboya resimlerin yanısıra baskı tekniklerini de kullanacağım.

☐ *Teşekkür ederiz.*

İzel Hendek

İzel Hendek, 1983

CIA'NIN MASKESİ

(Baştarafı 1. sayfada)

üzere 10 kere uçuş yaptığını, bu tür eylemleri CIA ajanlarından Max Gomez ve Ramon Medina'nın hazırladığını itiraf etti. Max Gomez'in 1985'in Ocak ayında başkan yardımcısının ulusal güvenlik danışmanı Donald Gregg tarafından ABD başkan yardımcısı George Bush'a tanıştırıldığı, Gregg'in Gomez'le birlikte Vietnam'da karşıdevrimci eylem düzenledikleri, Gomez'in geçtiğimiz Mayıs ayında Bush'a ikinci bir ziyarette bulunduğu da basında yer aldı. Asıl adı Felix Rodriguez olan Gomez için Bush'un "gerçek bir yurtsever" dediği de biliniyor.

Düşürülen bu uçak Nikaragua sınırlarını ihlal ederek Contralara silah ve cephane taşıyan ABD uçaklarının ne ilki ne sonuncusu. Bu olay ABD'nin Nikaragua'ya karşı sürdürdüğü terörist eylemlerin bir bölümünü açığa çıkardı sadece. Sadece son bir yıl içinde ortaya çıkarılan otobüs, sinema, alışveriş merkezleri, enerji nakil hatları ve sosyalist ülke büyükelçiliklerinin bombalanmasından, üretimi durdurmaya, yavaşlatmaya, hayatı felce uğratmaya çalışmaya kadar CIA kaynaklı terörist eylemlerin sayısı, Nikaragua'nın karşı karşıya olduğu ABDsaldırganlığınınboyutlarını açıklamaya yetiyor. Managua'nın Batahola bölgesinde yüksek duvarları ve tel örgüleriyle ABD büyükelçiliği ülkede karşı devrimci eylemlerin tezgahlandığı merkez olarak çalışıyor.

10 KASIM GENÇLİK

(Baştarafı 8. sayfada)

● 1984'de çalışma yaşına erişen gençlerin İspanya'da % 44'ü, İtalya'da % 34'ü, Fransa'da % 27'si, İngiltere'de % 23'ü iş bulamadı.

● 1984 yılında F.Almanya'da meslek eğitimini tamamlamış 83 bin genç sürekli bir iş bulamadı. 1985'in Haziran ayında ise sanayi işletmelerinde iş arayan 500 binin üzerinde genç, işsiz olarak kayıtlara geçti.

● ABD'de 1970'den bu yana üniversitelerden mezun olan yaklaşık 1,3 milyon öğrenci iş bulamadı.

● Fransa'da her 100 öğrenciden yalnızca 30'u mesleklerine uygun iş bulabiliyor.

● İtalya'da 1972-1981 döneminde yüksek okul mezunları arasında işsizlik oranı öncekine göre 21 kat arttı.

● ABD'de her 6 öğrenciden sadece biri devlet bursu alıyor. Son beş yıl içinde öğrencilere ayrılan tahsisat % 17 oranında azaltıldı. Avusturya'da öğrencilerin sadece % 10'u, Fransa'da % 17'si devlet bursu alabiliyor. Japonya'da yüksek okul öğrencilerinin % 20'si geçimlerinin sadece % 6'sını karşılayan devlet bursu alıyor. Bu yüzden bir çoğu öğrenimlerini tamamladıktan sonra ödemek üzere kredi ve borç almak zorunda kalıyorlar.

REYKJAVİK'TE SDI

(Baştarafı 1. sayfada)

rulması.

● Anti-Balistik Füze Anlaşması'nın (ABM) gelecek on yıl için de yürürlükte kalması.

● ABD'nin "Yıldız Savaşları" diye bilinen SDI projesinin yalnızca laboratuvar araştırmalarıyla sınırlandırılması.

● Nükleer silahlarla ilgili denemelerin durdurulması için kapsamlı görüşmelere başlanması.

Zirvede tüm dünya halklarının çıkarına olan sonuçlara ulaşılması için Sovyetler Birliği alınması güç taviz kararları almıştı. Örneğin orta menzilli ABD füzelerinin ve ileri konumlandırılmış araçların stratejik silahlar kapsamında ele alınmasından vazgeçmiş; Avrupa'da orta menzilli füzeleri gözönünde tutarken, Fransa ve İngiltere'nin bu tür füze potansiyelini gündem dışında bırakmış; Asya topraklarında füze başlığı sayısını bir kaç kat azaltarak yüze indirmeyi kabul etmişti.

Buna karşılık görüşmeye eli boş gelen Reagan yönetimi, bugüne kadar atılmış adımları da geri döndürmek, üzerinde anlaşmaya varılmış konuları belirsizliğe sürüklemek ve dünya halklarının kalıcı bir barış yolunda elde ettikleri kazanımları bir sis perdesine büründürmek üzere her gayreti gösterdi. Ve özellikle ABD'nin günümüzde silahsızlanma sorununun can alıcı konusu olan uzayın militarizasyonundan, SDI projesinden vazgeçmeyeceğini göstermesiyle görüşmeler sonuçsuz kaldı. Zirvenin ardından Reagan yönetiminin dünya kamuoyunu nükleer tehdit konusunda yanıltmayı amaçlayan sahte "iyimserlik" aşılama gayretlerine karşılık, M.Gorbaçov Reykjavik'te yaptığı basın toplantısında sorunları tam bir açıklıkla yansıttı ve tüm dünya barış güçlerine barış davasına sahip çıkmada düşen yükümlülüklerini vurguladı.

DÜNYA BARIŞ KONGRESİ

(Baştarafı 1. sayfada)

Dünya Barış Kongresi'nde barış sorununun sosyo-ekonomik koşullarla, demokrasi, özgürlük, insan onuruna layık bir yaşam mücadelesiyle olan hayati bağları çeşitli oturumlarda ele alındı. Barış ve silahsızlanma mücadelesinin güncel pratik gereklerinin altı çizildi. Silahsızlanma yolunda başta nükleer denemelerin durdurulması, bölgesel ve global anlaşmazlıkların çözümünde kuvvet kullanımına başvurulmaması, uzayın militarizasyonunun önlenmesi, Avrupa ve Akdeniz'in güvenliği, nükleer silahlardan arındırılmış bölgelerin oluşturulması, detant yolunda atılması gereken acil adımlar vurgulandı.

Kongre'ye uzun yıllar BM ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası platformlarda anlaşmazlıkların barışçı yoldan çözümü için çaba göstermiş olan ve 1920'lerde Sovyet Rusya'ya uluslararası insani yardımın örgütlenmesinde çalışan 91 yaşındaki Danimarkalı siyaset adamı Hermod Lannung seçildi.

Bu arada "Delhi Altılısı" ya da "6'lar Grubu" olarak anılan Arjantin, Yunanistan, Hindistan, Meksika, İsveç ve Tanzanya temsilcileri Kopenhag'da yayınladıkları ortak bildiriyle nükleer denemelerin durdurulması ve "Yıldız Savaşları" projesine derhal son verilmesi çağrısını tekrarladılar.

Dünya Barış Kongresi aleyhine yayılmak istenen ve Kongre'nin "KGB Kongresi" olduğu yolundaki emperyalist yalanlar tüm katılanlarca protesto edilirken, delegelerin 165'inin ABD, yaklaşık 780'inin gelişmekte olan ülkelerden ve 500'ünün kapitalist ülkelerden geldiği, yaklaşık 300 delegenin sosyalist ülkelerden Kongre'ye katıldığı vurgulandı.

IG METALL

(Baştarafı 1. sayfada)

kongrede, sendikanın uzayın silahsızlandırılmasına karşı olan tutumunun altı, delegelerin oybirliğiyle bir kez daha çizilirken, Federal hükümetin SDI projesine katılmaması ve mevcut SDI anlaşmasının da iptal edilmesi talep edildi.

Sendika kongresinde ABD'nin 16 Ekim tarihinde yaptığı yeni atom denemesi şiddetle protesto edilirken, sendika başkanı Erwin Ferlemann Reykjavik zirvesiyle ilgili yaptığı konuşmada şunları söyledi: "Gorbaçov açıkça büyük bir anlayış gösterdi. Ne ki, Reagan'ın çantasında bir şey olmadığı ve SDI'dan vazgeçmediği için buluşma başarısızlıkla sonuçlandı."

35 saatlik iş haftası, Güney Afrika'ya ambargo uygulanması, demokratik hakların korunması, faşist NPD'nin kapatılması ve sendikal mücadeleyle ilgili alınan bir dizi kararın yanısıra, "pazar ve ekonomiye hakim işletme ve anahtar sanayiin kamulaştırılması"nı talep eden bir kararın tüm delegeler tarafından kabul edilmesi, kongrenin en önemli yönlerinden biri oldu.

IG Metall Kongresi

19-25 Ekim tarihlerinde Hamburg'da toplanan 15. olağan kongrede, delegeler yaptıkları konuşmalarda "grev hakkının güvence altına alınmasını" ve "lokavtın yasaklanmasını" talep ettiler. IG Metall kongresi de uzayın askeri amaçlarla kullanılmasına karşı çıkarken, ABD'nin yaptığı son atom denemesini şiddetle protesto etti.

23 Ekim günü 2,57 milyon üyesi adına bir basın toplantısı düzenleyen sendikanın yeni başkanı Franz Steinkühler, konuşmasında "esnek olmak IG Metall'in talebi değildir. Biz tüm çalışanlar için 35 saatlik iş haftası, 8 saatlik iş günü ve boş hafta sonu talebimizde ısrarlıyız" dedi.

FEDERAL ALMANYA PİŞMANLIK YASASI

(Baştarafı 1. sayfada)

Yasa tasarısı ayrıca şu değişiklikleri de öngörüyor.

● Flensburg'da depolanan araba ve araba sürücüleriyle ilgili bilgilere doğrudan ulaşabilme,

● "Terörist örgütler kurma"-yla ilgili ceza yasasının 129/a maddesinin, demiryolu, hava ve gemi ulaşımına saldırıları da kapsamına alması,

● Başkalarını suça teşvik eden içerikte bildiri dağıtanların üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılmasını öngören bir yasanın yürürlüğe konması,

● Cumhuriyet savcılarının yetkilerinin genişletilmesi.

CSU başkanı Strauss yasayı yetersiz bulurken, Friedensliste sözcüsü Jurgen Bernd Runge-Pusch yaptığı açıklamada, bu yasa değişikliği ile Zimmermann ve çevresindeki güçlerin terörizmden daha çok, barış ve demokrasi güçlerini hedeflediklerini belirterek, "Bu pişmanlık yasasıyla teröristleri asla korkutmayacak, ama tüm muhalif güçlere karşı sağcı güçlerin politik hesaplarına denk düşen bir ihbarcılık havası yaratılmak" istendiğini söyledi.

7000 BİLİMADAMI

(Baştarafı 4. sayfada)

racak cihazlar yaparak, dolambaçlı bir yol izlememize gerek yoktur" diyerek karşı çıktı.

Öte yandan yaklaşık 500 İngiliz bilimadamı ABD başkanı Reagan'ın kamuoyunda *"Yıldız Savaşları"* olarak bilinen stratejik savunma girişimi programında çalışmama kararı aldılar.

Bilimadamları tarafından yapılan açıklamada, Yıldız Savaşları araştırmaları "gereksiz ve silahlanma yarışını kışkırtıcı" olarak nitelendirildi.

TEKSİF GREV Mİ?

(Baştarafı 1. sayfada)

İş genel başkanı olan Şevket Yılmaz'ın Aralık ayında yapılacak Türk-İş genel kuruluna dönük bir gösterisi olarak sürmektedir.

TEKSİF, uyuşmazlık çözümlenemediği —ki çözümlenemeyecektir—, Halit Narin'in deyimiyle mücadelenin "para ve yürek istediği" noktaya gelindiğinde ne yapacaktır?

Görünen o ki, Şevket işçileri satacaktır! Ha bir kaç kuruş "zam" almış olmakla, ha Hakem Kurulu'nun sürpriz bir sözleşme yapıp oldu bitti yaratmasına boyun eğmekle, veya uyuşmazlığı sürüncemede bırakıp Aralık kongresini atlatmakla satacaktır. Narin-Şevket şovu 80 bin işçinin sofrasını çizecektir.

Sendikacılık gelip bir noktada tıkandı. Bu noktayı henüz aşamıyor. Aşabilmesi, "işte aştım" diyebilmesine bağlı. Grev hep kapıda ama grev hâlâ daha "hayal" denebilecek kadar uzakta.

HASSELBACH

(Baştarafı 3. sayfada)

yönetiminden Horst Klaus Alman Sendikalar Birliği DGB adına yaptığı konuşmada; "Şu an en önemli görev silahsızlanmadır, bunun için mücadele etmeliyiz" dedi. Daha sonra, çeşitli örgütlenmeler adına yapılan konuşmalarda da silahsızlanma üzerine, atom silahlarının derhal sökülmesi üzerinde duruldu. Konuşmacı sırası Afrika Ulusal Kongresi (ANC)'nin lideri Nelson Mandela'ya gelince; miting sunucusunun; "Konuşmacılarımızdan birisi buraya gelemedi. O uzun yıllardan beri Güney Afrika'da hapishanede tutuluyor. Ama biz, Nelson Mandela'nın bir gün, bir barış toplantısında bizlere hitap edeceği günü mutlaka yaşayacağız" sözleri oradaki yüzbinlerin "Mandela'ya özgürlük" sloganıyla kesildi.

Akşam geç saatlere kadar süren kültür bölümünde F. Almanya'nın tanınmış pop müziği sanatçılarından Udo Lindenberg ve Sovyetler Birliği'nden Alla Pugaçova dinleyicilere unutamayacakları bir müzik ziyafeti verdiler. Ayrıca yine, F. Almanya'da politik ve barıştan yana şarkılarıyla ünlü Hannes Wader, değişik ülkelerden sanatçılar ve korolar kültür bölümünde savaşı kınayan barış şarkıları söylediler.

Hasselbach/Hünsrück barış-gösterisi, barış düşmanı, gerici Kohl hükümetine de, tüm dünya gericiliğine de barıştan yana olanların, yaşamaktan yana olanların mutlaka kazanacağını bir kere daha gösterdi.

JOSE MİGUEL

(Baştarafı 4. sayfada)

kardı. Bu yayın işçi sınıfı arasında büyük coşku yaratarak, liman, sigara-tütün ve muz sektörü işçileri içinde büyük ölçüde taraftar buldu. 1930 yılında La Palma İş Federasyonu kuruldu ve iki yıl sonra I. kongresi yapıldı. Bu süre içinde Espartaco, federasyon merkez yayın organı oldu.

18 Temmuz 1936. İspanya'da karşı devrimci ayaklanma başladığında, Jose Miguel, meşru İspanya Cumhuriyeti hükümetini destekleyen silahlı bir gücün oluşturulması için yoğun gayret sarfetti. Ama koşulları elvermedi. 18 Ağustos'ta yakalandı ve faşist mahkeme tarafından ölüme mahkum edildi. 4 Eylül 1936'da İspanyol faşistlerince kurşuna dizilen Jose Miguel Peres'in son sözleri *"Yaşasın Komünist Partisi"* oldu.

Ölümünün 50. yılında yalnızca kendi ülkesinde ve Küba'da değil tüm dünya emekçilerinin arasında sevgiyle anılıyor.

SEÇİM SONRASI ZAM

(Baştarafı 1. sayfada)

törün doğal ve kanuni hakkıymış, seçim öncesinde halkın hatırı için ertelenmiş olarak sunuldu ve savunuldu.

Adına "piyasa ekonomisi" denilen ve orman kanunlarına benzediği, her şeyin, ama her şeyin çivisinin oynadığı, amansız bir ekonomik zulüm makinası olduğundan artık kimsenin kuşkusunun kalmadığı bu duruma, zam pek uygun düşüyor. Yarın yenileri, öbürgün daha yenileri gelecek, bu belli.

Halkın ses çıkarmadığı, hatta zamlardan hoşnut olduğu, daha da ağır zamlar istediği, hükümet yetkililerinin ağzından düşmeyen deli saçmalarıydı. Ama şimdi bu da tersine döndü. Suskun sanılan halk, her gördüğü yerde Özal'ı yuhalıyor, zamları protesto ediyor.

Bu ağır zamlar, bütçeye konan memur maaş katsayısını, memurlar bu farkı daha almadan alıp götürdü. 400 bin işçi sözleşme masasında ücretlerine zam arıyor. Bu zamlar verilecek ücret artışlarını da peşinen alıp götürdü. Bu zamlar, kışı nasıl geçireceğini kara kara düşünen milyonlarca emekçi, dar gelirli yurttaşın, kendince bulduğu "çareleri" de alıp götürdü.

Zam, bu ekonomik politikanın ve bu politikayı yürütenlerin iktidarda kabul edilmesiyle, peşinen boyun eğilmiş bir sonuçtur. Zam bu rejimin *alameti farikası* olmuştur.

Zamlardan kurtulmanın biricik yolu kalmıştır. Bu yolu, zam altında ezilen insanların, yani milyonlarca ve milyonlarca emekçinin mücadelesi açabilir ancak. 12 Eylül'ü defetmeden 24 Ocak belasından kurtulmanın yolu yoktur.

YABANCILARA SEÇİM

(Baştarafı 3. sayfada)

başlarında aday olabilmelerini daha da anlamlı bulurdum.

Hükümeti oluşturacak parlamento planında bir seçim hakkını F.Almanya'daki şu anki politik durumda düşünemiyorum. Hatta bu şimdi Hollanda'da da uygulanmaz durumdadır. Bunun yanısıra, yerel planda seçim hakkı önemli bir adımdır. Tek tek partilerin gücünün koalisyon teşkili açısından yararlı etkileri olabilir.

"Yabancılara seçim hakkı" parolasında, bir çok Alman vatandaşında, sağ örgütlerin gücünün artacağı endişesi var. Bu endişe tamamen yanlış değil. Ama benim görüşüme göre bu, seçim hakkı üzerine tartışılan bir yerde argüman olmamalı. Değişik politik güçlerle çatışmak ve ilerici fikirlere ağırlık vermeyi denemek diğer ulusların katkısı olmadan da F.Alman toplumunun problemidir. Bu durum, çözümüne herkesin katıldığı bir demokrasi sorunudur.

● Birkaç yıldır burada yaşayan insanların neyi (veya kimi) seçeceklerini değerlendirebileceklerini düşünüyorum.

● Seçim pusulasındaki mühür politik plandaki tek değişiklik olmamalıdır diye düşünüyorum. Okullarda derste değişik uluslar üzerinde daha fazla durulmalıdır; anadilde dil dersi —Alman çocuklar için de— seçimi yapılabilmeli.

● Alman tarihine karşı kendimi sorumlu hissediyorum. Ve düşünüyorum ki, F.Almanya'daki diğer uluslardan insanların hukuksal olarak eşitliğini yasayla güvence altına alacak bir jestte bulunmak, böylesi bir eyleme girişmek, yabancı düşmanlığına karşı sadece konuşmaktan çok daha ciddiye alınmak zorundadır.

BİLİM GİYOTİN ALTINDA

(Baştarafı 1. sayfada)

Aziz Nesin, Bilim Merkezi'nin açılışında şunları söyledi: "...dayanağımız, herkesin bilim ve sanatı serbestçe yayma özgürlüğü ilkesidir, ana kaynağımız ise devlet olanakları ya da maddi güç değil, yüksek öğretim süreci dışında bırakılmış, büyük bir potansiyel oluşturan, ülkemizin yüzakı ve bilimadamlarımız ve uzmanlarımızdır." (*Cumhuriyet*, 11 Ekim 1986).

Üniversitelerde bilim gerçekten katledildi, bilimsel özgürlükten söz etmek artık imkânsız. Böylesi bir durumda bilimin gelişmesine önderlik etmek de demokratik mücadele içinde yerini almış bulunan aydınlara düşüyor.

MACARİSTAN

(Baştarafı 8. sayfada)

olarak yansıtmıyor. Geçen kırk yıla baktığımızda, açık bir hedef, ona denk düşen kararlı bir yöneticilik varsa, eğer tüm yaratıcı güçler birleşmişse, kendi kaderinin efendisi olmuş bir ulusun tüm zorlukları yenebileceğini ve tarihî hedeflerine ulaşabileceğini gösteren daha fazla kanıta rastlıyoruz. Janos Arany'nin sözlerini katettiğimiz yola bakarak ve önümüzdeki hedefleri düşünerek tekrarladım.

AVRUPA'DA TÜRKİYELİ YABANCILAR

(Baştarafı 3. sayfada)

maya çalıştığı, tek sazla çalınıp söylenen türküleriyle, ya da şimdiye kadar doğru dürüst oynanamayan, bu yüzden de uzun vadede bozulmaya açık folklorüyle kültürel ihtiyaçlar giderilmeye çalışılmakta, toplumla kaynaşma sorununa bu anlayışla yaklaşılmaktadır.

Öte yandan; dini inançların her ne kadar toplumların kaynaşması ya da kaynaşamamasında etkileyici bir rolü olmasa da, bu anlamda apayrı gelenek ve görenekleri olan insanların, bu farklılıktan dolayı da birbirlerinden uzak durduğu başka bir gerçekliktir.

Yine; insanların kaynaşmasında büyük önem taşıyan dilin, F.Almanya'da yaşanıyor olan kaynaşamamada çok büyük rol oynadığı bilinmektedir. Türkiye'de yabancı dil eğitimi, doğru dürüst yaygınlaşıp gelişmemiştir. F.Almanya'ya gelenlerden, daha önce şehirlerde yaşayan, işçilik yapanlar yabancı dil öğrenme zorunluluğunu ya da ihtiyacını hiç duymamışlardı. Kırsal kesimden gelenlerin bir çoğu ise bildiği anadilinden başka dillerin varlığından bile haberi yoktu demek abartma sayılmaz. Yabancı dil konusunda hiçbir eğitimi olmamış insanlarımız kendilerini birden bire hiç tanımadıkları, duymadıkları bir dille konuşan toplumun içinde buldular. Dil bilmeme zorluğu Türkiyelileri aynı binalarda, aynı semtlerde oturmaya yöneltti. Bu eğilimi F.Alman hükümetleri de teşvik edince gettolar doğdu. Son yıllarda Türkiyeliler her ne kadar daha iyi evlerde oturmaya, gettoların dışına çıkmaya başlamışlarsa da "Türk mahalleleri" varlıklarını sürdürmektedir. Camisiyle, spor kulübüyle, kahvehanesiyle, bakkalıyla bir bütünlük oluşturan böylesi mahallelerde oturan insanlarımız yeterli oranda dil de bilmeyince Alman toplumu ile kaynaşmak mümkün olmamaktadır.

Türkiyeli göçmen işçiler açısından bu olan gerçeklik, madalyonun bir yüzünü oluşturuyor. Madalyonun diğer yüzünde ise, F.Alman toplumunun Türkiyeli göçmen topluluğuyla kaynaşamamasına, ya da kaynaşmak istememesine ilişkin sebepler var.

25 yıldır bir arada yaşayan iki topluluğun bu özellikleri, her ne kadar birbirleriyle zıtlaşıyor veya birbirlerini etkiliyorsa da, yazımıza konu olarak Türkiyeli göçmenleri aldığımız için, madalyonun bu yüzüyle yetineceğiz.

Sonraki sayılarımızda F.Almanya'daki Türkiyeli göçmen işçilerin toplumsal ve siyasi olaylara bakış açılarına ve geri dönüş konularındaki eğilimlerine açıklık getirmeye çalışacağız.

10 Kasım Dünya Gençlik Günü

10 Kasım Dünya Gençlik Günü'nde emperyalizmin tüm insanlıkla birlikte gençliğe, gezegenimizdeki canlı hayatı tümüyle yok edecek bir nükleer savaş vaad ettiği günümüzde, kapitalist ülkelerde gençliğin karşı karşıya olduğu duruma, yaşamaya zorlandığı koşullara kısa verilerle değiniyoruz.

UÇURUMUN KENARINDA

● ABD'de her 2,4 saniyede bir silahlı saldırı, hırsızlık, soygun, ırza geçme vb. türünden ciddi bir polisiye vaka meydana geliyor. Faillerin % 33-50'si gençler.

● "U.S. News-World Report" dergisine göre, işsizlik oranında yalnızca % 1'lik bir artış, hapisle cezalandırılan kriminal eylemlerde % 5,7'lik ve intihar olaylarında % 4,1'lik artışa sebep oluyor. İşsizlik alkol ve uyuşturucu alışkanlığının artmasına da yol açıyor.

● ABD Ulusal Eğitim Enstitüsü'nün 1978 raporunda her ay ortalama 2,5 milyon öğrencinin okul binası içinde soygun ve hırsızlığın kurbanı olduğu belirtiliyordu. ABD hükümeti bugün durumun daha da kötüleştiğini itiraf ediyor.

● ABD'de her 6 saatte bir kişi eroinden ölüyor. Müptelaların yaş ortalaması 18 ilâ 25. New York'ta her sene anababaları uyuşturucu kullandığı için müptela olmaya aday 3000 bebek dünyaya geliyor.

● "Ruh Sağlığı Komisyonu" ABD başkanına, büyük bölümünü gençlerin oluşturduğu 32 milyon ABD vatandaşının psikiyatri tedavisi görmesi gerektiğini bildirdi.

● Fransa'da 1977 ile 1983 yılları arasında eroin kullanımı, büyük çoğunluğu gençler arasında olmak üzere % 540 arttı.

● ABD'de 1955'den bu yana gençler arasında intihar olayları 3 kat arttı.

● F.Almanya'da her yıl yaklaşık 600 çocuk intihara teşebbüs ediyor, binlercesi ise evden kaçıyor.

● Fransa'da her yıl 25 yaşın altında yaklaşık bin kişi intihar ediyor. Bu, 30 yıl öncesine göre iki kat artış göstermektedir. Ayrıca 50 bin genç de intihara teşebbüs ediyor.

ÇALIŞMA HAKKINDAN YOKSUN

● Dünyadaki işsizler ordusunun % 50'sinden fazlasını gençler oluşturuyor.

● AET ülkelerindeki 12 milyonun üzerindeki işsizin % 40'ı 25 yaşın altındaki gençler.

● Kapitalist ülkelerde istihdam edilen genç işgücü oranı, yetişkinlerin çok daha altında. İngiltere'de gençlerin % 23'ü işsizdir, Fransa'da bu oran % 24, Norveç'te ise % 43'tür.

(Devamı 7. sayfada)

Sosyalist Macaristan'ın Kazanımları Üzerine

Macaristan Sosyalist İşçi Partisi MK Genel Sekreteri Janos Kadar bu görevde 30 yılını tamamlarken ***New Times*** *dergisinin (41/86) sorularını yanıtladı. Bu söyleşiden bölümler sunuyoruz.*

□ *Yoldaş Kadar, MSİP'nin 13. Kongresi'ndeki kapanış konuşmanızı klasik Macar şairi Jannos Arany'nin kahramanlarından birini tanımlarken kullandığı sözleri tekrarlayarak bitirdiniz:* ***"Tehlike ne kadar büyükse, o kadar cesurdur o".*** *Macaristan'da sosyalizm için mücadelenin tarihine bakarak, Macaristan halkı bu özelliği ne ölçüde yansıtıyor.*

■ Büyük şairimiz Macaristan'da burjuva demokratik devrim ve kurtuluş mücadelesinin arifesinde halkın tarihi tecrübesini ve özlemlerini formüle ediyordu.

Kongre'de yaptığım kapanış konuşmasında halka şu tarihi olguyu hatırlatmak üzere onun sözlerinden alıntı yaptım: Durum gerektirdiğinde, halkımız ve işçi sınıfımız iki kat enerjiyle çalıştı, mücadele etti; ulusal bağımsızlık ve sosyal ilerleme davasını cesurca yükseltti. Bu sözlerle iç ve dış sorunlarımızın üstesinden gelmede her şeyden önce cesarete, sebata ve harekete geçmeye ihtiyaç olduğunu vurgulamak istedim.

1919 Macaristan Sovyet Cumhuriyeti'nin ilanı sosyalist idealler için cesurca eylemin tarihi bir örneği olarak çok iyi bilinir. O sırada Beyaz Muhafızların ve işgalci birliklerin saldırdığı genç Sovyet Rusya'nın kuvvetleri ülkemizin çok uzağındaydı. Kurulduğu andan itibaren Macaristan Sovyet Cumhuriyeti var olmak, Macaristan'ın egemenliğini ve ulusun geleceğini korumak için zorlu bir mücadele vermek durumundaydı. Halk siyasi ve diplomatik tehditlere, ekonomik baskıya ve silahlı müdahaleye aylarca başarıyla karşı koydu. Macaristan Sovyet Cumhuriyeti'ni ancak eski egemen güçlerin Antant devletlerince seferber edilip donatılan ordusu yenebildi.

Karşıdevrimci rejim koşullarında dahi kadın-erkek halkımızın seçkin evlatları mücadeleyi sürdürdüler, çünkü biliyorlardı ki devrilen ilk Macaristan Sovyet Cumhuriyeti'ni "zafere ulaştıracak olan bir ikincisi takip edecekti". O dönemi Lenin böyle belirliyordu. Bu gerçeğin bilincinde olan ülkedeki ve Avrupa'nın pekçok ülkesindeki Macaristan yurtseverleri ve enternasyonalistler faşizm ve savaşa karşı, bağımsız, demokratik ve özgür Macaristan için savaştılar. Egemen sınıfların yanlışıyla ikinci dünya savaşına çekilen ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan ülke, Sovyet ordusunun yiğit ve fedakâr mücadelesinin sonucunda kurtarıldı.

Nazi işgalciler Macaristan'dan atıldıktan sonra, halkımız kendi kaderine kendisi hükmetmeye başladı. Bu dönemde de komünistler, diğer yurtsever ve ilerici güçler muazzam sorunların üstesinden gelmek durumundaydılar, çünkü harap olmuş bir ülke devralmışlardı. Çabaları meyvalarını verdi: halk iktidarını kurup, güçlendirmeyi ve halkı ülkenin onarımı ve yeni bir sosyal sistemin kurulması için seferber etmeyi başardılar. Bu adanmış çalışmayla, kısa bir sürede demokratik ve sosyalist hedefler için mücadelede büyük ilerlemeler kaydettik.

İlerici gelişme yönünde birkaç yıldan sonra, Rakosi'nin başında bulunduğu yönetici grubun ciddi yanlışları ve politikada artan tahrifatlar ülkeyi 1953'te krize soktu. 1956'da Imre Nagy öncülüğündeki revizyonist grubun ihaneti, içerde ve dışardaki karşıdevrimcilerin hareketi, halkın iktidarına ağır bir tehdit yöneltti. Macaristan komünistleri, Macaristan'da sosyalizmin savunucuları, Sovyetler Birliği, sosyalist ülkeler, uluslararası komünist hareket ve her yerde ilerici insanların desteğiyle anayasal sistemimizi korudular, düzeni sağladılar ve sosyalizmin daha ileri kuruluşunun koşullarını yarattılar.

□ *Otuz yıl önce Batılı propaganda, Macaristan'da sosyalizmin öldüğünü iddia ediyordu. Şimdi her geçen gün daha sıkça, neden cumhuriyetin yaşadığını ve ilerlemeyi sürdürdüğünü soruyorlar. Elbette Macaristan örneğinin sosyalizmin gerçekleşebilirliğinin bir kanıtı olduğunu kabul etmek onlar için güçtür. Bu yüzden kendilerince bir açıklama getirme gayretindeler: Macaristan'da işler iyi gidiyor, çünkü kapitalist yöntem kullanıyor, diyorlar.*

■ Evet, bunun farkındayım. Ama o yıllara dönüp bir bakalım. Artık tehlike geride kalmıştı, halk iktidarı artık tehlikede değildi, sosyalizmi kurma görevleri yeniden öne çıkmıştı. Bu görevleri başarmak, azim ve çok çalışmayı gerektiriyordu. Siyasi iktidarın ve sosyal sistemin pekişmesinin ardından,

Janos Kadar

1960'ların başında önümüzdeki büyük görev sosyalist toplumun kuruluşunu tamamlamak ve tarımı sosyalist doğrultuda yeniden örgütlemekti. Bu yolda da önümüze engeller çıktı. Eğer sorunun üstesinden gelmezsek, devletimizin siyasi temelinin -işçiler ve köylüler arasındaki ittifakın- sağlam olamayacağını ve Macaristan tarımının ülkenin gıda ihtiyacını karşılayamayacağını biliyorduk. Eğer bu soruna doğru biçimde yaklaşmasaydık, emekçi sınıfların birliğine büyük zarar vermiş olacaktık ve ülkenin ekonomisi kötüye gidecekti.

Toplumun tüm tabakalarının aktif yardımıyla tarım kooperatiflerinin kuruluşu döneminde parti ve işçi sınıfı, halk devletimizin kuruluşunu yani işçiler ve köylüler arasındaki ittifakı güçlendirmeyi ve tarım ürününü artırmayı başardık. Tarımın sosyalist yeniden örgütlenmesi sistemimizin tarihî bir kazanımıdır. Bu yalnızca politik olarak önemli bir adım olmakla kalmadı, işçi sınıfının, köylülüğün, tüm emekçilerin yaşama düzeylerini yükseltmeye hatırı sayılır ölçüde yardımcı oldu ve halkın ihtiyaçlarının karşılanmasını mümkün kıldı. İhraç edebilecek büyük miktarda ürünümüz de var.

1960'ların ortalarında sosyalist gelişme sürecinde önümüze yeni önemli görevler çıktı. Ekonominin yaygın büyüme kaynakları tükenmişti, ekonomiyi yönetme sistemimizi daha esnekleştirmek ve geniş çaplı bir reform uygulamak gerekiyordu. 18 yıldır uygulanmakta olan bu işletmecilik sisteminin özü şudur: Piyasa yasalarını gözönüne alan bir sosyalist planlı ekonomi, işletmecilikte idari yöntemler yerine, ekonomik yöntemler, kooperatifler ve devlet işletmelerinde belirli bir ölçüye kadar özerklik ve teşvik. Yakın yılların tecrübesi 1968'de gerçekleşen ekonomik reformun, sosyalizmin kuruluşunun genel yasalarını ve ülkemizin özgül özelliklerini, ekonomik yapısını gözönünde tuttuğunu; ulusal ekonominin gelişmesine ve toplumumuzun sosyalist ögelerinin pekişmesine yardımcı olduğunu göstermiştir.

Geçen kırk yıllık sürede üstesinden geldiğimiz diğer karmaşık sorunlar arasında şunlar bulunmaktadır: Sosyalist toplumu kurmak olan ana hedefimize ulaşmak üzere ulusun birliğini sağlamak, sosyalist demokrasiyi geliştirmek, halkın yaşama koşullarında önemli bir gelişmeyi gerçekleştirmek, eğitim düzeyi ve hayat koşullarının niteliğinde büyük ilerlemeler.

Kararlılık, sebat, ilkelere sağlam bağlılık uluslararası arenada yerimizi belirlemek açısından gerekiyordu. Sosyalist bir ülke, SSCB'nin müttefiki ve Varşova Paktı ile COMECON üyesi olan Macaristan, sosyalist topluluğun bir halkasıdır ve uluslar arasında tanınmış bir yere sahiptir.

Ülkemin tarihinin bu kısa özeti, elbette komünistlerin kararlılığının ve Macaristan halkının fedakârlık ve adanmışlığının kaç kez sınandığını tam

(Devamı 7. sayfada)

"Lyon dokumacıları" meselesi

Sait *GÜMÜŞ*

"Lyonlu dokumacılar ücretlerine zam istediler. Patronlar bu isteğe olumlu cevap vermediler. Bu cevap üzerine işçiler ayaklandılar..."

İşçi hareketinin tarihi 155 yıl önceki Lyon Ayaklanması'nı böyle özetler. 1831 Kasım'ında 30 bin dokuma işçisi, istedikleri ücret zammı verilmeyince ayaklandılar; Lyon kentinde yönetimi ele geçirip 10 gün elde tuttular; 4 günlük bir kanlı savaştan sonra yenildiler.

"Ya çalışarak yaşamak, ya da mücadele ederek ölmek..." demişlerdi. Sonra 1834 Nisan ayaklanmasında, sonra 1848 Devriminde, sonraki Paris Komünü sırasında, sonraki ve daha sonrakilerde Lyonlu Dokumacılar vardır.

Kusura bakılmasın; dönüp dolaşıp *işin özünde* kalacağımız için bir kere daha ve tarihin de özetlediği şekliyle, *meseleyi* yazıyoruz: "Lyonlu dokumacılar ücretlerine zam istediler. Patronlar bu isteğe olumlu cevap vermediler. Bu cevap üzerine işçiler ayaklandılar..."

İşçi işveren ilişkileri bugün elbette farklıdır. İşçinin siyasetle, toplumla, gelecekle ve kendi durumuyla ilişkileri zengin bir kültür oluşturmuştur. Aynı kapsamda ideolojik bir evrim de sözkonusudur. Doğaldır ki, bütün bunlara bağlı olarak araç ve yöntemler de zenginleşmiştir.

Şimdi sendikalar vardır. Grev vardır. Sözleşme prosedürleri vardır. Bağlayıcı alışkanlıklar vardır. Parti vardır, siyaset vardır, iktidar mücadelesi vardır. Bütün bunlar ayrıca hukuki sonuçlar yaratmıştır, yani bir de hukuku vardır; yasası vardır, anayasası vardır.

Zaten bugün en çok da bu kültürün ögelerini tartışmıyor muyuz. Demokrasi yok, grev hakkı şeklen kısıtlanmış, fiilen kullanılamaz hale getirilmiş; sendikalar asıl fonksiyonlarından uzaklaştırılmış; demokrasi ve bundan doğan haklar mevcut değil veya şu kadar mevcut vb. gibi konular, işçi hareketine ilişkin başlıca sorunları oluşturuyor.

Detaylarla mı uğraşıyoruz? Bir bakıma haklı bir sorudur bu. Tarihin özetlediği şekliyle olsaydı acaba daha kolay mı çözülürdü *mesele*. Bu da oldukça haklı bir sorudur.

Özele indirgeyip bakalım. TİSK Genel Başkanı, toplu sözleşme görüşmelerinde işveren tarafın dayatmasını kabule cesaret edemeyen Teksif sendikası yöneticilerine şöyle demiş: "Grev para ve yürek işidir". Aynen böyle mi demiş, yoksa dememiş mi, bu önemli değil. Yalanlanmadığına göre söylemiş, üstelik çok da doğru söylemiş.

Niçin söylediği besbelli, "işçiler ücretlerine zam istediler de" ondan.

Bu yalın söyleyiş biçimi, işçi-işveren ilişkilerindeki özü yansıtıyor. Bunu söyleyebilmek "cüretkârlık" sayılmamalıdır. İşin *"doğası"* böyledir. "Vermiyorum"!.. Hepsi bu kadar.

Bunun karşısına "detayı" çıkarmak; işçi haklarından, sözleşme ahlakından, sendikal düzenin varlığından vb. gibi sözetmek, tartışmayı başka bir dille sürdürmektir. Bu aynı zamanda, işverenin "ne dediğini" anlamamış olmaktır.

İşçi-işveren "anlaşmasının" gerçekleşmesi, her iki tarafın, tarihin yalın dilini kulanmasıyla mümkün olur. Bu hiç değilse başlangıç için şarttır. Ayrıca "dengelerin" her defasında yeniden oluşabilmesi için de şarttır. İşçi-işveren ilişkilerinin hukuki detayı, ancak her iki tarafın aynı lisanı kullandıkları bir düzlem üzerinde kurulabilir.

Ortak dilin bulunmasında işçilerin alternatifi yoktur. Onlar kendi sınıf tabiatlarının "katı" kurallarına mahkûmdurlar. Çünkü işçiler, en elverişli pazarlık koşullarında bile "maliyet unsurlarından" biri olarak kalırlar. Halbuki sermaye, yani en küçüğünden bile olsa işveren, pek çok faktörden oluşan hesaplarını bozup yeniden kurabilir. İşçi kendi fizik varlığının, pazarlık kaldırmayan hükümlerine bağlıyken işveren, sermayesinin fizik varlığıyla kendi alternatiflerini üretebilir. O halde, dönüp dolaşıp aynı noktaya, son tahlilde işçinin konuşabildiği biricik lisana gelinmek zorundadır. Lyon Dokumacılarının konuşabildiği lisana...

İşçiler ücretlerine zam istediler. Bu istekleri reddedildi. O halde?..

Hayır. Araya sadece 155 yıl değil, doğal tabiatı ortaya koymanın karmaşık kültürü de girdi. Bu kültür ayrıca kurumlaştı ve burjuva demokrasisi ile bütünleşti. Buna ilişkin temel hukuk ilkeleri oluştu. Sendika, grev hakkı, ücret pazarlığı usülleri vb. gibi, hepsi birden işçi sınıfının sosyal tabiatından doğmuş olsalar bile, araya "araçlar" olarak girdiler. Kendini ifade etmek veya gerçekleştirmek, bu "araçlara" bağlanınca ve bu araçlar burjuva demokrasisinin kurumları olarak algılanınca "dolaylı" hale geldi.

Ne var ki, en küçük bir sosyal deprem bile işçi-sermaye ilişkisini bu kültürün başlangıç noktasına geri götürüyor. "Verilmiş haklar" gibi gözüken "dolaylı araçları" yokediyor ya da işlevsiz kılıyor. Türkiye'de bugün bu araçlar, işçinin kendini anlatmasının, kendinden doğan "dolaylı" araçları işlevsiz bırakılmıştır.

Ama işte bu araçlar burjuva demokrasisine bağlı araçlar olarak algılandıkları, onun bir parçası olarak kabul edildikleri için çok yanlış olarak işçi sınıfının "ekmek pazarlığını" ancak genel demokrasi ortamında sürdürebileceği düşünülmekte ve öngörülmektedir. Şimdi bir kere daha tekrar edebiliriz; Türkiye'de grev bugün yasak olmadığı gibi dün de olmamıştır. Başka hiç bir yerde ve hiç bir zamanda da grev yasak olmamıştır. Ya da başka bir ifadeyle, grev hiç bir yerde ve hiç bir zaman serbest olmamıştır. Kapitalizmin yasallığına göre grev daima yasaktır; işçi sınıfının yasallığına göre serbesttir. Nitekim Teksif yönetimine tebliğ edilen işveren görüşünde "izin ister" denmemiş, "grev para ve yürek ister" deme inceliği gösterilmiştir.

"İşçiler ücretlerine zam istediler. İşverenler reddettiler..." ...Ve ilave ettiler. "Grev para ve yürek ister"!

Lyon Dokumacılarına bile bu kadar "açık" söylenmemişti. Demek ki ortada çok "özel" bir durum var. Para işin *teknik* yanıdır, bulunur-bulunmaz, açık varsa kapatılır; dayanışma gibi somut kaynaklarla ve moral faktörlerle telafi edilebilir bir açıktır bu. Yürek ise, ne ödünç alınabilir, ne de aranıp bulunabilir. O *verili* olmalıdır.

Bu anlamda "yüreğin" sözleşme görüşmelerini yönetip yürütenlerde olup olmaması bir önem ifade etmez. Aranan *şey* işçi sınıfında ve yalnız onda, verili bir sınıf tabiatı olarak bulunur. Dolaylı araçlarla çözülemeyen işçi-işveren ilişkilerinin son tahlilde bu tabiat tarafından çözüldüğü bilinir.

İşte Lyonlu işçilerin, ama tabii bir birikim üstünde, kanıtladıkları yalın gerçek bundan ibarettir. Aynı gerçek 1789 devriminde Paris kaldırımlarında "baldırı çıplak" olarak dolaşmıştır. 155 yıldır da, dünyada, eğer orada sermaye varsa, ayak basmadık yer bırakmamıştır. Türkiye, en azından dünkü tarihi ile, bunun istisnası olmamıştır.

155 yıl önce "işçiler ücretlerine zam istediler, reddedildi." 155 yıl sonra bugün "işçiler ücretlerine zam istediler, reddedildi..."

Tarih, sonucun ne olduğunu, gecikmeyle de olsa yazmayacak mıdır?

araştırma
çeviri
Dayanışma
inceleme
yorum
DAYANIŞMA'NIN EKİDİR
KASIM 1986 SAYI 52

Ara seçim sonuçları -Yeni perspektifler

Tevfik İLHAN

Ülkenin ve toplumun demokratikleştirilmesini ciddi bir sorun olarak gören ve sadece geniş halk yığınlarının değil, kendilerinin de kısıtlanmış demokratik hak ve özgürlüklerini kazanma yolunda sosyal demokrasiden medet beklemeyen; bunun için kendi aktif gayretlerinden başka çıkar yol göremeyen demokrat, yurtsever unsurların ve elbette en başta sosyalistlerin önü daha nettir.

28 Eylül seçimi, bu kapsamda dar bir seçimin ortaya koyabileceği azami göstergeleri ortaya koydu. Herhalde hemen herkesin görmek zorunda olduğu ilk sonuç, ANAP'ın bir azınlık iktidarı olduğunun, bu seçim sonuçlarıyla da tescil edilmiş bulunduğudur.

Bu sonucu "ANAP azınlığa düştü" biçiminde formüle etmek tam tamına siyaset cahilliğidir; ANAP'ın zaten bir azınlık iktidarı olduğunu, seçim sonuçlarının bunu sadece *resmiyete* döktüğünü görememektir. Değil Türkiye'deki 12 Eylül rejimi gibi bir rejimde, en geniş burjuva demokrasilerinde bile siyasal iktidarlar, birer azınlık hakimiyeti değil midirler?

Ne ki ANAP burjuva demokrasisinin meşruiyet ölçülerine göre de gayrimeşru bir iktidar. Ne serbest seçimle gelmiş, ne de temel demokratik ve insani hakların, kısmen de olsa geçerli olduğu bir ortamdan seçilip gelmiş, ne de kendisi böyle bir meşruiyet anlayışı içindedir. Şimdiki % 32 oy oranı da ANAP'ın "yığın desteği" değildir. ANAP'ın "yitirdiği oylardan" söz etmeden önce, bu oyları nasıl "kazandığı" ortaya konmalıdır.

İşin bu yanını belki herkesten daha çok, bizzat ANAP'lıların kendileri görmekte ve itiraf etmektedirler. "Milyarları döktük ne oldu?... Kimse kendini aldatmasın. ANAP'ın oyu % 32 değil 12'dir. Geri kalan % 20 iktidar imkânlarının getirdiği oydur." (ANAP Artvin milletvekili Nevzat Bıyıklı, *Milliyet*, 1 Ekim 1986)

Kerameti 12 Eylül'den menkul ANAP'ın, azınlığın da azınlığı demek olan meşruiyet dışılığının resmen tescil edilmiş olması 28 Eylül seçiminin bir yanı ise, bir diğer yanı da S.Demirel'in "dirilişini" müjdelemiş olmasıdır! "Siyasetçi zaten akşam ölür, sabah dirilir." (S.Demirel, *Milliyet*, 29 Eylül 1986). Buna bir diyeceğimiz yok. Ama, ölürken (12 Eylül sabahı giderken) "benim yapamadığımı bari siz yapın" diyerek öldüğü akşamla, dirildiği sabahın arasına koskoca bir altı yıl girmedi mi? Milyonlarca emekçi için kapkaranlık demek olan bu altı yıl, Demirel için "dirilişin" vakti oluyor —demek yapan yapacağını yapmış ki, Demirel yeniden dirilmeye karar vermiş!— ve sadece Demirel değil, sivil toplumcusundan, liberalinden solcusuna kadar, bu karanlık dönemde sinirleri aşınmış pekçok kişi ve çevre bunda, bu % 24'lük dirilişte demokrasiden yana yontulacak bir keramet buluyor!

Eylül seçimi sonuçlarının bir diğer önemli yönü de SHP ile ilgilidir. SHP bu sonuçlardan ne kadar ders almışsa, ondan daha fazlasını "ders" olarak vermiştir. SHP yönetiminin aldığı ders "derdimizi anlatamadık"dan ibarettir. Yani halk "doğruyu görüp anlayamamış", SHP'yi tercih edecek basiretten uzak kalmıştır. Gerçek bu kadar basit olamaz. Nedir o halde SHP "hezimetinin" boyutları ve sonuçları?

Ne yaptığı ve yapacağı henüz anlaşılmamışken iktidar olacağı her nasılsa kolayca "anlaşılan" SHP, hazırdan iktidara gelebileceğini ve gelinebileceğini sandı. Kendini "demokrasiye geçiş dönemi" denilen olguyla bağlı gördü; demokrasiyi hedefleyeceğine "demokrasiye geçiş"e razı oldu. Başka pekçok şeye, topluma tepeden dayatılmış "istikrara" razı oldu. Muhalefet olmayı, kendine iktidar olmaktan daha fazla yakıştırdı. Demokratik hak ve özgürlükleri sözle savunma eylemini, demokrasinin *kazanılması* muhtevasında hiç görmedi. Halkın çektiği katlanılmaz sıkıntılarda Demirel nasıl kendi yeniden doğuşunun imkânlarını gördüyse, aynı şeyde SHP kendi muhayyel iktidarının kaçınılmazlığını buldu. Sosyal demokrasinin son on yılda iki defa, seçim zaferlerini izleyen iktidar fiyaskolarının halk yığınları tarafından yaşandığını hesaba katmadı. Yığınların, onları sağ ve muhafazakâr iktidarlara meylettiren geleneksel şartlanma çemberini kendiliklerinden kırıp parçalayacakları varsayımından hareket etti.

Demokrasi, "demokrasiye geçiş dönemi"nin arkasındadır diye bu "geçiş" döneminin, politik, hukuki, psikolojik ve keyfi olarak yaratılan koşullarını kabullenme tavrı, sadece SHP'ye has bir olgu değildir. Çok az istisnası ile bu tavır demokrasi güçlerine musallat olmuş, 12 Eylül'den bu yana kendini muhtelif biçimlerde ortaya koymuştur. SHP'nin kucağına kendiliğinden düşecek bir "şans" demokrasiye ulaşmanın tek mümkün kapısı olarak farzolunmuştur. Demokrasiyi, sosyal demkorasiyi iktidarda görmeye indirgeyen bu tavrın, şimdi SHP'nin açık seçim yenilgisinden sonra, bu sonucu ortak bir tavrın yansıması olarak görmek yerine SHP'nin günahı olarak görmeye yatkın olduğu da biliniyor.

Burada, SHP'ye yönelttiği eleştirilerin pek çoğu yerinde ve haklı olmakla birlikte, kendisinin bu eleştirileri yapmaya hak kazanmadığı herkesçe kabul edilen Bülent Ecevit'i de kaydetmek gerekiyor. DSP ve Ecevit yığınlardaki siyasal değişiklik isteğine SHP'nin önayak olamadığını söylerken, kendi farklılığını ortaya koyamamış; bunun da ötesinde, 12 Eylül'den bu yana "oturup beklemediğinin" kanıtı olarak gösterdiği, iki defalık "hafif hapis cezasının" seçmenleri ikna etmeye yetmediğini de, yüzde on barajını aşamayarak görmüş ve anlamıştır.

Eylül ara seçimi sonuçları, hiç kuşku yok ki 1988 genel seçimlerine kadar geçecek süreye yansıyacaktır. ANAP'ın oyları gerilemiştir; Özal hükümetinin gayrimeşruluğu *resmiyete* binmiştir. Bunun ANAP cihetinden "mantıkî" sonucu seçim "ikazını" gözeterek ekonomik politikasından çarketmek, kendine "çeki-düzen vermek" olması gerekirdi; ya da siyasi çalkantılar içinde eriyip küçülmek... Ekonomik politikadan çarketmek ANAP'ın ANAP olmaktan çıkması olur. Eriyip gitmesi ise ANAP *parti* olsaydı beklenebilirdi. Halbuki ANAP *parti* değil, 12 Eylül imkânlarını devşirmeye yönelik, konjonktürel bir çıkar kombinezonudur. Önümüzdeki süreç bunu daha kesin hatlarıyla açığa çıkaracaktır. ANAP'ı ANAP yapan çıkar mihraklarının çok zorlu direnciyle de karşı karşıya kalacağımız bu süreçte bu partinin salt DYP faktörüne bağlı olarak dağılacağını sanmak, fazla iyimserliktir.

DYP sağ oyların çoğunluğunu toplamaya adaydır; ekonomik politikalar yönünden ANAP'ın alternatifi olmadığı da aşikârdır. Bu nedenle DYP olgusu kaygan bir "demokratikleşme" demagojisiyle Demirel faktörünün serüveni yönünde yol alacaktır. Bunun iki boyutu var. Eski siyasilerin üzerindeki yasağın kaldırılması ile demokrasi güçleri üzerindeki yasakların *teyid* edilmesi arasında bir bağlantı aranıp bulunacaktır. ANAP ve 12 Eylülcüler Demirel'in karşısında hemen pes etmeyeceklerine göre, DYP, merkezî ve yerel nüfuz mihraklarına güven verme kaygusu ile yığınlardaki hoşnutsuzluğu kendi lehine sandığa yansıtma çabalarını birlikte sürdürecektir.

SHP'nin seçim sonuçlarından gerekli dersleri çıkaramayacağı, başarısızlığının sebeplerini analiz tarzından anlaşılmaktadır. 12 Eylülcülere ve tutucu burjuva güçlerine güven telkin etmeyi, hükümetin ve devlet idaresinin kendilerine korkulmadan teslim edilebileceğini kanıtlamayı, iktidar olmasının ön şartı olarak gördüğü sürece —ve mutlaka böylece— SHP 1988 seçimlerini *beklemeye* koyulacaktır. Sosyal demokrasiyi iktidarda görmeyi demokratikleşmenin tek mümkün yolu olarak görmeye devam edenlerin bir bölümü de *beklemeye* devam etmekten başka çare göremeyeceklerdir.

ANAP'a karşı alternatifin "sağ"dan tezahür etmesi ve demokratikleşme umutlarını kendinde toplayan SHP'nin başarısızlığı ve genel olarak "demokrasiye verilen oyların" umulan düzeye ulaşamamış olması acaba ne ölçüde karamsarlık yaratacak, beklentileri boşa çıkanlarda hangi olumsuz yeni eğilimlerin gelişmesine yol açacak? Bunu birlikte izleyeceğiz. Ancak halk yığınları 28 Eylül seçiminin ortaya koyduğu "seçeneklere" bağlı kalmak durumunda olmayacaklardır ve bu seçim sonuçları karamsarlığın sebebi olamaz. Siyasal demokrasiyi *kazanmanın*, ancak buna uygun bir mücadeleyi başarıyla kotarmaktan geçtiğini başından beri vurgulamaktayız. Bunun genişçe kavranmasına ve ortaya bir tutum çıkarmasına kadar, her gün bir ara, yahut genel seçim yapılsa bile, her defasında bu söylediğimiz doğrulanacaktır.

Hiç değilse, düne göre bugün, sosyal demokrasinin solunda kalan ve sosyal demokrasi bugünkü gibi kaldıkça daha da solunda kalmaya devam edecek olan; ülkenin ve toplumun demokratikleşmesini ciddi bir sorun olarak gören ve sadece geniş halk yığınlarının değil, kendilerinin de kısıtlanmış demokratik hak ve özgürlüklerini kazanma yolunda sosyal demokrasiden medet beklemeyen; bunun için kendi aktif gayretlerinden başka çıkar yol göremeyen demokrat, yurtsever unsurların ve elbette en başta sosyalistlerin önü daha nettir.

Nedir bu netlik, bunun ısrarla ortaya konması, ortodoksça savunulması, politikada uygulanabilir çerçeveye kavuşturulması, yığınlar tarafından kavranılabilir bir pratiğe dökülmesi şarttır. "Geçiş"in de, "geçiş döneminin" egemen siyasasının da alternatifi, demokrasinin de ön şartı budur. Soyut alternatif olmaz; kendiliğinden alternatif olunamaz.

Faşizme karşı somut alternatif yığınların mücadelesidir. Bunun siyasal somutu mücadele içinde oluşur ve çok yönlü faktörler altında biçimlenir ama yığıların aktif mücadelesi olmaksızın, hiç bir alternatif yaratılamaz. Baskıcı, gerici, faşist ve her türlü antidemokratik rejimlerden çıkışın çok zengin biçimleri olmaktadır. Sosyal demokrasinin de, daha merkezci ve sağ burjuva siyasal güçlerin de bu "çıkış biçimlerinde" yer aldıkları ve bazen başı çektikleri bilinmedik şeyler değildir. Sözgelimi Yunanistan, İspanya ve Brezilya'da, demokrasinin kazanılması sürecinde sağ güçlerin yeri olmuş, hatta bu süreçler ilk adımda bu sağ güçlerin iktidarlarıyla da sonuçlanmıştır. Arjantin'de, Peru'da, aynı süreçlerle ve sosyal demokratların iktidara gelmeleriyle demokrasiye ulaşılmıştır. Portekiz'de, Uruguay'da ve daha pekçok benzeri örnekte demokrasinin kazanılmasında, komünistler ve devrimci sol güçler vazgeçilmez bir konumda olmuşlar, emekçi sınıf güçlerinin etkilerini genişçe barındıran bir muhtevada demokrasinin gerçekleşmesini sağlamışlardır. Bunlar başarıya ulaşmış örnekler; yenilgiyle sonuçlanmış olanları da var. Ve işte, faşizme karşı mücadelenin, başarılı ve başarısız bütün bu örneklerinde, değişik siyasal bileşimlere ve değişik muhtevada *sonuç*lara rastlanır; ama hepsinde ortak özellik, emekçi sınıfların mücadelesinin bulunmasıdır. Bu mücadele olmaksızın değil demokrasinin kazanılması, faşizme karşı bir "yenilgiden" bile söz edilemez!

O halde sorun, 28 Eylül seçiminin ve bu seçimin sonuçlarının da kanıtladığı ve bu sonuçlara bakarak bizim, çıkarmakta hiç zorluk çekmediğimiz, yakın gelecekteki gelişmelerin de kanıtlayacağı gibi, sosyal demokratların muhayyel bir seçim zaferinden ve iktidarından bağımsız olarak; S.Demirel'in, rejimin kendisine değil, sağ güçler karşısında ANAP'a alternatif olarak tezahür etmesinden de bağımsız olarak; ama her halükârda bu saydığımız siyasal gelişmeleri de kucaklayan, geniş bir siyasal perspektife sahip demokrasi mücadelesini ortaya koyabilmektir. Şimdiki legal siyasi yelpazede böyle bir alternatif bulunmadığına göre de, esasta varolan alternatif sol güçlerin, zaten vardan mevcut konumlarını değil, çok daha geniş bir siyasal güven mihrakını yığınların önüne sürmeleri gerekiyor.

28 Eylül seçimi sonuçları, bu haliyle, yığınlardaki karamsarlığın ve "alternatifsizlik hali"nin nispi bir göstergesidir; ancak bundan daha önemli olanı, sonuçların, bu haliyle, yığınlardaki karamsarlığı daha da derinleştirmesi, alternatifsizlik bilincini pekiştirmesidir. Yani yığınlar bir anlamda, kendi elleriyle yarattıkları bir sonucun etkisi altında kalmaya da adaydırlar. Mevcut siyasal durumun demokratik alternatifi olarak görülen ve gösterilen siyasal güçlerin başarısızlığı, topyekûn demokratik hareketin başarısızlığı olarak algılandığında, çıkışsızlık psikolojisinin yoğunlaşması da tabiî bir sonuç olarak gelecektir.

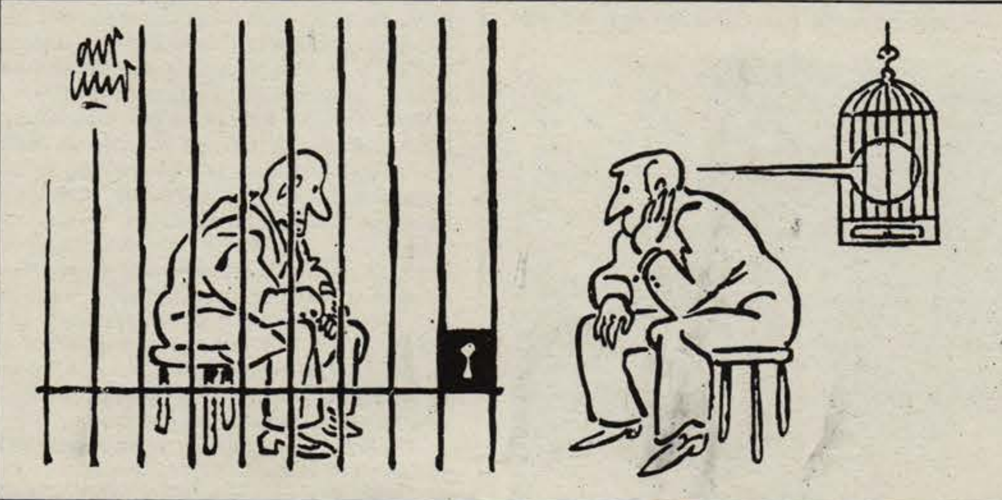
İşte bunun için, SHP'nin, yahut DSP'nin, ayrı ayrı veya birlikte, yığınlara göstermekten aciz kaldıkları, ama buna mukabil, "yığınların göremediği" biçiminde yorumlamaktan da geri durmadıkları "çıkış yolunu" yığınlara göstermek, demokrasi mücadelesinden mükellef güçlere düşmektedir.

Yığınlara "çıkış yolu" göstermek, lisanı onların anlayacağı düzeye uyarlamak(!) olamaz; DSP, yahut SHP için böyle olabilir; mücadeleyi doğrudan göze almaksızın, bilimsel doğruları vaazetmekle de yığınlara yol gösterildiği zehabına kapılanlar çıkabilir. Bu kapsamda, yığınlara ne kadar "yol gösterilmişse", yığınlar da bu yolu görmemekte o kadar inatçı olmuşlardır. 28 Eylül'de de yığınlar, üstelik akla-kara gibi bir netlik içinde beliren durumda bile, umulan "basireti" gösterip, kendilerinden "bekleneni" yerine getirememişlerdir!

Berlin'e "son hücum" kararını Kızılordu'ya ileten komutanlık duyurusu nasıl taktik detaylardan yoksun, "komünistlere bakın ve onlar ne yapıyorlarsa onu yapın" sadeliğinde olmuşsa, bugün Türkiye'de yığınlara çıkış yolunu gösterme sorunu böyle sade olmalıdır; "gerçek demokrasi güçlerine, demokrasi için gerçekten mücadele veren güçlere bakın, onların yaptıklarını yapmaya çalışın" duruluğunda olmalıdır. Yığınlara yol göstermek, böyle olmalı, aynı zamanda pratik bir değer taşımalıdır.

O zaman yığınlar, bu pratik önderliği kendiliklerinden görüp kavrayacak ve mücadeleye katılacaklar mıdır? Elbette bu, kendiliğinden ve hemen gelecek bir sonuç değildir. Ama, yığınları, önce demokrasi için mücadeleye, sonra da demokrasiye götürecek başka bir seçenek de mevcut değildir. Bu seçeneğin legal siyasi planda ifadesine kavuşması, mücadelenin gerekliliğini müdrik demokrat, yurtsever, devrimci ve sosyalist güçlerin, hep birlikte, ama önce kendilerine güven veren ve ancak böyle olabilirse yığınlara da güven verebilmesi mümkün olan; temel fonksiyonu Özallara —ve Demirellere de— karşı siyasal demokrasiyi, emekçi yığınların demokratik hak ve özgürlüklerini savunmak ve bunun vecibelerini yerine getirmek olarak belirlenen, kitlelerle bağını, onların somut yaşantılarını ve beklentilerini temel alarak organik düzeyde oluşturacak bir sol partinin kurulmasıyla mümkün olabilir. Bu sol parti, demokrasi mücadelesinin, sosyal demokrasinin solunda kalan gerçek güçlerini, toplumun bugünkü objektif durumundan ve politik ortamından kaynaklanan demokrasi özlemini, sadece soyut bir özlem olarak değil, somut, yığınlara malolmuş, politikleşmiş acil talepler düzeyine yükseltebilir; bunu toplumun ana gündem maddesi haline getirebilir; bu yoldan kendi dışındaki —sosyal demokratlar dahil— tüm demokrasi güçlerini derleyip toparlayacak bir demokrasi blokunun harcı olabilir. İşte ancak o zaman yığınlara "demokrasi için mücadele yürütenlerin yaptığını yapın" deme hakkı ve imkânı doğar.

28 Eylül ara seçiminin, yukarıdan beri tespit etmeye çalıştığımız muhtemel sonuçları bir tarafa, demokrasi güçleri açısından ortaya koyduğu en önemli ve kesin sonuç, toplum hayatında böyle bir sol partinin yeri doldurulamaz bir eksiklik olduğunu vurgulamış olmasıdır. İşin zorluklarından yılmadan, zorluklarını, "gerekliliğini tartışmanın" vesilesi yapmadan, ama tabiî kolaylığını da abartmadan, görevi sırtlanmaya niyetli ve hazır olmak, bundan sonraki süreçte demokrasi güçlerinin önünde ilk meseledir.

Türkiye'de sözde demokrasi ve öğretmenlerin örgütlenme olanakları

TÖB-DER'in (F.Alman Eğitim ve Bilim Sendikası) GEW'in desteğiyle düzenlediği "Türkiye'de Sözde Demokrasi ve Öğretmenlerin Örgütlenme Olanakları" konulu konferans 3-5 Ekim tarihlerinde F.Almanya'da, Bergisch-Gladbach'da yapıldı.

Yurtdışında sürgündeki bütün TÖB-DER yöneticilerinin hazır bulunduğu konferansa, ayrıca DİSK yöneticileri, Prof. Server Tanilli, çeşitli meslek dallarından temsilciler ve F.Almanya'da faaliyet yürüten demokratik örgütlerden yöneticilerle yabancı konuklar katıldılar.

3 gün süren konferansın açış konuşmasını yapan TÖB-DER genel başkanı Gültekin Gazioğlu, öğretmen hareketinin son 70 yıldan bu yana bazen kesintiye uğramışsa da, çeşitli evrelerden geçerek devam ettiğini anlattı. Düzenlenen bu konferansın 12 Eylül'den sonra her türlü örgütlenme hakkı yokedilen Türkiye öğretmenlerinin dikkatini üzerinde yoğunlaştırdığını belirtti. Türkiye'deki baskılardan ve ekonomik krizden de örnekler veren G.Gazioğlu mevcut koşullarda hiç kimsenin öğretmenleri Türkiye'de demokrasi olduğuna ikna edemeyeceğini vurguladı. TÖB-DER genel başkanı konuşmasının sonunda, TÖB-DER yönetici ve üyeleri üzerindeki baskıların kaldırılması, yüksek öğrenim kurumu YÖK'-ün lağvedilmesi, demokratik ve laik bir eğitim-öğretim düzeninin kurulabilmesi için ırkçı-şoven ve asimilasyoncu eğitim düzenine son verilmesi taleplerini tekrarladı. Daha sonra, "Uluslararası Antlaşmalarda Öğretmenlerin Örgütlenme Hakkı", "Türkiye Öğretmen Hareketi'nin Kısa Tarihçesi", "TÖB-DER Davası ve Hukuk", "Öğretmenlerin Güncel, Sosyal ve Politik Durumu", "Türkiye'de Öğretmenlerin ve Yüksek Öğretim Üyelerinin Durumları ve Örgütlenme Olanakları" adlı bildirgelerin sunulup tartışıldığı konferansta, Prof. Server Tanilli "Anayasa Hukuku Açısından Türkiye'de İnsan Hakları ve Politik Durum" adlı bildirgesini sunarken sözlerine "Bu konuşma bana hiç de zevk vermeyen bir konuda olacaktır. Türkiye'deki anayasadan bahsedeceğim. Bir hukukçu için anayasa niteliğini taşımayan bir metinden 'anayasa' diye bahsetmek çok zor. Bir gericilik belgesinden bahsedeceğim" diyerek başladı.

Daha sonra konuşmasına, 1982 "anayasası"-nın çağdaş gelişmeleri reddeden bir anayasa olduğunu, bu metnin emperyalizmin ve gerici çevrelerin tezgahları sonucu düzenlenerek halka şantaj yoluyla kabul ettirildiğini belirterek devam eden Prof. Server Tanilli, "anayasa" diye adlandırılan bu metnin olsa olsa ancak bir "kışla talimnamesi" olabileceğini belirtti. Anayasaların özgürlükleri güvence altına aldığını hatırlatan Tanilli, Türkiye'deki anayasanın her türlü temel hak ve özgürlükleri yasaklama temelinde düzenlendiğini, bunun için de Türkiye'de bu anayasa ile hiçbir zaman demokrasiye geçilemeyeceğini söyledi.

Konferansa; Uluslararası Hür Öğretmen Sendikaları Federasyonu (IFFTU), Avrupa Öğretmenler Sendikal Komitesi (ETUCE), Dünya Öğretmen Örgütleri Birliği (WCOTP), Fransa Öğretmenler Ulusal Federasyonu (FEN), Belçika Genel Kamu Hizmetleri Sendikası (ACOD), Hollanda Genel Öğretmenler Birliği (ABOP), Lüksemburg Eğitim ve Bilim Sendikası (SEW-OGB L), Norveç Öğretmenler Birliği (NL), İsveç Branş Öğretmenleri Birliği (SFL) ve GEW (F. Almanya Eğitim ve Bilim Sendikası) yöneticileri katılarak, birer konuşma yaptılar, TÖB-DER ve Türkiyeli öğretmenlerle dayanışmalarını dile getirdiler. Konferansa ayrıca çok sayıda öğretmen sendika ve kuruluşundan dayanışma mesajları geldi. Konferans, "Türkiye'de Öğretmen Örgütünün Kurulması İçin Neler Yapılmalıdır" ana teması altında yürütülen tartışmayla sonuçlandı. Konferansta TÖB-DER yönetici ve üyelerinin yoğun bir katılımla fikir belirttiği bu tartışmada, mevcut koşullarda Türkiye'de öğretmen örgütlenmesinin yapılanması, bu yapılanmada ülke içi ve dışındaki öğretmenlerin mücadelesini birleştirmenin önemi ve öğretmen hareketinin sesini yansıtacak bir yayın organının gereği dile getirildi.

Konferans sonunda kamuoyuna şu açıklama yapıldı:

"GUSTAV STRESEMANN-INSTITUT ve TÖB-DER'in, Eğitim ve Bilim Sendikası GEW'nin desteği ile 3-5 Ekim 1986 tarihleri arasında BERGISCH-GLADBACH'da ortaklaşa düzenledikleri "Türkiye'de Sözde Demokrasi ve Öğretmenlerin Örgütlenme Olanakları" konferansına katılanlar aşağıdaki hususları kamuoyuna açıklamayı kararlaştırmışlardır.

Konferansa katılanlar:

12 Eylül 1980 tarihinde, iktidara zorla el koyan generaller cuntasını,

a- Parlamento ve siyasi partileri, ilerici sendika, meslek, kadın ve gençlik örgütlerini kapatmasını;

b- İkiyüzbini aşkın ilerici-yurtseveri tutuklamasını, işkenceden geçirmesini, yüzlercesini katletmesini, binlercesini sakat bırakmasını;

c- Kürt halkına karşı sürdürülen ırkçı-şoven ve asimilasyoncu politikayı ve Türkiye Kürdistanı'ndaki toplu dayak, işkence, katliam, sürgün vb. yöntemlerle yürütülen barbarca uygulamaları;

d- Kukla mahkemeleri vasıtasıyla, onbinlerce demokrata ağır cezalar biçmesini, yüzlercesini idama mahkum etmesini ve 50 kişiyi idam etmesini;

e- Düşünce, örgütlenme, toplantı vb. insan temel hak ve özgürlüklerini ayaklar altına almasını;

f- Grevleri yasaklamasını, sendikal hakları budamasını;

g- Basını susturmasını;

h- DİSK, TÖB-DER, BARIŞ DERNEĞİ, diğer demokratik örgüt ve kişiler hakkında davalar açarak, yönetici ve mensuplarını, demokrat kişileri ağır cezalara çarptırmasını;

i- Düşüncelerinden dolayı işçileri işlerinden, öğretmenleri, öğretim üyelerini ve diğer memurları mesleklerinden atarak, açlığa mahkum etmesini;

İnsan haklarını, temel hak ve özgürlükleri çiğneyen anti-demokratik çağdışı uygulamaları mahkum eder.

Konferansa katılanlar:

Cuntanın çıkardığı "1982 anayasası" ve düzenlediği seçimlerin iddia edildiği gibi "demokrasiye dönüş"le bir ilgisinin bulunmadığını; Tersine gerek "1982 anayasası" ve gerekse sonradan çıkarılan diğer yasalarla rejimin kalıcılaştırılmaya, baskı ve zorbalıkların yasallaştırılmaya, bununla aynı zamanda yurtiçi ve yurtdışı tepkilerin azaltılmaya çalışıldığını tespit eder.

Türkiye'de demokrasiye dönüşün ancak faşist iktidarın işbaşından uzaklaştırılıp, onun kurduğu faşist çarkın dağıtılarak mümkün olacağını; Bunun da ancak demokrasiden yana tüm güçlerin birliği ve ortak mücadelesiyle gerçekleşebileceğini; Böylesi bir mücadelenin başarıya ulaşmasında uluslararası planda demokrasi güçlerinin desteğinin önemini belirtir, her geçen gün daha geniş kitlelerce benimsenip, savunulan aşağıdaki acil demokratik talepleri desteklediğini duyurur:

1- Başta anayasa olmak üzere tüm baskı yasaları kalkmalı, kişi ve konut dokunulmazlığı, düşünce, söz, basın, örgütlenme, toplantı ve gösteri vb. temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan demokratik bir anayasa düzenlenmeli.

2- İdam ve işkenceler derhal durdurulmalı, anti-faşist siyasi tutuklular serbest bırakılmalı.

3- Faşist örgütler dışındaki tüm siyasi partilere, sendikalara, demokratik kitle örgütlerine serbestçe faaliyet hakkı tanınmalı, gaspedilmiş malları geri verilmeli.

4- Tüm çalışanlara grevli, toplu iş sözleşmeli sendikal hak sağlanmalı.

5- Kürt halkı üzerindeki ulusal baskıya son verilerek, onun ulusal demokratik hakları tanınmalı, diğer azınlıkların hakları verilmeli.

6- Vatandaşlıktan çıkarılanların hakları iade edilmeli, politik sığınmacıların ülkelerine özgürce geri dönmeleri sağlanmalı.

Konferansa katılanlar:

12 Eylül faşist rejiminin saldırılarını en fazla yoğunlaştırdığı kesimlerden birinin de eğitim alanı olduğunu; TÖB-DER'in cunta mahkemeleri vasıtasıyla politik bir kararla kapatılarak, mal varlığının gaspedildiğini; Genel Saymanı ve Genel Yönetim Kurulu Üyesi dahil onlarca üyesinin katledildiğini, 20 binin üzerinde TÖB-DER üyesinin meslekten ihraç edildiğini, bir o kadarının da işlerini bırakmaya zorlanarak açlığa itildiğini; Eğitim-öğretimin yönetimini, programlarını, ders kitaplarını tümüyle faşistleştirdiğini; Üniversite ve Yüksek Okulların geçmişte sınırlı da olsa varolan mali, idari ve bilimsel özerkliğini tümüyle ortadan kaldırdığını ve YÖK düzenlemesiyle bu kurumları birer askeri kışlaya çevirdiğini; Toplumda yoğun bir kültürel yozlaşma ve sosyal çürümeyi yarattığını saptar.

Eğitimin demokratikleştirilmesinin toplumun demokratikleştirilmesine sıkı sıkıya bağlı olduğu gerçeğinden hareketle eğitim alanında aşağıdaki güncel talepler doğrultusunda mücadelenin yükseltilmesini vurgular:

a- TÖB-DER üzerindeki yasaklar kalkmalı, gaspedilen malları geri verilmeli.

b- Eğitim emekçilerine Grevli-Toplu İş Sözleşmeli Sendika Hakkı tanınmalı.

c- Çeşitli nedenlerle zarara uğratılan TÖB-DER üye ve yöneticilerinin kayıpları karşılanmalı.

d- YÖK lağvedilmeli, üniversite özerkliği tam olarak sağlanmalı, bilimsel araştırma önündeki her türlü engeller kaldırılmalı.

e- Görevlerinden uzaklaştırılan veya görevlerini terketmek zorunda bırakılan tüm öğretim üyeleri, öğretmen ve diğer eğitim emekçilerinin görevleri başına, öğrencilerin ise okullarına dönmeleri sağlanmalı.

f- Eğitim yönetiminin faşistlerden arındırılarak, eğitim emekçilerine her kademede kendi yöneticilerini seçme hakkı tanınmalı.

g- Eğitim sistemi ırkçı-şoven, asimilasyoncu ve faşist niteliğinden arındırılarak demokratikleştirilmeli, Kürt dili üzerindeki yasaklar kalkmalı, eğitim biçimde ulusal, özde emekçi halktan yana bir öze kavuşturulmalı.

Konferansa katılanlar:

Dayanışmanın önemini bir kez daha vurgulayarak, başta uluslararası ve ulusal öğretmen örgütleri olmak üzere tüm dünya demokratik ve barışsever güçlerini Türkiye eğitim emekçileriyle dayanışmaya çağırır.

3-5 Ekim 1986, Bergisch-Gladbach

TÖB-DER'in GEW'nin desteğiyle düzenlediği toplantıdan bir görünüm.

G.Gazioğlu'nun basın toplantısında yaptığı konuşma

Değerli basın mensupları,

Biz, Türkiye öğretmenlerinin mesleki-demokratik örgütü TÖB-DER'in yurtdışında bulunan yöneticileri ve çeşitli Avrupa ülkelerinde politik mülteci olarak yaşayan aktivistleri, 3-5 Ekim 1986 günlerinde Bergisch-Gladbach'da GEW'in desteği ile düzenlediğimiz konferansın sonuçlarını bilgilerinize sunmak üzere bugünkü basın toplantısını düzenledik.

Gustav-Stresemann-Institut kurumlarında düzenlenen konferansın konusu "Türkiye'de Sözde Demokrasi ve Öğretmenlerin Örgütlenme Olanakları" idi. Konferansımıza 70 delege katıldı. Ayrıca Europäisches Gewerkschaftskomitee der Lehrer (EGKL), Internationale Vereinigung Freier Lehrergewerkschaften, WCOTP adlı üç uluslararası öğretmen sendikal federasyonu ile İsveç, Norveç, Hollanda, Belçika, Fransa, F. Almanya öğretmen sendikalarını temsilen delegasyonlar katıldılar. Böylece konferans uluslararası bir nitelik kazandı. Çeşitli nedenlerle konferansta delegasyon bulunduramayan diğer Avrupa ülkelerinin öğretmen ve işçi sendikalarından önemli bir bölümü dayanışma mesajları gönderdiler.

Üç günlük konferans süresince Türkiye'de demokrasi, eğitim ve öğretmenlerin sorunlarını ele alan çeşitli bildirgeler tartışıldı. Bir kez daha görüldü ki, Türkiye'yi yönetenlerin ve kimi Batı Avrupa çevrelerinin iddialarının aksine, bugün hâlâ Türkiye'de demokrasi yoktur. Türkiye, kimi çevrelerin iddialarında belirtildiği gibi demokrasi yolunda da değildir. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra, zorla dayatılan 1982 Anayasası yürürlükte kaldıkça, Türkiye demokrasiye ulaşamayacaktır. Çünkü bu Anayasa demokrasinin evrensel ilkesi ile çelişmektedir. En vazgeçilmez kural olan "düşünme ve örgütlenme özgürlüğü" toplumun temel sınıf ve zümreleri için yokedilmiştir. 28 Eylül 1986 ara seçimleri de bu gerçeği değiştirmemiştir. Ancak bu seçimler sadece bir gerçeği ortaya koymuştur; Türkiye'de insanların ezici bir çoğunluğu, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra yerleştirilen siyasal ve ekonomik düzeni istemiyor.

Değerli basın mensupları,

Konferansımız 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında faşist bir eğitim düzeni kurulduğunu, üniversitelerin yok edildiğini, okullarda kışla nizamı kurulduğunu, öğretmen ve öğrencilerimizin hayatlarının karartıldığını bir kez daha saptamıştır.

12 Eylül rejimi sadece TÖB-DER'i kapatmakla kalmamış, öğretmenlerin her türden örgütlenme hakkını yasaklamıştır.

Biz dünyada öğretmenlerine dernek bile kurma hakkını tanımayan bir "demokrasi" bilmiyoruz.

Biz, dünyada öğretmenlerin maaşlarını ev kiralarının altında tutan bir "demokratik" hükümete rastlamadık. Türkiye'de bir öğretmenin aylığı ortalama 150,-DM dolayında iken, kentlerde oturulabilecek bir evin aylık kirası 200,-DM dolayındadır.

Biz, dünyada okullarının bir bölümü öğretmensizlikten kapalı iken, binlerce öğretmeni sorgusuz-sualsiz, keyfi olarak işten çıkaran bir "demokratik" iktidar görmedik. Türkiye'de binlerce köy hâlâ okulsuz iken, geçen öğretim yılında yüzlerce köy okulu öğretmensizlikten kapalı iken, yakın yıllarda 20 bin TÖB-DER üyesi öğretmen işten çıkarılmıştır.

Nihayet biz, dünyada öğretmenlerine ve öğrenci gençliğine insanlık dışı işkenceler uygulayan, binlercesini hapishanelerde çürüten bir "demokratik" yönetimi tanımadık. Türkiye'de hapishaneler hâlâ onbinlerce siyasi tutuklu ile doludur. İşkence, dayak, fiziki ve psikolojik çürütme eylemleri sürmektedir. İşte başlıca bu nedenlerle Türkiye öğretmenleri Türkiye'de demokrasinin olduğunu kabul etmiyorlar; Türkiye'nin demokrasi yolunda olduğunu söyleyen çevrelere bu acı gerçekleri bir kez daha anımsatıyorlar. Türkiye öğretmenleri, yok edilen örgütlenme haklarının yeniden kazanılması mücadelesinde, hukuk dışı bir kararla kapatılan mesleki-demokratik örgütleri TÖB-DER üzerindeki yasağın kaldırılması mücadelesinde, demokrasiden yana olan herkesi dayanışmaya çağırıyorlar.

Saygılarımla.

Bonn, 9 Ekim

Prof. Klaus Liebe-Harkort:

Uluslararası dayanışma bilimin önemli bir ilkesidir

13 Eylül günü Frankfurt'da yapılan "Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları" konulu toplantıya katılan Bremen Üniversitesi'nde görevli profesör Klaus Liebe-Harkort, yaptığı konuşmada Türkiye'de 12 Eylül sonrası eğitim ve özellikle yüksek öğretim durumuyla, Türkiye ve dünya ilerici kamuoyuna düşen görevleri vurguladı. Prof. Liebe Harkort'un Türkiye demokrasi güçleriyle somut bir dayanışmayı ifade eden ve Türkçe olarak yaptığı konuşmanın metnini okurlarımıza sunuyoruz.

Benim konum YÖK. Bu da bildiğiniz gibi, sevindirici bir konu değil.

"Toplumun en yetişkin kesimi olan üniversitelerin özerklikten yoksun bırakılarak kendi kendilerini yönetmeye layık olmadıklarının ileri sürülmesi, ülkemizde demokrasinin işleyebileceğini inkâr etmek anlamına gelir. Bütün yüksek öğretim kurumlarının, atamalarla oluşturulan aşırı yetkili bir kurulun buyruğuna verilmesi, hem gençlerin iyi yetiştirilmesini, hem de bilim yapılmasını şimdiden engellediği gibi, ülkenin geleceği için büyük kaygılar da doğurmaktadır. Bu nedenle, YÖK düzeninin biran önce seçim ilkesine dayalı özerklik yönünde değiştirilmesini gerekli görüyoruz.

Fikir ve sanat ürünlerinin serbestçe oluşmasını engelleyen hukuki ve fiili sınırları kaldırmak ve her yurttaşla birlikte düşünce ve sanat adamlarını da genel güvencelerle donatmanın bir uygarlık koşulu olduğunu önemle belirtmek isteriz. Sağlıklı bir toplumsal gelişme, her türlü sanat yapıtlarının üretiminde ve yayımında özgürlüğü, kültürel yaratıyı son derece sınırlayan sansürün toptan kaldırılmasını, hiçbir konunun tabu haline getirilmemesini, ceza sorumluluğunun yalnız olağan yargı mercilerince saptanmasını gerektirir."

Sevgili Dostlar, Sevgili Konuklar,

Bu tümceler 1984 yılında 1.300'ün üzerinde aydının imzalayıp Parlamento başkanı Karaduman ve Cumhurbaşkanı Evren'e verdikleri "Aydınlar Dilekçesi"nden alınmıştır. Hemen hatırlayalım, dilekçeye imza koyan 59 aydın hakkında dava açılmıştı. Aydınlar özellikle eğitim, öğretim, bilimsel özerklik, düşünce özgürlüğü konularındaki duydukları kaygıları dile getiriyorlar, zira Cunta özellikle bu alanlarda Türkiye toplumu üzerinde etkileri uzun süre görülecek olan ağır yaralar açtı.

Hem 1981'den beri yürürlükte olan Yüksek Öğretim Kanunu, hem de yüksek okullarla ilgili tüm işlerin yürütülmesi, kontrolü ve disipline edilmesi için oluşturulan ve bu işleri büyük oranda etkileyen Yüksek Öğretim Kurulu, Türkiye'de bilimsel çalışmaları önemli ölçüde geriye götürmüştür.

Bu yasanın resmi gerekçeleri de, aynı Evren yönetiminde Cunta'nın 12 Eylül 1980'de Türkiye'deki demokrasi ve ilerlemeye karşı indirdiği darbenin gerekçeleri gibi önceden hazırlanmış düzme gerekçelerdi. Bu çevreler, üniversitelerin terör ve anarşi yuvaları olduğunu, komünistlerin buralara sızdığını ve üniversitelerin gerçek anlamda bilimsel araştırma ve öğretim görevlerini yerine getirmediğini öne sürerek, üniversitelerin disiplin altına alınmasının zorunlu olduğunu iddia ettiler. Bu iddiaya da, 12 Eylül darbesinin gerekçesinin sokaktaki terör ve anarşi olduğu iddiasına da yanıtımız aynıdır: Demokrasinin ve üniversitelerin özerkliğinin yokedilmesinin ardında başka amaçlar gizlidir. Generaller ve onların yabancı akıl hocaları, toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi bilimsel çalışma ve öğretim alanında da, yani yüksek okullarda da önce zorbalıkla, sonra da çıkarılan yasalarla antidemokratik rejimlerini kurdular. Yüksek okullarda da açıkça uygulanan bu zorbalık ve bu yasalar bilimsel çalışmaları yüksek devlet organlarına bağladı. Böylece üniversiteler özerkliklerini yitirdi.

Yüksek Öğretim Kanunu, Yüksek Öğretim Kurulu'nu (YÖK) örgütlüyor ve bu kurula akla

"...bir toplumda uzun cehit ve gayretlerden sonra, gerceğin ışığını alnında ilk duyan adam..."

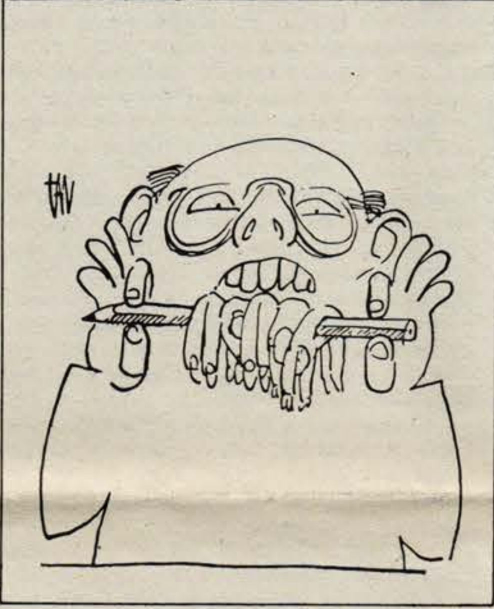
gelen tüm yetkileri veriyor. Bu yasa Cunta tarafından hazırlandı. "Savaş Hali Dönemi"nin en yüksek rütbeli generali ve şimdiki Cumhurbaşkanı Evren ve Cunta'nın diğer üyeleri, bu kurulda kendileri için etki olanakları yarattılar. Bu da 27 üniversitenin bağlı olduğu Yüksek Öğretim Kurulu'nun bileşimini göstermektedir. Tepesinde generalin, tabanında ise somut bilimsel çalışmanın bulunduğu piramit şeklindeki hiyerarşiyi de gösteriyor.

Yüksek Öğretim Kanunu'nun 6. maddesi, Yüksek Öğretim Kurulu'nu oluşturan 25 üyeyi şöyle belirliyor:

— 8 üye doğrudan Cumhurbaşkanı yani General Evren tarafından atanıyor,
— 6 üye müsteşarlıklardan,
— 1 üye Genel Kurmay'dan,
— 2 üye Eğitim Bakanlığı'ndan,
— Ve 8 üye, yani kurulun % 30'u üniversitelerden.

17 kişi doğrudan en üst düzeydeki devlet bürokratlarından ve ordudan atanıyor; 8 üye de akademik kurullardan.

Önemli yerler ve şu anda Doğramacı'nın yürüttüğü başkanlık makamı —kendisi akıllı bir iş adamı olarak ün yapmıştır— doğrudan Evren'in atadığı kimseler tarafından işgal ediliyor. Bu Yüksek Öğretim Kurulu'nun Evren ve Cunta için çok önemli olduğu açık.

Dostlar,

Böylece üniversiteler de, toplumun diğer birçok alanı gibi onlarca yıl gerilere götürülmüş oldu; çünkü bundan önceki 1946 ve 1973 Yüksek Öğretim Yasaları'nın belirgin yanı, üniversitelerin dolayısıyla fakültelerin özerkliğinden yana olmasıydı. 1946 Yüksek Öğretim Yasası'nın temel ilkesi 'üniversitenin kendi gücüne dayanarak yaşaması' şeklindeydi; ve 1946 sonrasında bu ilkenin yaşama geçmesi için mücadele edildi. Bu amaçla geniş kapsamlı reformlar yapıldı. YÖK bu temel ilkeyi zedelemekle kalmadı, 1981 Yüksek Öğretim Yasası ile tamamen ortadan kaldırdı.

1961 Anayasası'nın 120. maddesinde üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerkliği vurgulanırken, 1982 Anayasası'nın 130. maddesinde yasa ve kurul olarak YÖK'e işaret edilmektedir. Ayrıca 130. maddede üniversite rektörlerinin ve akademik kurul dekanlarının Devlet Başkanı tarafından atanacağı belirtilmektedir. Devlet Başkanı'nı daha pekçok maddede özel yetkilerle donatan Anayasa'da, araştırma ve bilimin devlet kontrolünde olduğu tüm ayrıntılarıyla saptanıyor.

1933-45 yılları arasında Türkiye'de siyasi mülteci olarak yaşayan ve 1985 yılında ölen Devletler Hukukçusu Ernst Hirsch bu yasayı 'Türkiye'deki üniversite ve yüksek okullarda çalışan tüm öğretmenlere indirilmiş şamar' olarak niteliyor ve sözlerini şöyle sürdürüyor:

"Üniversite ve dengi yüksek okullar dışarıdan yönlendirilen ve yönetilen kurumlar haline geldi. Profesör ve doçentler bu kurumların memurları haline getirildiler. Hiçbir söz ve karara katılma hakkı olmayan öğrenciler de tahsillerinin seçimi ve süresine göre değişen önemli kısıtlamalarla itaatkâr alıcılar haline geldiler."

Uluslararası dayanışmayı bilimin önemli bir ilkesi sayan bilim adamları ve demokratlar olarak bizler de, bu şamarın etkilerini acı olarak duyuyoruz.

Başkanın ve generallerin bilimsel yöntem ve içeriklere, üniversitenin yöntem ve işlevlerine müdahale olanakları, YÖK'ün diğer ayrıntılarına girmeyi gereksiz kılıyor. Bilimsel çalışma böyle engellenir ve böyle engellenmesi de istenir. Çünkü askerlerin görevi savaş aygıtını çalıştırmaktır; ve biz, NATO'ya bağlı askerlerin ele aldıkları şeyi, aygıtlarını çalıştıracak araç olarak kullandıklarını çok iyi biliyoruz.

Buna rağmen biraz ayrıntıya inelim: Yüksek Öğretim Kanunu, özellikle özerkliği kaldırdığı için eleştiriliyor. Ama bu eleştiriyi hemen, dikkatleri çalışma yöntemlerine ve içeriklere yönelten eleştiri izlemelidir. Yöntem konusunda bilim, devletin zorlamalarına yenik düşmez. Bilim içerik yönünde insanların gereksinimlerine ve dolayısıyla ilerlemeye yönelik olmak zorundadır. Oysa biz bu konuda "Bilimin biricik amacı, insani varlığın içinde bulunduğu zahmetleri azaltmaktır" diyen Brecht'e katılıyoruz. Oysa Yüksek Öğretim Kurulu ve Yasası yöntem ve içerikleri belirliyorlar.

Bir zamanlar yenileşme ve kooperasyonla yüklü Türkiye'deki üniversitelerin, bu üniversitelerin tahsilleri sırasında ve tahsillerinden sonra olumlu dönüşümleri ileriye götürmeye yardımcı olan ve kendilerine halkın güven duyduğu öğrencilerinin düzeyi, Prof. Sabri Özbaydar'ın 5.8.86 tarihli Cumhuriyet'te yayımlanan "Üniversite mi, azmanlaşmış ortaokul mu?" adlı yazısında belirttiği gibi, irice bir ortaokul düzeyine düşürülmüştür. 14.10.85 tarihli Cumhuriyet'te Prof. Yakup Kepenek "Üniversitesiz Yıllar" başlıklı yazısında da aynı konu işleniyor. Üniversitelere karşı yürütülen saldırıların altında, toplumun kesin olarak susturulması yatıyor. Şükrü Gürel de 16.4.1982 tarihli Cumhuriyet'te, düşünceleri özgürce söyleme olanağının olmadığı üniversiteler kurulmasının, toplumun susturulmasının bir yöntemi olduğunu söylüyor. Melih İpek de, üniversitelerin anlamlarını yitirdiğini; artık egemen güçlerin öğretim üyelerinden ve öğrencilerden beylerin sesini kendi sesleri yapmalarını beklediğini yazıyor (Cumhuriyet, 4.5.1982).

Aziz Nesin 1985 Haziran'ında yaptığı savunmasında bu konuyla ilgili olarak şunları söyledi:

"Yıkılan kurumlardan en önemli biri de Türk üniversitesidir. YÖK yönetimiyle üniversitenin temelinden yıkılma başarısı da gösterilmiştir. Bu konuda o denli yerinde ve doğru eleştiriler yazıldı ve söylendi ve bunların hiçbirisine akıl almaz bir duyarsızlıkla, hatta vurdumduymazlıkla aldırış edilmedi ki, ben bunlara bir yenisini eklemek istemiyorum. Ancak, YÖK'ün üniversitelerimize sağladığı bu bilgi ve kültür düzeysizliğinin, bu araştırıcı kafa düşmanlığının yurdumuza uzun yıllar büyük zararı olacağını vurgulamak istiyorum."

Arkadaşlar,

Üniversitelerde ve özellikle öğrenci yurtlarında camiler açıldığını biliyor muydunuz? Üniversitelerde de kimi tehlikeleri göze almadan Darwin Teorisinin tartışılamadığını biliyor muydunuz? Polislerin üniversitelerin önünde beklediklerini ve bölümlerin içinde polis odalarının bulunduğunu biliyor muydunuz? Bir doçentin sakal bırakması işten atılmasına neden oluyordu. İzmir'de polis bir kız öğrencinin kıyafetini beğenmediği için, kız öğrenciyi tartaklıyordu. Toplantılara konan yasak ve her türlü toplantının izine bağlı olması sonucu, askerlerin, jandarmaların, polislerin gözetiminde saçma-sapan diploma törenleri yapılıyor. Şimdiye kadar hiç böylesine iyi işlememiş muhbirlik sistemi, öğrenci ve öğretim üyelerini tehdit ediyor. Bunun sonucu olarak öğrenciler sağlam, birbirine güvenilir bir ilişki kuramamaktalar. Hatta hocalar öğrencilerine muhbir var diye kolay kolay güvenemez. Daha da kötüsü, bu üniversite tipinden başka üniversite tipi tanımayan öğrenci kuşakları geliyor üniversitelere. Bu kuşaklar yeni düzen ilkelerini kabulleniyor; böylece içteki muhalefet yitip gidiyor; karşı çıkmak için umut kalmıyor.

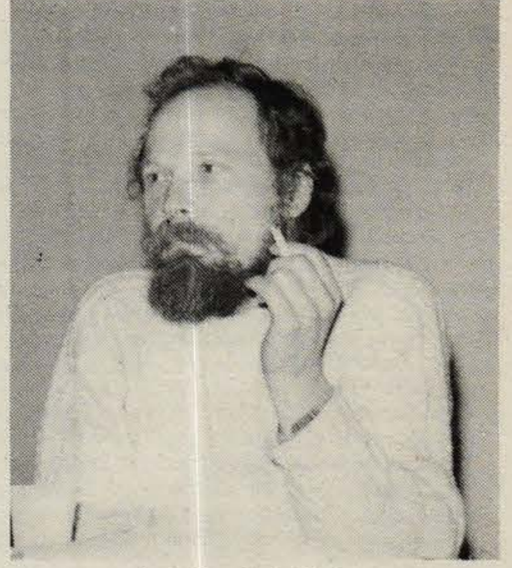

Tanımı şöyle yapılan yeni bir öğrenci tipinden, 'yökleşmiş öğrenci' tipinden söz ediliyor:

Yökleşmiş öğrenci: at gözlüklü, çetvel kafalı, dümdüz beyinli, gözünün önünden başka yeri göremeyen, dünyaya borunun içinden bakan, deliğin karşısında yalnızca ders yazısı gören, motamot, başka hiç bir şey düşünemeyen at gibi bir insan. Rejimin üretmek istediği akademisyenler böyle tarif ediliyor.

Öğrencilerin şu anda içinde bulunduğu durumun belirgin özellikleri şunlardır:

1. aşırı derecede doldurulmuş üniversite ve dershaneler ve aşırı derecede yüklenmiş öğretim üyeleri;
2. dayanılmaz bir sınav sistemi ve buna uygun olarak verilen bilginin alınması zorlamasının yarattığı hemen hemen eksiksiz disiplin;

Prof. Klaus Liebe-Harkort

3. Sürekli olarak okuldan atılma tehdidi ve korkusu;
4. kesin örgütlenme ve politik çalışma yasağı;
5. birçok öğrenci için yaşamak ile tahsil yapmanın uzlaşmaz çelişkiye dönüştüğü ekonomik koşulların ağırlığı;
6. bütün bunların bir sonucu olarak öğrencilerin büyük bir kısmının sinir bozukluğu.

Devletin yoksul öğrencilere verdiği kredi miktarı yaklaşık 5.000 TL. Bu para ancak, YÖK'ün kazanımlarından(!) biri olan, öğrenim harçlarını ödemeğe yetiyor, yani artık yoksullar tahsil yapamazlar. Yoksul olanlar da köylüler ve işçiler, ki bu kesim toplumun % 70-80'ini oluşturuyor; ve bu kesimlerin yaşam koşulları günbegün kötüleşiyor.

Ya öğretim üyelerinin durumu nasıl?

Faşizmin temel yasası olarak da adlandırılan 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası yardımıyla yüzlerce profesör ve doçent hiçbir gerekçe gösterilmeden ve hukuksal prosedüre uyulmadan işten atıldı; yüzlercesi kendiliğinden ayrılmak zorunda bırakıldı. Pek çoğu da rotasyon ve erken emeklilik yasalarının kurbanı oldu. Geriye kısmen liselerden gelmiş ve bilimi Yüksek Öğretim Yasası'nın öngördüğü oranda tanıyan, kısmen de mevcut koşullarda dayanılmaz olanlara katlanan öğretim üyeleri kaldı.

Bu söyledikler imle, kendimi Türkiye'deki bilim adamlarının üstüne çıkardığım anlaşılmasın sakın! Aksine, arkadaşlar, bilim ve bilim adamları üniversitelerden çıkarıldılar; kısmen de üniversitelerde susturuldular. Ama bilim adamları seslerini yeniden, hem de artan biçimde yükseltiyorlar. Aksine diyorum, yani kendimi Türkiye'deki bilim adamlarının üstüne çıkarmak için değil, bilakis bizler bu bilim adamlarıyla, bu aydınlarla birlikte araştırma ve öğretimin bağımsızlığı için, egemen güçlerin elinde Türkiye ve tüm dünya halklarının çıkarlarına karşı kullanılan bir araç olmayacak bir bilim için mücadele veriyoruz. Biz, Türkiye'de çalışmalarının temelleri ellerinden alınmış veya alınmaya çalışılan aydınların ve bilim adamlarının buradaki sesleri olarak görüyoruz kendimizi.

İnsanlığa ve ilerlemeye karşı yükümlülüğü olan bağımsız bilim, egemen güçleri tedirgin eder; bu da bizlerin doğru yolda olduğunu onaylıyor.

Gerçek bilim, bir azınlığın ekonomik yükselmesine, Batı'nın askersel bağlaşıklarının ölümcül savaş aygıtına ve Amerikan ve B.Avrupa emperyalizminin çıkarlarına yenik düşmemeli ve düşemez; onlara bağımlı olmamalı ve olamaz. Bilim sadece halkların eşitliği ve barış hedeflerine yönelik olmalıdır.

Hitler faşizmi döneminde pekçok Alman bilim adamı Türkiye'ye sığındığından, üniversitelerde iş bulup orada yeni bir yurt edindiğinden, bizler Türkiye'deki bilim adamları ve aydınlarıyla özel bir biçimde de bağlıyız. Ankara'daki demokratik olmayan, daha doğrusu demokrasi düşmanı olan rejime dizi dizi nezaket ziyaretleri yapan parlamento başkanı Jenninger'in, Federal Başbakan Kohl'ün, Devlet Başkanı von Weizsäcker'in ve diğer tüm federal ve eyalet meclis başkanlarının aslında bir toplumun demokratikleşmesinin ölçülerinden birinin de, bilimin özerkliği olduğunu bilmeleri gerekir. Bugünkü koşullar böyle sürse, diyor Prof. Sabri Özbaydar, 20 yıl sonra Türkiye'de intelligensia, yani aydın kitlesi, kalmayacak (Cumhuriyet, 5.8.1986). Bu durumda bizim hükümetlerin gerçek demokrasiden yana tavır koymalarını ve bu gidişatın Türkiye için ve her ülke için zararlı olacağını kavrayacağını bekleyebilir miyiz? Hiç sanmıyorum; zira Türkiye'deki egemen güçler ve onların dıştaki destekçileri tam da böyle bir gidişi istemektedir. Çünkü aldatılabilen, bilgisiz, oportünist tutulan yığınlar tekellerin akarbantlarında daha kolay çalıştırılabilir ve savaş alanlarına daha kolay sürülebilir. İşte bizler, Almanya'daki, Türkiye'deki ve bütün dünyadaki ilerici insanlarla birlikte bunlara karşı direnmeliyiz, direniyoruz, direneceğiz.

Seçimler ve demokrasi

Sabahattin KERİM

Nasıl Türkiye'nin kapitalizme geçmesi için buhar makinesinin yeniden keşfedilmesine ihtiyaç olmadıysa, Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin tümüyle geçerli olması için de sıfırdan başlamak asla gerekmiyor. Zaten sıfır noktasında da değiliz. Bugün yok olanların önemli bir bölümü kısa bir süre önce vardı. Üstelik uğrunda mücadele verilerek kazanılmışlardı. Ne ki yeterince kök salmalarına vakit kalmadığı, yığınlar tarafından sanki vücutlarının birer uzvuymuşcasına benimsenmedikleri için fazla zorluğa uğranmadan kaybedildiler. Ama bir kısım kökleri yine de içerde kaldı. Hiç kuşku duyulmasın ki, bu kökler, belki istendiği kadar çabuk değil ama mutlaka ağaçlarını büyütecekler.

Eylül 1986'da yapılması kararlaştırılan milletvekili ara seçimleri, Türkiye'nin siyasi gündeminde baş sıradaki yerini koruyor. Bu yazı okurun eline geçtiğinde seçimler sonuçlanmış olacak. Seçim sonuçlarının değerlendirilmesi ve 29 Eylül 1986 günü ortaya çıkacak "yeni" siyasi tablonun tartışılması güdeme gelecek. Şayet iktidar partisinin oylarında dramatik bir azalma olursa, bir başka deyişle ANAP'ın elde ettiği oy yüzdesi Türkiye geneline teşmil edildiğinde TBMM'de elde edeceği sandalye sayısı, bugünkünün çok altına diyelim 150 civarına düşerse, muhalefet partilerinin "erken genel seçim" talebini öne sürmeleri ihtimali bir hayli güç ve taraftar kazanacak. Aksi halde, yani seçmenin hatırı sayılır bölümü, çekilen bunca sıkıntıya rağmen, derviş sabrıyla genel seçimlerin normal tarihine kadar beklemeyi ve Özal'ın, fakiri iyice fakirleştiren politikasına iki yıl daha katlanmayı göze alırsa, mevcut parlamento bileşiminin seçmenin gerçek eğilimini yansıtmadığını en fazla dillerine dolayanlar dahi, erken bir seçim konusunda hiç olmazsa bir süre için susmak zorunda kalacaklar. Ancak şu ana kadar yapılan anketlerin sonuçlarına bakılırsa ANAP'ın oy yüzdesinde hissedilir bir azalma olacağa benziyor. Dolayısıyla "erken bir genel seçim" talebinin siyasi perspektifte güncelliğini koruması hiç de zayıf ihtimal değil. Kaldı ki, genel seçimler vaktinde de yapılsa, seçim olayı Türkiye'de siyasetin ana motiflerinden birisi olma özelliğini koruyacak gibi. Öyleyse seçimler üzerine tartışmanın bir anlamı ve yararı var demektir.

Genel oy hakkının, demokratik hak ve özgürlüklerin en önemlilerinden birisi, hatta başta geleni olduğu söylenir. Bir bakıma doğrudur da. Ama kimileri bu "doğru"luk derecesini en uç noktaya kadar zorlayıp, "demokrasi=seçimler" formülasyonuna varırlar. Bizde yapılan hemen daima böyle olmuştur. Yaygın bir anlayışa göre Türkiye'de demokrasiye 1950 seçimleriyle geçilmiştir. (Cumhuriyet tarihinde birden fazla partinin katıldığı ilk seçim olan 1946 genel seçimleri hileli kabul edildiği için "demokrasiye geçiş" ancak 1950'de olabilmiştir.) Benzer şekilde 12 Eylül döneminden çıkılıp "demokrasiye geçilmesi"nin dönüm noktası olarak da 6 Kasım 1983 seçimleri ve onun "eksiğini giderici" anlamda "tamamlayıcısı" olduğu ileri sürülen 25 Mart 1984 mahalli seçimleri alınmaktadır. Açıktır ki, bu tür değerlendirmeler demokrasiyi seçimlerden ibaret gören anlayışın türevleridirler.

Demokrasinin, ait olduğu sosyo-ekonomik formasyona bağlı olarak farklı öz ve biçime sahip çeşitleri olduğu bilinir. Bu nedenle tek başına "demokrasi" kelimesi, soyut kavram olarak bir şeyler anlatır ama somut durum hakkında yeterli bilgi vermez. Örnekleyecek olursak antik çağın ünlü "Atina demokrasisi" ile günümüzde dillerden düşürülmeyen "Batı demokrasisi" arasında hem öz, hem de işleyiş bakımından dağlar kadar fark vardır. Oysa çoğu zaman demokrasi kelimesi tarih boyunca sanki tek bir demokrasi olmuş, o da çağımızdaki "Batı demokrasisi" imiş ve sonuna kadar da hep bu demokrasi devam edecekmiş gibi kullanılmaktadır.

Bu yanlışlık ise, ister bilerek yapılsın ister ihmal sonucu, tartışmaları adeta sağırlar diyaloğuna döndürmektedir.

"Batı demokrasisi"nin öbür —ve bilimsel— adı, bilindiği gibi burjuva demokrasisidir. Böyle olmasının da sebebi açıktır. Her demokrasi —bir devlet biçimi olarak— sosyal bir sınıfın damgasını taşır. Bu sınıf ise egemen sınıftan başkası olamaz. Ve bilindiği gibi, antagonist sınıf çelişkilerini taşıyan bir toplumda demokrasi hangi sınıfın damgasını taşıyorsa ancak o sınıf —veya çeşitli egemen toplum kesimlerinin ittifakı— için demokrasi, toplumun geri kalanı için ise söz konusu sınıfın —veya ittifakın— hegemonyasıdır. Ancak "Batı demokrasisi"nde genellikle her yurttaşın —biçimsel olarak— eşit haklara sahip olması, bu hegemonyanın varlığını bir ölçüde perdelemektedir. Bu durum da, sanki "Batı"da "gerçek demokrasi"ye ulaşıldığı izleniminin yaratılması için elverişli şartlar sağlamakta ve böylece soyut "demokrasi" kavramı ile somut "Batı demokrasisi"nin özdeş oldukları yanıltmacasının yaygınlaşmasını mümkün kılmaktadır. Bu yüzdendir ki, somut bir durumu ve somut bir toplumu tartışırken "demokrasi" kavramını soyut olarak kullanmamakta, kullanmak gerektiğinde de onu, özdeşmiş gibi gösterilmek istenen "Batı demokrasisi"nden ayırdetmekte yarar vardır.

"Demokrasi"yi soyut kavram olmaktan çıkarıp ona somut gerçeklik kazandırmanın yolu onun ayağını, bulunduğu topluma bastırmak, bir diğer deyişle onun somut muhtevasının ne olduğuna bakmaktır. Evet "Batı demokrasisi" aynı zamanda burjuvazinin bir hegemonyasıdır ama bu son değerlendirmede böyledir. Onu aynı zamanda demokrasi yapan bu demokrasinin muhtevasıdır, "Batı demokrasisi"nde varolan demokratik haklar ve özgürlüklerdir. Ve "genel oy hakkı" da demokratik haklardan sadece birisidir. Bu anlamda demokrasiyi seçimlere indirgeyen anlayış, "Batı"da şu anda var olan demokrasiye bir hayli yabancıdır.

Tabii böyle olmasının nedeni "Batı demokrasisi"ne damgasını vuran sınıfın demokrasiye pek meraklı, yahut saygılı olması değildir. "Batı demokrasisi"ni bir tür demokrasi yapan, o demokrasinin somut muhtevasını oluşturan haklar ve özgürlüklerdir. Ve bunların büyük çoğunluğunda —genel oy hakkı dahil— burjuvazinin imzası yoktur. "Batı"da bugün var olan demokratik hak ve özgürlüklerin çoğu geniş emekçi yığınların uzun yıllar süren meşakkatli mücadeleleri sonucu kazanılmışlardır. "Batı"nın burjuva demokrasisi, bir yanıyla burjuvaziye rağmen elde edilmiş bir demokrasidir. "Batı demokrasisi"nin —burjuvazinin bir tür hegemonyası olmasına rağmen— çalışan geniş kitleler için değerli olan yanı, çoğu zaman onların canları ve kanları pahasına kazanılmış ve savunularak topluma maledilmiş olan, sendikalaşma, grev ve toplu sözleşme yapma, sınıf esasında siyasi parti kurma, her alanda mesleki ve yığınsal örgütlenme, düşünce ve görüş bildirmek için, yayın, gösteri gibi imkânlardan sınırsız yararlanma, seçme ve seçilme hakkının varlıklı kişilerin imtiyazı olmaktan çıkartılıp tüm yurttaşlara tanınması vb. demokratik hak ve özgürlüklerdir.

"Demokrasinin bir bütün olduğu"nu söyleyenler bu anlamda haklıdırlar. Gerçekten yukarıda sıraladığımız belli başlı demokratik haklar "Batı demokrasisi"nden çıkarıldığı ve sadece seçim hakkı bırakıldığı zaman geriye kalan her şey olur ama demokrasi —bir "Batılı"nın gözünde— asla olmaz. Çünkü iki seçim arasındaki uzunca bir süre için ülkenin yönetiminin sınırlı sayıda kişinin elinde denetimsiz bırakılmasını kimse tasavvur bile edemez.

Aslında "demokrasinin bir bütün olduğu" görüşü doğru değildir. Çünkü burada kastedilen "Batı demokrasisi" hiç bir zaman tutarlı bir bütünlük oluşturmamıştır, oluşturamaz da. O, daha "laissez faire, laissez passer" döneminde de "Batı demokrasisi" idi, emekçi yığınların pek çok haklara sahip oldukları günümüzde de "Batı demokrasisi"dir. Ama bugün bile "Batı"da tek tip, standart bir demokrasi bulunmaz. Örneğin İtalya'da Komünist Parti'nin üyeleri güvenlik örgütlerinde dahi en üst mevkilere kadar gelebilirlerken, Federal Almanya'da komünistlerin devlet kurumlarında çalışmaları, hatta öğretmenlik yapmaları yasaktır.

"Batı demokrasisi" tarihsel bir süreçtir. Bu demokrasinin daha ileri götürülmesi, mevcut hakların daha geliştirilmesi, daha fazla haklar elde edilmesi için kitlesel mücadele verilmektedir. Tabii karşı taraf da boş durmamakta ve genellikle muhfazakâr hükümetler vasıtasıyla, kazanılmış demokratik hakları geri almak, bunlar üzerine kısıtlamalar getirmek için çeşitli yollara başvurmaktadır. Kısacası karşılıklı güçlerin bileşkesinde oluşan "Batı demokrasisi" her an değişebilen dengeleri bağrında barındırmaktadır. Ve miyadını doldurup yerini sosyalist demokrasiye bırakana kadar "Batı demokrasisi", değişebilen muhtevalarda "bir bütün" olmaya devam edecektir. Sosyalist demokrasi ise burjuva demokrasisinde var olan, emekçi halkın bunca emeği geçmiş demokratik hak ve özgürlükleri tevarüs ederek, ama şimdi bunlarla birlikte daha yenilerinin oluşturduğu eskisinden farklı bir demokrasiyi devamlı zenginleştirerek ve en önemlisi eskisindeki burjuva damgasını silip yerine emekçi kitlelerin damgasını basarak yeni bir "bütün" —ama muhtevası dolayısıyla bütünlüğü devamlı gelişen, bu anlamda bütün olmayan bir bütün— oluşturmaktadır.

Gene de, içinde bulunduğumuz şartlarda "demokrasinin bir bütün olduğunu" savunanlara arka çıkmak, onlarla birlikte davranmak gerekir. Çünkü onlar, demokratik hak ve özgürlüklerdeki yoklukların, eksikliklerin ve kısıtlamaların, "ülkenin şartlarını" bahane yapıp yerinde ve doğru olduğunu iddia edenlere karşı çıkarlarken böylesi bir sava başvuruyorlar ve bunun için de haklılar. Üstelik o kadar haklılar ki, ötekilerin yokluğunda ve kısıtlanmışlığında seçim hakkı da "genel" olmaktan çıkıyor. Bir başka deyişle seçim hakkı ile öteki demokratik haklar arasında öylesine karşılıklı, deyim yerindeyse organik bir ilişki var ki, ötekiler olmadığı ya da kısıtlandığı zaman kâğıt üzerinde tanınmış olan genel oy hakkı da hatırı sayılır bir yara alıyor. Açıkçası rejim "demokrasi eşittir seçimler" formülasyonunu benimseyenlerin dahi yetinebilecekleri bir demokrasi olmaktan çıkıyor.

Ferruh Doğan

Genel oy hakkının özü, belirli yaşa gelmiş her yurttaşın seçme ve seçilme özgürlüğüne kayıtsız şartsız sahip olmasıdır. Bunlardan seçme hakkı bugün Türkiye'de 21 yaşının üzerindeki her yurttaşa tanınmıştır. Hatta o kadarla da kalınmamış, bu hak, yerine getirilmediği takdirde cezai müeyyidesi olan yasal bir görev haline getirilmiştir. Ne ki, seçme hakkının böylesine tahkim edilmiş olması kâğıt üzerindedir ve içinde bulunduğumuz şartlarda seçmenin özgürce seçimini yapması mümkün olmamaktadır. Ara seçimlerle ilgili somut bir örnek verecek olursak Türk-İş seçim yapılacak illerden dördünde miting yapma kararı almıştır, fakat mitingler için izin verilmemiştir. Böylece bu illerde seçmenlerin, en başta da işçilerin kanaatlerinin oluşmasına kısıtlanma getirilmiş, seçme hakkının özgürce kullanılması engellenmiştir.

Daha önemlisi, seçmenin seçimine sunulacak alternatifler üzerindeki mevcut kısıtlamadır. Seçimlere katılan partiler arasında en solda yer alanlar iki sosyal demokrat partidir. Oysa aklı da gönlü de sosyal demokrasiden daha solda olan azımsanmayacak bir seçmen kitlesi vardır. Geçmişte yüzbinlerle sayılan bu seçmen kitlesinin milyonluk bir potansiyele eriştiği tahmin edilmektedir. Açıktır ki bu seçmenler seçme hakkından tamamiyle mahrum bırakılmışlardır. "Sosyal demokrasiden daha solda olanlar boş durmayıp partilerini kursalardı ve seçimlere katılsalardı" demek meseleyi çözmez. O zaman 1963 yılından beri yapılan her seçime katılabilme becerisini göstermiş solun 12 Eylül 1980'den sonra başlayan dönemde yapılan üç seçime neden bir türlü katılamıyor olduğunu açıklamak kolay olmaz. Düşünülsün ki 1960'lı ve 70'li yıllarda Anayasa'nın sosyalist bir partinin kurulmasına engel olup olmadığı asla tartışılmamıştı. Oysa görüyoruz, solda bir parti kurulması girişimlerinde 1982 Anayasası'nın böyle bir partiye engel olup olmayacağı uzun uzun tartışılıyor.

Seçme hakkındaki durum böyle iken seçilme hakkındaki durum daha da vahim. Çünkü aklındaki ve gönlündeki alternatifi seçmekten mahrum edilmiş seçmenler seçme hakkından tümüyle men edilmiş değiller. Onlar bu sefer gönülleri yatmasa da akıllarını kullanacaklar ve oylarını demokrasi mücadelesine azami katkıda bulunacak doğrultuda kullanacaklar. Oysa seçilme hakkı için durum başka. Seçilme hakları belirli bir süre için elinden alınmış eski siyasilerin yanı sıra seçilme hakkını eskiden de kullanmış, bugün de kullanabilecek, seçimlerde alternatif oluşturabilecek sol partiler yasaklı. Bunlara ilaveten yukarıda da değindiğimiz gibi sosyal demokrasiden daha solda bir parti de oluşabilmiş değil. Seçilme hakkının böylesine derinden yaralandığı bir durumda genel oy hakkının geçerli olduğunu söylemek, hele buna pek özenilen "Batı demokrasisi"nin insanını ikna etmek her halde pek kolay olmasa gerek.

Hemen altını çizeyim ki bütün bunlar, ara seçimler dolayısıyla kısaca yapılmış bir durum tespiti, yoksa yakınma değil. Çünkü olumsuzlukların üstesinden nasıl gelineceği de tespitlerde "mündemiç". Özellikle "Batı demokrasisi"ni bir tür demokrasi yapan esas öğenin, o demokraside var olan demokratik hak ve özgürlükler olduğu ve bunların çoğunun çalışan geniş yığınların cansiperane mücadelesiyle kazanıldığı doğruysa —ki doğru— o zaman ülkemizde de ne yapılması gerektiği ayan beyan ortaya çıkıyor.

Tabii bu noktada "orada insanlar demokratik hak ve özgürlükleri kazanmak için ne çabalar harcamışlar, ne baskılara katlanmışlar, oysa Türkiye'de bunların mücadelesi daha yeni veriliyor, bu konudaki kısıtlamaların, yoklukların giderilmesi için daha uzun yıllar mücadele etmemiz gerekecek" karamsarlığına kapılıp uç noktaya savrulmak hiç de doğru olmaz. Nasıl Türkiye'nin kapitalizme geçmesi için buhar makinesinin yeniden keşfedilmesine ihtiyaç olmadıysa, Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin tümüyle geçerli olması için de sıfırdan başlamak asla gerekmiyor.

Zaten sıfır noktasında da değiliz. Bugün yok olanların önemli bir bölümü kısa bir süre önce vardı. Üstelik uğrunda mücadele verilerek kazanılmışlardı. Ne ki yeterince kök salmalarına vakit kalmadığı, yığınlar tarafından sanki vücutlarının birer uzvuymuşçasına benimsenemedikleri için fazla zorluğa uğranmadan kaybedildiler. Ama yine de bir kısım kökleri içeride kaldı. Hiç kuşku duyulmasın ki, bu kökler, belki istendiği kadar çabuk değil ama mutlaka ağaçlarını büyütecekler.

Üstelik dünyamız geçmişe kıyasla bir hayli küçüldü ve daha da küçülüyor. Değişik ülkelerden işçiler, emekçiler birbirlerini daha iyi tanıyorlar, daha iyi anlıyorlar, daha birbirlerine yakınlaşıyorlar. Güney Afrika'da vurulan karaderili bi işçi için Renault fabrikasında çalışan bir Fransı işçinin yüreği daha bir cız ediyor, yumruğu daha bir sıkılıyor. Kimse "biz haklarımızı elde etmek için o kadar kanımızı döktük, hele onlar da bu yollardan geçsinler bakalım" demiyor. Akıtılan her damla kanın, dökülen her gözyaşının, insanoğlunun ileriye doğru yürüyüşüne güç kattığına, dünyamızın daha mutlu yarınlarının harcını suladığına inanan işçilerin, emekçilerin sayıları hızla artıyor. Türkiye'nin çalışan, emeğini alın teriyle kazanan insanı yalnız değil. Sadece kaybettiklerini değil, hiçbir zaman sahip olmadıklarını da tümüyle kazanmak için önce kendisinin davranması gerektiğini her geçen gün daha iyi anlıyor. Bunun yanı sıra emekçi halkların kendi dünyalarını kurma yolunda elde ettikleri başarılarla birlikte, çalışan insanların kazanımlarının tümünün gezegenimizin koca emekçiler ailesine malolması her ülkeden çalışan insanların oluşturduğu safların daha bir pekişmesi, karşılıklı dayanışma ve yardımlaşmanın daha bir güçlenmesi, onu —Türkiye'nin çalışan insanını— daha bir yüreklendiriyor.

(DÜŞÜN dergisinin Ekim/1986 sayısında yayınlanmıştır.)

Kardeşleri Lenin'i Anlatıyor

-6-

Petersburg'a 1896 Ocak ayı başlarında geldim ve yaklaşık bir ay kaldım. Bu bir ay içerisinde kardeşimi birkaç kez ziyaret edebildim. Ona bir yığın kitap götürdüm. (Bu kitapları o sıralarda her hangi bir sınırlama olmaksızın ona ulaştırmak mümkündü). Bana verdiği işleri önemli ölçüde yerine getirdim. İlyiç'in zaten yapılması gereken bir sürü işi vardı, anlaşılacağı üzere hapise girdiğinde bunların sayısı daha da artmıştı. Benim olmadığım zamanlarda ona yardımcı olmak üzere sözde bir "eş" buldum. Sonra da geri döndüm. Nadejda Konstantinovna Krupskaya'nın ziyaret ve haber alış verişi için "eş" rolünü üstlenmek istediğini hâlâ hatırlıyorum. Ne ki, kardeşim bunu kesinlikle reddetti. Bana, herhangi bir "eş"e itirazı olmadığını, ama Nadejda Konstantinovna ve diğer tanıdıkların dikkatleri üzerlerine çekmelerinin doğru olmadığını söyledi.

Bir ay sonra kısa bir süre için tekrar Petersburg'a gittim. Volodya'yı ziyaret edip, onunla ilgilenebilelim diye Mayıs ayında annem ve Maria ile birlikte yakınlardaki bir köşke taşındık. O yaz Moskova dışına çıkışım, aynı zamanda Moskova polis ve jandarmasının da emriydi. Çar II. Nikola'nın taç giyme töreninden önce kenti terketmemi "salık" vermişlerdi.

Vladimir İlyiç, koşulların birazcık dayanılabilir olduğu tutukevindeydi. Anlaşıldığı üzere, görüşmelere tutuklanmasından bir ay sonra, birisi özel izinle, diğeri olağan olmak üzere haftada iki kez izin veriliyordu. Yalnız bir gardiyanın hazır bulunduğu ilk görüşme yarım saat, ikincisi ise tam bir saat sürdü. Genel görüşme gününde, birisi tutukluların bulunduğu parmaklıklı kafesin arkasında, diğeri ise ziyaretçilerin arkasında olmak üzere iki gardiyan ileri geri volta atıyorlardı. Böylesi günlerde olağan gürültü ve kargaşa yüzünden gardiyanların dikkati dağınıktı. Buna bir de onların düşük eğitim düzeyi eklendiğinde, birazcık kurnazlıkla herşey hakkında konuşmak mümkündü. Yiyecekler haftada üç, kitaplar ise iki kez verilebiliyordu. Kitapların kontrolü polisler tarafından değil, bir yan binada bulunan savcılık memurları tarafından yapılıyordu. Ve bu kontrol da kitapların çokluğu yüzünden herhalde çoğu kez şeklen bir kontrol oluyordu. Okunacak şeylere cömertçe izin veriliyordu. Hatta aylık dergilere, sonraları da haftalık dergilere bile izin verildi. Yani, hücre cezasının en çekilmez yanlarından olan, dış dünya ile ilişkinin kesilmesi sözkonusu değildi. Türlü bağışlardan oluşan tutukevinin kitaplığı epey zengindi. Öyle ki, birçok yoldaş, özellikle de işçiler kendilerini cezaevinde ciddi anlamda yetiştirebiliyorlardı.

Onunla her görüşmemiz verimli ve ilginç oluyordu. Özellikle genel görüşme günlerinde pekçok şey anlatabiliyorduk. Üstü kapalı konuşuyor ve "grev" ya da "bildiri" gibi sakıncalı sözcükler yerine yabancı kelime kullanıyorduk. Birikmiş yeni haberleri Volodya'ya iletebilmek için kafamı iyice zorluyordum. O da isteklerini bildirmek ve bana sorular yöneltmek için kendince yöntemler buluyordu. Böylesine kayıtlandırılmış haberleri iletebildiğimiz ya da anlayabildiğimiz zaman öylesine seviniyorduk ki. Dışarıdan bakıldığında görüşmelerimiz kaygısız, neşeli bir çene çalma görüntüsü taşıyordu, ama gerçekte düşüncelerimiz son derece gerilim altındaydı. Çünkü her bilginin doğru olarak iletilmesi ve gene doğru olarak anlaşılması gerekiyordu. Bunun yanında verilen hiçbir görev de unutulmamalıydı. Bir defasında yabancı kelimeler kullanmakta o kadar ileri gitmişiz ki, kardeşimin arkasındaki gardiyan, "burada yalnızca Rusça konuşulur" diye sertçe uyarıda bulundu. Bunun üzerine V.İlyiç canlı bir şekilde gardiyana dönüp "Öyle mi" dedi, "madem öyleyse, şimdi tabii Rusça konuşacağım ve bu altın gibi insana derim ki..." diye benimle konuşmayı sürdürdü. Ben de gülerek başımla onayladım: "Altın adam". Kelime oyunuyla kastettiği Goldmann'dı. Yabancı deyimlerin kullanılması yasaklandığından, Volodya Almanca kelimeyi Rusçaya çeviriyor ve böylece gardiyanların hiçbiri onun kimi kastettiğini anlayamıyordu. Kısacası cezaevinde de V.İlyiç'ten enerji fışkırıyordu. Hayatını, zamanının tümü dolu geçecek şekilde düzenlemeyi öylesine beceriyordu. Herşeyden önce de bilimsel çalışmalar zamanını dolduruyordu. "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" için gerekli kapsamlı materyali cezaevinde toplamıştı, üstelik bu işi tez elden yapmıştı. Tutukluluk süresinin sonuna doğru, ona, duruma bakılırsa soruşturmanın artık kısa sürede tamamlanacağını bildirdiğimde, "bu kadar çabuk mu? Daha materyallerin hepsini toplayamadım" diye bağırmıştı. Ne ki bu büyük çalışma da ona yetmiyordu. O sıralarda özellikle hareketli olan illegal devrimci hayata katılmak istiyordu. O yaz (1896) Petersburg'da, sonraları Moskova'ya da sıçrayan ve proletaryanın devrimci hareketinde çığır açan büyük tekstil grevleri yapıldı.

Hükümet çevrelerinde bu grevlerin nasıl bir heyecan uyandırdığı, Çar'ın güneyden Petersburg'a geri gelmede bu yüzden nasıl korku duyduğu biliniyor. Şehrin her yanı kaynıyordu. Genel hava olağanüstü hareketli ve moral yüksekti. II. Nikola'nın taç giyme yılına her iki kentin işçilerinin bu başlangıç eylemleri damgasını vurmuştu.

Çar'ı bekleyen felâketin habercisi olan işçi çizmelerinin bu marş adımları —ki bunlar o sıralarda henüz siyasi bir karakter taşımayıp, kitlesel nitelikteydi ve sağlam bir birliğin varlığını gösteriyordu— ilk kez bir eyleme girişildiği duygusunu uyandırıyordu. Genç yoldaşlar, bu grevin bizim için 1880'li yıllardaki köstebek yaşantısı ve ağır baskılardan sonra ne denli önem taşıdığını şimdi tam olarak tasavvur edemezler; bizim sessiz yaşantımızın konuşmalarında ne muazzam bir olay olduğunu, sanki karanlık zindanların kapıları sonuna dek açılmışçasına ve geleceğin sisleri arasından üstümüze günün ilk ışıkları vurmuşçasına hissettiklerimizi de. İşçi hareketi oluşmaya başlamıştı, devrim bununla zafere ulaşacaktı, ulaşabilirdi. Sosyal-demokrasi de birden bire varlığını kitaplarda sürdüren teori olmaktan çıkıp vücut bulmuş, proletarya ve toplumun diğer tabakalarına hayat veren bir güç olmuştu. Kitabî Marksistlerin herhangi bir ütopyası olmaktan çıkmıştı. Baskıcı ve keyfi Rus yönetiminin boğucu, sisli ininde bir pencere açılmıştı. Hepimiz iştahla temiz havayı içimize çekiyor ve kendimizi daha önceden hiç hissetmediğimiz şekilde canlı ve güçlü hissediyorduk.

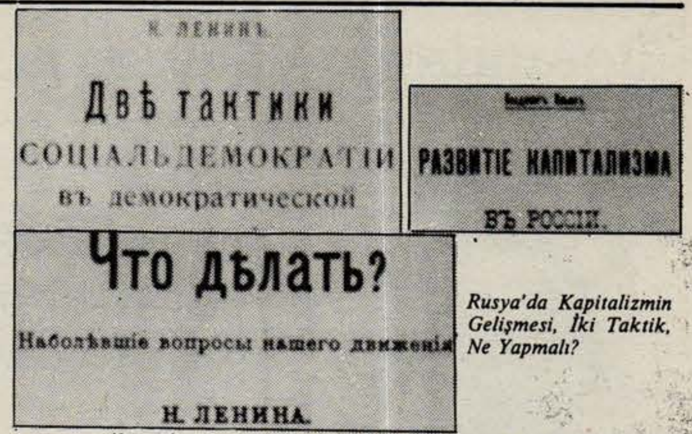
Dışardaki bu hava Vladimir İlyiç ve yoldaşlarında cezaevinden çıkmak için mutlaka büyük özlemler uyandırmış olsa gerek. Diğer yandan dışarıdaki bu hava kuşkusuz hapistekilerin moralini düzeltiyordu. Bu havayı V.İlyiç'le olan iyi haberleşmemizle —ki o sırada cezaevi koşulları hem önceki hem de sonraki yıllara göre çok daha iyiydi ve büyük olanaklar sağlıyordu— içeriye iletebiliyorduk.

Neyse ki V.İlyiç'in tutukluluk koşulları nispeten iyiydi. Ama tutukluluk süresinin sonuna doğru iyice zayıfladığı ve benzinin solduğu da kuşkusuzdu.

Ne ki, yurtdışına çıktığında İsviçreli uzman doktorlara muayene ettirdiği midesi bile bir yıllık tutukluluk süresinin sonunda öncekinden dahi iyi durumda gözüküyordu. Annemiz İsviçreli doktorun hazırladığı perhiz reçetesi gereğince özel perhiz yemekleri hazırlıyor ve haftada üç kez ona götürüyordu. Bunun dışında parasını ödeyerek, öğle yemeği ve süt de alıyordu. Anlaşıldığına göre bu Rus "Sanatoryumu"ndaki düzenli yaşamın olumlu etkileri vardı. İllegal çalışmanın getirdiği koşuşturmalı hayatın böylesi etkide bulunması ise düşünülemezdi elbette.

Vladimir İlyiç, kendisini uzun bir tutukluluğa hazırladığından ve tutukluluk sonunda da Sibirya'ya sürgün edilmeyi beklediğinden "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" başlıklı çalışmasına materyal toplamak üzere Petersburg kitaplıklarından da yararlanmak istiyordu. Bize mektuplarında, üniversite, Bilimler Akademisi kitaplığı ve diğer kitaplıklardan sağlamamız gereken bilimsel kitaplar ve istatistik ciltlerinden oluşan uzun listeler iletiyordu ona sürüyle kitap taşımak zorunda kaldım. Bunları alıp, hücresinin bir köşesine istif etmişti. Sonraları talimatnamenin bu konuya ilişkin bölümü de sertleştirildi. Bir tutukluya getirilen kitap sayısı kesin bir sınırlamaya tabi tutuldu. O zamanlar V.İlyiç'in rahat rahat istatistik kitaplarından özetler çıkarmasına, bunun dışında ister Rusça olsun, ister başka dillerde olsun diğer bilimsel ve edebi kitaplardan yararlanmasına izin verilmişti. Bu geniş kapsamlı kitap değiş-tokuşu birbirimizle karşılıklı olarak bağlantımızı muhafaza etmemize olanak veriyordu. V.İlyiç daha tutuklanmadan önce bana şifreli mektuplaşmayı öğretmişti. Harflerin yanına belli belirsiz nokta ve çizgiler koyarak ve mektubun "hangi sayfada" bulunduğunu üzerinde önceden anlaştığımız işaretle belirterek, yoğun biçimde mektuplaşmaya başladık. Bu mektuplaşmayı sürdürürken de gözlerimizi epeyce bozduk! Ne ki, bu mektuplaşma bize karşılıklı anlaşma ve önemli gizli haberleri iletme olanağı sağladı, bu yüzden de son derece değerli bir işti. En kalın duvarlar ve en sert gözetlemeler bile karşılıklı düşünce alışverişimizi engelleyemedi. Elbette ki, yalnızca son derece gerekli olanlarla yetiniyorduk. Ona görüşme günlerinde her türlü kamuflaja rağmen iletemediğim dışarıyla ilgili haberleri bu yolla iletiyordum. Aynı şekilde o da bana yapmam gereken işleri bildiriyor, kendisi gibi tutuklanan yoldaşlarına şu ya da bunu iletmemi rica ediyor, onlarla bağlantı sağlıyor, cezaevi kitaplığındaki kitapların yardımıyla onlarla mektuplaşıyordu. Onlara içinden geçerek havalanmaya çıktıkları kafesteki hangi tahtaya kara ekmekle şu ya da bu konuda bir pusula yapıştırdığı haberini iletiyordu. Yoldaşlarıyla çok ilgileniyordu. Bunlardan birinin moralinin bozulduğunu duyduğunda ona cesaret verici, neşelendirici mektuplar yazıyordu. Onlara kitap temin ediyor, ziyaretçisi olmayanlara ziyaretçi gelmesini sağlıyordu. Bu tür uğraşılar onun ve bizim pekçok zamanımızı alıyordu. Karartılamayan neşesi ve şakacılığı birçok yoldaşının moralini yüksek tutmaya yarıyordu.

Çarşamba ve cumartesi günleri olmak üzere haftada iki kez ona kitap götürüyordum. Her kitap grubu içinde bulunan bir kitapta harflerin yanında kurşun kalemle işaretlenmiş nokta ve çizgilerle şifreli bir mektup bulunuyordu. Tüm tutukluluk süresince onunla bu şekilde mektuplaştık. Kitap demetini aldığında ilk önce üzerinde önceden anlaşılmış işaretleri, yani mektubu taşıyan kitabı seçip alıyordu. Kitaplar savcılıktan öyle pek büyük bir gecikmeye uğramadan, ona ulaşıyodu. Kitapların tutuklulara ertesi

Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, İki Taktik, Ne Yapmalı?

gün verilmesi alışkanlık haline getirilmişti. Birkaç kez İlyiç'e bazı haberleri çok acele iletmem gerektiğini ya da ona acele birşeyler sormam gerektiğini ve çarşamba akşamı kitapları getirdiğimde hemen perşembe günü onun şifreli cevabının cezaevi gardiyanlarının bana verdiği kitaplarda bulunduğunu hatırlıyorum.

Kısaca bu yöntemle alış-veriş ideal denecek şekilde hızlı oluyordu. Perşembe günkü görüşmemizde kardeşim çoğunlukla aynı günün mektubundaki bazı hususlara açıklık getiriyordu. Böylece dışarıdan, özgürlükten, V.İlyiç'e haber iletmek çok geniş kapsamlı biçimde gerçekleşiyordu. Dışarıda serbest olan "Mücadele Birliği" üyeleri ile sıkı bağlantım vardı. Görüşmelerden önce —Nadejda Konstantinovna, Yakubova, Silvin ve diğerlerinden— ilk elden haberleri ve çalışmayla, grevlerin seyri hakkında (başka kaynaklar yoluyla da sözü geçen konularda bilgim vardı) bilgi edinmek üzere buluşuyordum.

Ama İlyiç'in az önce anlattığım gibi günlerinin ta baştan dolu olmasına, kitapların ve çalışması için —aralarında aylık dergilerin de bulunduğu— ihtiyaç duyduğu yeni yayınların gönderilmesine (siyasi olayları izleyebildiği haftalık dergileri edinmesine izin veriliyordu ve bunlar arasında "Sosyal Yasa Koyma ve İstatistik Arşivi" adlı bir Almanca dergi de bulunuyordu) rağmen, o, gene de memnun değildi. İllegal çalışmadan vazgeçemiyordu. Tüm bunların yanında illegal yazılar yazmaya başladı ve bunları da dışarıya göndermenin yolunu buldu.

Vladimir İlyiç tarafından kurulan "İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği" ve onun tutuklanmasından sonra bu adı taşıyan örgütlenme gittikçe artan bir itibar kazanmaya başladı. İşletmeler birbiri ardına bu birliğe başvurarak kendileri için özel bildiri hazırlanmasını istiyorlardı. "Birlik bizi neden unuttu?" diye yakınanlar da vardı. Bunların yanında, hepsinden önce, 1 Mayıs için genel içerikli bildiriler hazırlanmasını istiyorlardı. Dışarıda serbest olan yoldaşlar İlyiç'in bu tür bildiriler yazamayışına üzülüyordu. Aslında o, kendisi de bunları yazmak için neler vermezdi ki. O sıralarda birkaç broşür konusu düşünüyordu. Bunlardan birisi "Grevler Üzerine"ydi.

Vladimir İlyiç program sorunlarıyla meşguldü. Bu yetmiyormuşçasına şimdi bir de hapiste illegal yazılar yazmayı deniyordu. Bunu şifreli olarak yapmak elbette mümkün değildi. Yazının ancak dışarıda ortaya çıkabileceği bir yöntem uygulamak gerekiyordu. Vladimir İlyiç, bir çocuk oyununu hatırlayıp, bir kitabın satır aralarına sütle yazmaya başladı. Öyle ki, yazılar bir lambanın yanında ısıtılmak suretiyle görülebilir hale geliyordu. Bu iş için ekmekten minnacık hokkalar imal etti. Bunları kapıda bir ses duyulduğunda ya da birisi içerisini gözetlediğinde hemen yutabilecekti. Bana bir defasında şansının öylesine kötü gittiğini ve bir günde altı hokkayı yutmak zorunda kaldığını gülerek anlatmıştı.

Cezaevinde herhangi bir şeyi ısıtmak zor olduğundan, bu yöntemi onunla dışarıda yaptığımız değiş-tokuşa göre daha sıkça uyguluyorduk. Bunun dışında Nadejda Konstantinovna böylesi bir mektubu sıcak çaya daldırarak da onu görülebilir hale getirmenin olasılığına işaret etti. Dediğine göre, ikisi de 1896 güzünde tutuklu iken, Vladimir İlyiç'le bu yönteme göre, süt ve limon kullanarak mektuplaşmışlar.

Sürekli olarak, her işi kusursuz yapma ve güçten tasarruf etme kaygısında olan İlyiç, okuyan kişi uzun boylu aramasın diye, gizli mektubun kitabın hangi sayfasında bulunduğunu haber veren özel bir işareti uygulamaya koydu.

Önceleri bu özel işaretin 7. sayfada aranması gerekiyordu. Bu işaret, kurşun kalemle çekilmiş ince bir çizgiydi: Çizgiye kadarki satır sayısıyla çizginin bulunduğu satırın başından çizgiye kadarki harf sayısının çarpımı, mektubun bulunduğu sayfayı belirtiyordu. Yedinci satırın, yedinci harfine işaret konmuşsa, mektubun başladığı 49. sayfayı açıyorduk. Böylelikle bir sürü kitaptan oluşan kitap yığını arasından, içinde mektubun bulunduğu kitabı ve sayfayı bulup çıkarmak hem Vladimir İlyiç'e, hem de bana çok kolay geliyordu. Sayfaları arada bir değiştirerek bu işaretleme metodundan hep yararlandık. Çoğunluğu Nadejda Konstantinovna tarafından yazılmış olan 1915-16 devrim öncesi son mektuplarda bile üzerinde anlaşılan işaret yardımıyla bir kitabın içinde mektubun olduğu yeri her zaman buluyordum.

Bir görüşmede bana, "sahi sen burada Petersburg'da ne yapıyorsun ki" diye sorması, kardeşimin, cezaevi dışındaki günlük yaşamın gerektirdiği zahmet ve koşuşturmalar hakkında yeterince doğru fikir sahibi olmamasının yanında, taşan enerjisinden de kaynaklanıyordu; bu, onun belirleyici bir özelliğiydi. Bu soruya karşılık yalnızca ellerimi başıma vurabilirdim: Dilekçe için koşuşturmalar, verilen işleri yerine getirmek için oradan oraya koşturmalar, atlı tramvayla buluşma yerlerine gidişler, kimyasal mektupla yazışmalar... tüm bunlardan dolayı gırtlağımıza kadar işe gömülmüştük oysa!

(Sürecek)

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

Çağatay Anadol

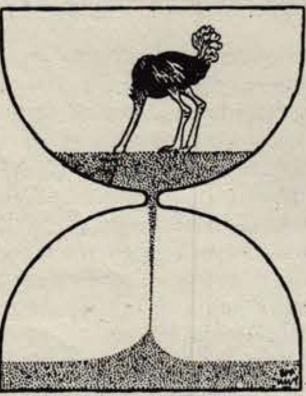
"İşçi sınıfı partileri zaten var!"

"Sosyalist değil, sol parti." Kaygılarını açıkça dile getiremeyen partileşmemiş sol akımların yanı sıra Birleşik Sosyalist Parti'ye net bir şekilde karşı çıkanlar da vardı.

"Bizim önerdiğimiz bir demokratik blok. Bu blok bir parti şeklinde örgütlenmeli. Hedeflerini benimseyen sosyal demokratlar dahil herkes bu blokta yer alabilmeli." Kapatılan TSİP yöneticilerinden Çağatay Anadol, yepyeni bir öneri atıyordu ortaya. Blok herkese açıktı açık olmasına ama istisnalar da vardı: "Yaşayan sosyalizme düşmanlığı geçmişte temel çizgi haline getirmiş olanlarla tabii ki birlikte olamayız. Bu kişiler özeleştirilerini yapmadılar. Eskinin tekrar yaşanıp yaşanmayacağı belli olmadan, bu kişileri dost olarak adlandıramayız."

"Sosyalist partiler zaten var." Çağatay Anadol'un, Birleşik Sosyalist Parti önerisine rağbet etmemesinin diğer bir gerekçesi "yasaklanmış olmalarına karşın Türkiye'de zaten işçi sınıfı partilerinin var olmasıydı." Sözlerini şöyle sürdürüyordu Anadol: "Geçmişte bir partinin yasallaşma problemi vardı, bugün üç partinin var." Bunlardan biri kendi partisi TSİP'ti, diğeri ise TİP... Çok partiden korkulmaması gerektiğini savunan Anadol, TSİP içinse şunları söylüyordu: "TSİP, ya kendi adıyla tekrar siyaset sahnesine çıkacak ya da türdeş olduğu partilerle birleşme durumu olursa yeni bir isim altında ortaya çıkar."

NOKTA 26 EKİM 1986

BİLİM ve SANAT *Ekim 1986*

"Toplumsal Örgütlenmenin Yollarını Açmaya Çalışıyoruz"

Aziz Nesin/B.S.

□ **17 Eylül günü basına ve kamuoyuna açıkladığınız ve imzaya açtığınız "Ekmek ve Hak Dilekçesi", "Aydınlar Dilekçesi" olarak nitelenen belgenin bir devamı mı? Bu girişim nereden kaynaklanıyor, ne hedefleniyor?**

■ Ekmek ve Hak Dilekçesi, Aydınlar Dilekçesi'nin bir süreğidir. 1980'den sonra Türkiye'de gelinen, görünen, en belirgin durum, toplumun örgütsüz duruma gelmesiydi; kopuk tespih taneleri gibi... Bunun, özellikle ve bilinçli olarak yapıldığı kanısındayız. Yaşamın bütün alanlarında çalışanların örgütsüzlüğüne gidildi. Böyle olunca biz büyük toplumsal potansiyelin eylemlerle canlı tutulmasını düşündük. İlk olarak da Aydınlar Dilekçesi'ni ortaya koyduk. Bu kez de Ekmek ve Hak Dilekçesi ile Türkiye'deki ekonomik durumu ve bu ekonomik durumun toplumsal yaşamın her alanına nasıl yansıdığını anlatmaya çalıştık.

□ **Bu özelliğiyle Ekmek ve Hak Dilekçesi, ülkemizde 6 yıldır izlenen ekonomik politikaların topluma getirdiği sonuçların bir saptaması mı oluyor?**

■ Hem saptaması görünümünde, hem de nedenlerini ortaya serme çabasında. Aslında 6 yıldan önce de bu ekonomik politikalar güdülüyordu Türkiye'de. Fakat sonuçlar 6 yıldan bu yana çok kesin, çok belirgin, çok çarpıcı biçimde ortaya çıktı. İşte bizler buna karşı bir tavır almak gereğini duyduk.

□ **Bu girişimlerin ikincisi, üçüncüsü de gelecek mi? Gelecekse hangi alan ve konuları kapsayacak?**

■ İlk başta en ivedi sorun olarak insan haklarını, demokratik özgürlükler konusunu görmüştük. Onun için Aydınlar Dilekçesi'ni hazırladık. Ekmek ve Hak Dilekçesi'ni de ekonomik durumla ilgili olarak veriyoruz. Cumhuriyet tarihinin ekonomik açıdan en kötü dönemini yaşıyoruz. Doğaldır ki, sorun, ekonomi ile sınırlı kalmıyor; yaşamın bütün dallarına sıçrıyor, toplumsal yaşamı kavrıyor. Bu nedenle ekonomik durumu öne almanın ivediliği var. Bundan sonra başka dilekçeler de hazırlayacağız; başka eylemler de yapacağız. Tasarladığımız iki eylem var yakın zamanda. İlki Eğitim ve Kültür. Bunlara ilişkin sorunları ve görüşlerimizi, dilekçe olarak ya da başka bir adla sunacağız kamuoyuna. Biliyorsunuz bu yıl Barış Yılı. Yıl sonundan önce bir Barış Dilekçesi hazırlayacağız ya da Barış hakkındaki düşüncelerimizi kamuoyuna yansıtabilecek bir eylemde bulunacağız. Daha sonra başka çalışmalarımız da olacak. Ancak henüz konuları belirlemedik. Toplumda hangi konu ivedi olarak öne çıkıyorsa onu ele alacağız.

□ **Aydınlar Dilekçesi ile Ekmek ve Hak Dilekçesi kaç kişinin katılımıyla hazırlandı? Bundan sonrakilerde de aynı yöntemler mi izlenecek?**

■ Aydınlar Dilekçesi, İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir ve Samsun illerindeki arkadaşlarımızın katılımıyla hazırlandı. Ekmek ve Hak Dilekçesi ise İstanbul, Ankara, İzmir'deki arkadaşların katılımıyla düzenlendi. Aslında bu bizim eksiğimizdir. Bu belgelerin bütün Türkiye yüzeyindeki aydınların katılmasıyla ortaya çıkması gerekirdi; doğrusu buydu. Ancak, biz bir örgüt değiliz. Böyle olunca da kimi eksikliklerimiz oluyor. Bundan sonraki çalışmalarımızda daha çok aydının katılmasını sağlamayı düşünüyoruz; daha çok il'i kapsayan çalışmaları tasarlıyoruz.

□ **6 yıldan bu yana, çalışanların örgütleri kapatılıp, etkisizleştirilirken, sözünü ettiğiniz çalışmalar yapıldı. Bu çalışmalar, demokratik toplumsal muhalefetin, bir direnişin, bir hak ve özgürlük savaşımının gereği sayılabilir mi?**

■ Elbette. Daha önce de söylediğim gibi 1980'den bu yana Türkiye'de çok planlı olarak, çok sistemli olarak toplum örgütsüz kılınmaya çalışıldı. Tek sesli bir toplum yaratılmaya çalışıldı. Buna karşı bir direnme gerekiyordu. Biz bunu yapmaya çalıştık. Örgüt olmadığımız halde, büyük bir örgütün yapabileceği eylemi başardık Aydınlar Dilekçesi ile. Ekmek ve Hak Dilekçesi ile de aynı şeyi yapabileceğimize inanıyoruz. Ve böyle, eylemlerin sürekli ve sık yapılmasından yanayız. Böylece insanlarımızı, toplumumuzu örgütlenmeye doğru götürmenin yollarını açmaya çalışıyoruz.

□ **Bu çalışmaların bir örgüte dönüştürülmesi düşünülüyor mu?**

■ Bu çalışmalarımızı parti önderlerine, parti ileri gelenlerine söylediğimiz, açtığımız zaman onlar da bu soruyu sordular. Hatta biraz da kuşkulanarak Ekmek ve Hak Dilekçesi'nin sonuçta bir parti oluşumuna doğru gitmek gibi bir işareti var, dediler. Olabilir. Olmaz diye bir şey yok. Bir toplumsal eylem sürerse bir örgüte doğru gidebilir. Arkadaşlarım adına yanıt verme hakkım yok. Ama kendi adıma ben, bir partileşme olsun diye bu eylemlere katılmıyorum. Ancak bu eylemlerin gelişerek bir siyasal örgüte doğru yol almasından memnun olurum. Doğal olarak gereği de budur. Elbette ki, bu geniş kadronun içersindeki aydınlardan siyasal bir örgütü yaratacak, kuracak, götürecek, sürükleyecek insanlar vardır. Toplumda sürekli eylemler varsa ve bu eylemler birbirini doğuruyorsa, bu, sonuçta siyasal bir örgüte dönüşebilir. □

SSCB'ye sığınan ABD'li doktor:

Reagan, sosyalizm hakkında Amerikalıları zehirliyor

Amerikan kanser uzmanı Dr. Arnold Lokshin, eşi ve üç çocuğu ile birlikte Moskova'da Kızıl Meydan'da.

MOSKOVA, (a.a.)—Karısı ve üç çocuğu ile birlikte önceki gün Sovyetler Birliği'ne sığınan Amerikalı kanser uzmanı Dr. Arnold Lokshin (47), Moskova televizyonunda haber programına çıktı.

Sovyet Resmi Haber Ajansı TASS, **Arnold Lokshin**'in ülkesinde siyasi baskı gördüğü gerekçesiyle Sovyetler'den sığınma hakkı istediğini ve bu talebinin kabul edildiğini bildirdi.

Lokshin'in, 1980'den geçen eylüle kadar Texas eyaletinin Houston kentinde bir hastanenin kanser araştırma laboratuvarının yöneticisi olarak çalıştığını belirten TASS, Amerikalı bilim adamının, Harvard ve Güney California üniversitesinde de aynı alanda araştırma yaptığını da kaydetti.

TASS, karısı **Lorranie** ile birlikte Moskova'ya gelen Lokshin'in, varışında, **"Bu kararı vermek zordu. Ancak karım ve ben başka çıkış yolu olmadığına karar verdik"** dediğini belirtti.

Komünist olmadığını, ancak ABD'nin Vietnam'da izlediği politikaya karşı çıktığını söyleyen Lokshin, son yıllarda, Cumhuriyetçi Parti hükümetinin **"kuvvete dayalı"** dış politikasının, tehlikeli unsurlara karşı aktif mücadele başlattıklarını anlattı.

Lokshin, **"Bu karabasan geride kaldığı için mutluyum"** dedi.

Kızı, iki oğlu ve karışıyla Moskova televizyonunun akşam haber bültenine çıkan Lokshin, ABD yönetiminin, sosyalizmin gerçekleri hakkında Amerikan halkını zehirlediğini savunarak, **"Burasının, çocuklarımızı rahatsız edilmeden yetiştirebileceğimiz bir yer olduğunu düşündük"** şeklinde konuştu.

Cumhuriyet, Ekim 1986

ANKARA NOTLARI

MUSTAFA EKMEKÇİ

Aziz Nesin'in Londra Konuşması...

Aziz Nesin 20-25 eylül günleri arasında Londra'daydı. Londra'daki yazarlar, aydınlar çağırmışlardı Aziz Nesin'i. Çağıranların başında Harold Pinter da vardı. Aziz Nesin yoğun izlencesi içinde, Huckney Belediyesi'nce düzenlenen bir toplantıda konuştu. Stole Newington'da yaptığı bu konuşmada Aziz Nesin'in konusu, *"Türkiye'de demokrasi ve insan hakları"*ydı. Aziz Nesin, konuşmasına şöyle başladı:

"Merhaba! Hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlarım. Aranızda bulunduğum için çok sevinçliyim. Bu güzel toplantıyı düzenleyen Huckney Belediyesi'ne, Başkan Jim Roland'a *ve bütün yetkililere, görevlilere içten teşekkürlerimi sunuyorum* (alkışlar).

Konuya girmeden önce bir dileğim var; biliyorum ki, benim burada konuşacaklarım, ben İstanbul'a gitmeden önce Türkiye'ye ulaşacak. Dileğim şu ki, bu konuştuklarım çarpıtılarak, yanlış geçmesin. Burada bir ses alma makinesi var, isteyen sonradan bunun bandını alsın, doğru gitsin haberler! (Gülüşmeler, alkışlar)

Türkiye'de bu konuda, demokrasi ve insan hakları konusunda her ne konuşuyorsam, burada yüzde elli indirimli konuşacağım (alkışlar). *Niçin ses bandına alınmasını istediğimi açıklayayım: Türkiye Yazarlar Sendikası davasında, bizim toplantılarımızda polisin aldığı ses bantları deşifre edildi; bizim hiçbirimizin konuşmadığı sözler çıktı ortaya. Ve o bantlar deşifre olunca şöyleydi: Zabıt kâtibi böyle okuyordu:* 'Bir uzun boylu, esmer adam, siyah saçlı adam kalktı, şunları, şunları, şunları söyledi...' (gülüşmeler). 'Mavi gözlü, orta yaşlı şişman adam kalktı, şöyle söyledi...' *Avukatımız dedi ki:*

— Ne zamandan beri, ses bantları görmeye başladı? (Gülüşmeler, alkışlar)

Bu yüzden, bütün sözlerimin saptanmasını istiyorum ki, araya mavi gözlü, uzun boylu adamlar girmesin!

Konumuz 'İnsan Hakları ve Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları'; *buraya gelirken ne konuşacağımı düşündüm, 1948 yılındaki bir olayı anımsadım. Savaş sonrasında bütün dünya ulusları, herkes Amerika'ya yardım almaya koşuyordu. Hindistan'ın, şimdi tam bilemiyorum, unuttum, ya Maliye Bakanı ya Dışişleri Bakanı, para almak için, yardım almak için Amerika'ya gitmişti, bu haber Cumhuriyet Gazetesi'nde aynen çıktı. Amerikan gazetesi soruyor bakana, Hintli bakana:*

— Hindistan'da komünist var mı?

Bakanın cevabı şu:

— Bana ne kadar zor bir soru sordunuz. *'Yok'* desem, para vermeyeceksiniz, *'var'* desem, yalan söyleyeceğim!

Siz şimdi bana soruyorsunuz, 'Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları?' *"Var" desem, yalan söyleyeceğim, "Yok" desem, başım derde girecek!* (kahkahalar, uzun alkışlar)

Türkiye'de demokrasi ve insan hakları.. Aslında konuşmak çok kolay, çünkü olmayan bir şeyden konuşacağız (Gülüşmeler)....(Nesin, daha sonra, eski Yunan tanrılarını anlatır; günümüzde de böyle tanrılar vardır)

Türkiye'de demokrasi ve insan hakları var mı, yok mu? Varsa ya da yoksa, olursa ya da olmazsa, buna biz hüküm veremiyoruz, bizim iredemizin dışında, bugünkü dünyanın tanrısı müsaade ediyor. Bu daha güzel, bir rahatlık sağlıyor böylece. Bizim insan haklarıyla uğraşmamız gerekmiyor. Bize ne kadar gerekiyorsa demokrasi o kadar veriyor. İnsan hakları ne kadar gerekiyorsa o kadarını veriyor. Biz istediğimiz zaman borç veriyor, kredi veriyor (gülüşmeler, alkışlar). *İstediğimiz zaman silah ve füze veriyor. Günümüzün tanrısı işte bu tanrı! Biz ne yapabiliriz? Bizim iredemizin dışında işler oluyor. Ama, insanlık tarihine baktığımız zaman, birçok tanrı gelmiş, hepsi ölmüş. Ben inanıyorum ki, şimdi yapmamız gereken şey, bu tanrıyı da çabuk öldürmek* (alkışlar).

Yine bir anımı anlatmak istiyorum, 1965 yılında anti-faşist yazarlar toplantısına, Weimar'a gittim; orada 102 ulusun yazarları, sanatçıları vardı. Anna Seghers de başkandı, kürsüye çıkanlar, her yazar, her şair çok yüksek ölçüde kendi ülkesinin hükümetini eleştiriyordu. Konuşma sırası bana geliyordu. 'Ben ne konuşacağım?' *diye düşünmeye ve korkmaya başladım, Türkiye adına, onlardan çok daha dikkatli eleştiri yapmak istiyordum. Türk olarak övünmek ve onlardan çok daha iyi eleştiriler yapmak istiyordum, ama hükümetten de korkuyordum. Sonunda karar verdim,* 'Ne olursa olsun, onlardan çok daha şiddetli bir eleştiri yapayım!' *diye. Ve çıktım, konuştum. Anna Seghers (1900-1984) öptü beni. Dışarı çıktım, o zaman Neruda ile Austurias da oradaydı, yanıma geldiler:*

— Sen nasıl böyle konuştun, dönmeyecek misin Türkiye'ye? *dediler* (Gülüşmeler).

— Haa, onlar dönmeyecek mi? İspanyol şair konuştu benden önce başkaları..(Gülüşmeler)

— Haa, onlar Paris'te yaşıyor! *dediler* (kahkahalar, alkışlar).

Ben o zaman 'Türkiye'de demokrasi var' *dedim onlara* (alkışlar). *O zaman, Neruda dedi ki:*

— Ben şimdi anladım, sen sahiden bir mizah yazarısın! (kahkahalar)

Şimdi, ben mizah yazarı olduğum için değil, ama, gerçeği anlatan bir insan olarak, bir aydın olarak, Türk aydını olarak söylüyorum ki, çağdaş uygarlık düzeyindeki ülkeler ölçüsünde Türkiye'de kesinlikle demokrasi ve insan hakları geçerli değil. Çünkü, çağın tanrısı buna izin vermiyor. Bugün Türkiye'de demokrasiyi bozan güçler, sivil, asker, bozan güçler; onlara deseniz ki, 'Siz, zamanın, çağın tanrısının aletisiniz!' *kesinlikle karşı koyarlar. Ve haklıdırlar karşı koymakta, içtenlikle haklıdırlar. Çünkü, soyut olan tanrının iradesini de hissetmiyorum; beni buraya getiren, ne derdi bir temiz Müslüman ve temiz bir Hıristiyan;* 'Beni buraya getiren konuşturan tanrıdır'. *Ama ben tanrıyla pazarlık etmedim. Londra'ya gideyim mi, gitmeyeyim mi diye. Tıpkı bunun gibi, hükümetler devrilirken, bakanlar alaşağı olurken ya da hükümet darbeleri olurken, tanrıyla pazarlık yok, günün tanrısıyla yok, ama tanrı insanları, kendi haberleri olmadan istediği yere yöneltebilir.*

Bugün Türkiye, komşularından hiçbirisiyle uyum halinde yaşayan bir ülke değil. Bunların en başında Yunanistan ve Türkiye sorunları geliyor. Ama Yunanistan'ı da, Türkiye'yi de birbirine düşman eden Yunanlılar ve Türkler değil. Yunanistan 15 uçak alınca, Türkiye 20 tane uçak alıyor. Türkiye 20 tane alınca, 30 tane alıyor Yunanistan. Ve bu uçakları, silahları biz tanrıdan alıyoruz. Çağın tanrısı istediği zaman, Yunanistan'la Türkiye arasında bir savaş da çıkartabilir. Başka şeyler de yapabilir. Bütün irade ona bağlı. Bütün bu duruma karşın Türkiye'de çok sevinilecek bir durum var ve çok sevindirici durum şu: Büyük bir demokratik güç ve potansiyel yaşıyor Türkiye'de (Uzun alkışlar). *Size, Türkiye'de demokrasi yoktur ya da az vardır ya da insan hakları çiğneniyordur diye örnekler vermek istemiyorum; çünkü, bu örnekleri veren o kadar çok yazılar yazıldı, kitaplar çıktı ki, bunları okumuş olduğunuzu sanıyorum, bu son altı yıl içerisinde, Türk onurunu kırıcı ölçüde işkenceler yapıldı, yurtseverlik adına, yüzlerce değil, binlerce delikanlının erkeklik gücünü bırakmadılar, işkence yoluyla. Bazı konular vardır ki, şikâyet edilemez,* 'Benim başıma şunlar geldi!" *denilemez. İşkencede ırzına geçilen kız, bunu kendisi şikâyet konusu yapamaz. Mümkün değil. Türkiye bu acı olayları yaşadı. Kötü sınav veren insanlarımız, aydınımız olduğu gibi, yiğitçe sınav veren, bütün bu koşullarda direnen aydınlarımız da oldu* (alkışlar). *Önemli olan, bizim kendimizi, kendimiz hakkında, bütün grup olarak, örgüt olarak ya da birey olarak* 'Bizim ne kusurlarımız vardı?' *diye düşünüp özeleştirimizi yapabilmektir...."*

Cumhuriyet, 14 Ekim 1986

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

ÖZELLEŞTİRMENİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Eylül 1986 MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ DERGİSİ DÜŞÜN VE EKİN DERGİSİ

Sadun AREN

40 yıla yakın bir süredir devletin elindeki iktisadi kuruluşların özel sektöre devredilmesi konusu tartışılır. Muhafazakâr siyasetler ateşli bir şekilde KİT'lerin satışını savunurlar. Buna karşılık devletçi CHP ve onun türevi olan sosyal demokratlar daha da ateşli bir dozda bu satışa karşı çıkarlar. Bu çekişmeler süredursun, KİT'lerin satışının şampiyonluğunu yapan DP, AP ve ANAP iktidarları dönemlerinde dahi tek bir KİT'in özel sektöre devri gerçekleşmemiştir. Aksine ekonomideki devlet sektörü devamlı büyümüştür. Bu olgu da şaşılacak bir yan yoktur. Çünkü böylesi, Türkiye'de kapitalizmin gelişip yerleşmesine, sermaye sınıfının palazlanmasına hizmet etmiştir, hâlâ daha etmektedir.

Böyleyken sosyal demokratların yanısıra, belki onlardan da daha ateşli olarak KİT'lerin satışına karşı çıkan, KİT'leri bu konumuyla savunmayı solculuk ve halkçılık sanan solcuların, hatta Marksistlerin sayısı bir hayli kabarık. Prof. Sadun Aren'in ***Mülkiyeliler Birliği Dergisi****'nden iktibas ettiğimiz aşağıdaki yazısı, KİT'ler meselesinin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ışık tutuyor.*

KİT'lerin özelleştirilmesi konusu çeşitli bakımlardan ele alınıp değerlendirilebilir. Bu yazıda bunlardan sadece genel nitelikte (makro düzeyde) olan bazıları üzerinde durulmuş ve konuya bunlar açısından açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

1. İdeoloji Konusu: KİT'lerin özelleştirilmesinden söz edilince akla ilk önce konunun ideolojik yanının gelmesi doğaldır. Bilindiği gibi, sermayedar sınıfın ideolojisi ve sistemi olarak kapitalizm, Devletin ekonomik işlere karışmasına, özellikle de, doğrudan işletmecilik yapmasına karşıdır. Bunun temel nedeni, kapitalizmin bireysel-özel girişimi esas alması, tüm işlerin olabildiğince bireylerin girişimleriyle yürütülmesi ilkesine dayanmasıdır. Bu temel görüşe bağlı ve onun bir uzantısı olarak, kapitalist görüş, devletin çağdaş ekonominin gereklerine göre hareket etme olanağından yoksun kötü bir işletmeci (sanayici ve tüccar) olduğu savındadır. Böyle olunca, kapitalist bir ülkede devlet elindeki işletmelerin (KİT'lerin) özel sektöre devredilmelerinin sistemin mantığına (kapitalist ideolojinin gereğine) uygun olacağı açıktır.

Anımsanacağı üzere, ülkemizde KİT'ler kapitalist gelişmeye öncülük yapmak ve destek vermek amacıyla kurulmuşlardır. Kuruldukları günden beri de bu işlevlerini başarılı bir biçimde yürütmüşlerdir. Böyle olunca, açıktır ki, ülkede sermayedar sınıf gelişip güçlendikçe, KİT'lerin bu işlevlerini yitirecekleri ve özelleştirilmelerinin gündeme geleceği kaçınılmazdır. Nitekim daha 1950'de Demokrat Parti iktidara gelir gelmez KİT'leri özel sektöre devretmeye girişmiş, fakat özel sektör satınalma konusunda istekli olmadığından, kısa bir süre sonra bu girişimden vazgeçilmiş, konu unutulmuş, hatta tersine, o tarihten sonra da KİT'ler geliştirilmeye devam edilmiştir.

Bu defa, kapitalizmi en yalın biçimiyle benimseyen ve uygulamak isteyen bir görüşün sahibi olarak ANAP iktidarının, KİT'leri özelleştirmek istemesinin ve konuyu tekrar gündeme getirmesinin şaşılacak ya da beklenmedik bir tarafı yoktur. Çünkü böyle bir şey, yukarıda da değindiğimiz gibi, kapitalist sistemin mantığına uygundur. Ancak ne var ki, özelleştirme kapitalizmin mantığına uygundur ama onun zorunlu bir sonucu değildir. Diğer bir deyişle, KİT'lerin özelleştirilmesi kapitalizme uygundur ama, özelleştirilmemeleri kapitalizme aykırı, ona zarar veren bir durum değildir.

Bu noktada iki konuya açıklık getirmek gerekmektedir. Birinci konu, sermayedar sınıfın kapitalist düzenden ne beklediği ile ilgilidir. Açıktır ki, sermayedar sınıfın temel beklentisi, düzenin (sistemin) sermaye yararına işlemesidir. Bunun yolu da, siyasal iktidarda ve genel olarak ülke yönetiminde sermayedarların bir sınıf olarak ağır basmalarını sağlamaktır. Bir kere bu sağlanıp güvence altına alınınca, düzenin sermayeden yana işlemesinin koşulları hazırlanır. Bu nedenle, sermayedar sınıfın çıkarları, ya da ayni şey demek olan kapitalist ideoloji bakımından önemli olan siyasal iktidardır, bu iktidarı elde tutabilmektir. Örneğin, KİT'lerin kimlerin yararına çalışacağını, kimlere hizmet edeceğini bunların görünen yöneticileri değil, fakat bu yöneticilere egemen olan (onları tayin ve azil yetkisine sahip bulunan) siyasal iktidar belirler. Böyle olunca, açıktır ki, kapitalist sistem bakımından KİT'lerin özelleştirilip özelleştirilmeyeceği, ya da hatta yeni KİT'ler kurulup kurulmayacağı sadece teknik bir elverişlilik sorunudur. Bazı KİT'leri hiç özelleştirmemek sermayedar sınıfın daha yararına olabilir. Özel sektöre ucuz (maliyetinin altında) girdi sağlayan KİT'ler böyledir. Bunların zararlarını devlet, yani tüm halk kapatır. Oysa bunlar özelleştirildikleri zaman, kârlı çalışmak zorunda olduklarından fiyatlarını yükseltecekler, böylece söz konusu özelleştirmeden geniş bir özel sektör kesimi zarar görmüş olacaktır.

Bu söylediklerimizi başka bir biçimde ifade etmek istersek diyebiliriz ki, KİT'leri, bütün halkın ortak malı oldukları için, sırf bu niteliklerinin doğal bir sonucu olarak, kendiliklerinden bütün halkın ortak çıkarlarına hizmet eden (sanki sosyalist) kuruluşlar olarak görmek çok yanlıştır. Kapitalist bir toplumda KİT'ler de, herhangi bir özel sektör kuruluşu gibi, öncelikle kapitalizme ve kapitalist sınıfa hizmet ederler, hizmet ettirilirler. Bir ülkede KİT'ler çoğaldığı için sistem ve siyasal iktidar emekten yana ve sosyalizme doğru değişmez, tersine siyasal iktidar ve ona bağlı olarak sistem emekten yana değişirse, KİT'ler çoğalmaya ve emekçi halk yararına işlemeye başlarlar.

Burada yeri gelmişken "Karma Ekonomi" diye kapitalizmden de sosyalizmden de ayrı, üçüncü bir ekonomik sistem olmadığını belirtmek isterim. Böyle bir üçüncü sistemin varolduğunu düşünenlerin temel yanılgıları, ülkede siyasal iktidar kimlerin elinde olursa olsun, kamu sektörünün (KİT'lerin) daima kamu yararına, özel sektörün de daima özel yararlara hizmet edecek biçimde çalıştıklarını varsaymalarıdır. Oysa, yukarda söylediklerimizden anlaşılacağı üzere, bir ülkede böyle ikili bir durumun varolması olanaksızdır. Görmüş olduğumuz üzere, belirleyici olan siyasal iktidarın niteliğidir. Eğer ülkede siyasal iktidarda sermaye ağır basıyorsa, o ülkede kamu sektörü de sermayeye hizmet eder. Yok eğer siyasal iktidarda emek ağır basıyorsa, o ülkedeki özel sektör de emeğe hizmet eder.

Bu ikinci durumda, bu sefer de, özel sektörün kamulaştırılması ideolojik değil, fakat teknik bir elverişlilik sorunu olur. Örneğin, sosyalist bir toplumda bazı özel işletmeler hiç kamulaştırılmayabilirler.

Bu söylediklerimizden anlaşılacağı üzere, kapitalist bir ülkede, kamu sektörünün (KİT'lerin) büyük ya da küçük olmasının büyük bir önemi yoktur. Gerçi çok büyük bir kamu sektörünün kapitalizmle (ve çok büyük bir özel sektörün de sosyalizmle) dağdaşmayacağı açıktır ama, kapitalist bir ülkede siyasal iktidarın kamu sektörünü böyle sistemle bağdaşmıyacak kadar genişletmeyeceği, böyle bir dalgınlık yapmayacağı da aynı derecede açıktır. Bu nedenle, örneğin ülkemitde, ne sağcılar kamu sektörünün büyümesini bir tehlike olarak görmeli, ne de solcular böyle bir şeye ümit bağlayıp bunu savaşımlarının temel ve doğrudan amacı yapmalıdırlar.

Açıklığa kavuşturulması gereken diğer konu şudur: Kapitalizmin geliştiği ve ideolojisinin oluştuğu 19. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde Batı Avrupa ülkelerinde devlet gücü gerici sınıfların (feodal beyler, asiller, büyük toprak sahipleri) elindeydi. Bunlar yalnız gelişmekte olan kapitalist ekonomik yaşama yabancı, bu konuda bilgisiz ve beceriksiz değil, fakat asıl ve daha önemlisi, bu yaşama ve onun yürütücüsü olan sermayedar (burjuva) sınıfa karşıydılar. Kapitalist ideolojinin devletin ekonomik işlere karışmasına karşı çıkmasının ideolojiden kaynaklanmayan nesnel nedeni budur. Oysa çağımızda artık bu durum değişmiş, geri sınıflar hemen her yerde iktidardan uzaklaştırılmışlar ve sermayedar sınıf devlet yönetiminde büyük ağırlık kazanmıştır. Bu durumda açıktır ki, Devletin ekonomik yaşama karışması sakıncalı bir eylem olmaktan çıkmış, tersine kapitalizmin gelişmesi bakımından istenir bir eylem olmuştur. Demek oluyor ki, devletin ekonomik yaşama karışmaması tezi, artık çağın gerisinde ve yalnız eski klasik ders kitaplarında kalmış geçersiz bir görüştür.

Uygulamada bunun tam tersi olarak, devleti işadamları ve iş yaşamı ile her konuda haşir/neşir bir halde ve uyum içinde hareket ettiğini görüyoruz. Bu durumu öteden beri ileri kapitalist ülkelerde, bir süredir de kendi ülkemizde gözlemliyoruz. Gerçekten, özellikle ANAP iktidarının, iş başına geçtiği günden beri, başlıca çabasının işadamlarına yardım etmek ve onların sorunlarına çözümler aramaktan ibaret olduğunu görüyoruz.

KİT'lerin yönetiminde, öteden beri, varolan kapitalist düzenle uyum içinde hareket etmeye dikkat edilmiştir. Bunun açık bir örneği, KİT'lerin İşveren Sendikalarına üye olmalarıdır. Bu, KİT'lerin emekçiler karşısında, tıpkı özel girişimciler gibi davranmayı kabul ettiklerinin en açık bir göstergesidir. Nitekim, KİT'lerin 12 Eylül'den sonra, işçi ücretlerini düşük tutmak ve kazanılmış diğer birçok işçi haklarını geri almak konusunda özel sektöre önderlik ve öncülük yaptığını biliyoruz. Bu nedenledir ki, özel sektörün KİT'lerin varlığından rahatsız olmadığını ve bunları devralma konusunda fazla hevesli ve iştahlı olmadığını görüyoruz.

2. Sermaye Birikimi Konusu :

Hükümetler KİT'leri özelleştirmek istedikleri zaman, çok defa, gerekçe olarak, bununülkede sermaye birikimini ve dolayısıyle kalkınmayı hızlandıracağını öne sürerler. Özelleştirmenin böyle bir sonuç verebilmesi için açıktır ki, hükümetin KİT'lerin satışından elde edeceği paraları yeni KİT'ler kurmak üzere tekrar yatırması gerekir. Çünkü bilindiği gibi, özel sektör KİT'leri cari tasarrufları ile alacaktır. Eğer özel sektör bunları satınalmak yerine, tasarruflarını yeni iş sahaları açmakta kullanırsa, ülkedeki toplam yatırım miktarı (sermaye birikimi) artmış olacaktır. İşte bu nedenle, hükümet KİT satışlarından eline geçecek paraları (özel sektörün tasarruflarını), tıpkı özel sektör gibi, ekonomik alanlara yatırmazsa, ülkenin toplam yatırım potansiyeli tam kullanılmamış ve kalkınma hızı yavaşlamış olur.

Bugünkü ANAP iktidarının KİT'lerin özelleştirilmesini planlarken konunun bu yanına nasıl bir çözüm düşündüğünü bilmiyoruz. Ama şunu iyice biliyoruz ki, ANAP iktidarının eline geçecek satış hasılatı ile yeni KİT'ler kurmak gibi bir niyeti yoktur. Bu paralar, en iyi olasılıkla, ANAP'ın görüşlerine de uygun olarak, normal kamu hizmetlerinin finansmanına harcanacaktır. Bu durumda, özelleştirme ne kadar başarılı olursa, toplam yatırımlar (sermaye birikimi) o kadar azalacak ve ülke kalkınması o kadar yavaşlayacak demektir.

KİT satışlarının böyle olumsuz bir sonuç vermesini önlemenin yolu, bunları özel sektöre gerçek değerleriyle değil, fakat bedava ya da bedava denecek kadar ucuz bedellerle devretmektir. Bunun, bedellerin düşük tutulmasının yanı sıra, ödeme koşullarında ve ödenecek vergilerde kolaylıklar sağlaması gibi çeşitli yolları vardır. Böylece, KİT'leri satınalmakta kendi öz tasarruflarını kullanmamış olacak olan özel sektör, bunları ayrıca yeni alanlara yatıracaktır.

Demek oluyor ki, eğer devlet satış hasılatı ile yeni KİT'ler kurmayacaksa, KİT'lerin bedavaya devredilmeleri ya da gerçek bedelleri karşılığı satılmaları arasında, emekçi halkın çıkarları açısından pek bir fark yoktur. Eğer bir fark varsa, bu bedavaya devretmekten yanadır. Gerçi, KİT'lerin özel sektöre bedavaya devredilmesi bazı kimselerin havadan zengin edilmesi biçiminde bir haksızlığa neden olur ama, bu kapitalistler arası bir haksızlık olup, emekçi halkı ilgilendirmez. Bu nedenle, KİT'lerin satılması konusunda siyasal iktidar bakımından işin en güç yanı, kimlerin alıcı olarak seçilecekleri ve buna bağlı olarak satış bedelleri, vade, faiz, taksit ve diğer ödeme koşullarının saptanması olacaktır. Bu konularda yapılacak yanlış bir haksızlık (özellikle kayırılacak kimselerin seçiminde politik hata yapılması) hükümeti büyük eleştiri hedefi yapar. Bu eleştiriler iktidarın dayandığı sınıf ve katmanlar içinden geleceğinden, iktidar bakımından büyük önem taşır.

3. Yabancı Sermaye Konusu :

Bilindiği gibi ANAP hükümeti, KİT'lerin özelleştirilmesini bir Amerikan şirketinin danışmanlığında yürütmektedir. Bundan anlaşılacağı üzere, ANAP iktidarının amacı sadece KİT'leri özelleştirmek değil, fakat onları ayni zamanda yabancılaştırmak, yabancı sermayenin ortaklığına açmaktır. Belki de ANAP iktidarı, bunca çabalarına karşın şimdiye kadar beklediği ölçüde gelmemiş olan yabancı sermayeyi, bir de bu yolla gelmeye özendirmeyi düşünmüş olabilir.

Oysa biliyoruz ki, ülkemizin bağımsızlığı ve buna bağlı olarak sağlıklı ve hızlı gelişmesi karşısındaki en büyük engel ve tehdit yabancı sermayedir. Bu gerçek yalnız bizim gibi ekonomisi zayıf ülkeler için değil, fakat Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde bile kabul edilmiştir. Örneğin Fransa'da hükümetin özelleştirme kararnamesini Devlet Başkanı Mitterand, yabancı sermaye katkısına sınır getirilmemiş olduğu gerekçesiyle veto etmiştir. Benzer kuşkular İngiltere'deki özelleştirmeler için de öne sürülmektedir.

Kaldı ki, yabancı sermaye yatırımlarından yana öne sürülen en geçerli gerekçe, yani yabancı sermayenin ülkeye en yeni teknolojileri getireceği ve yerli girişimcilerin akıl ve cesaret edemeyecekleri yeni iş sahaları açacağı varsayımı bu olayda söz konusu değildir. Çünkü varolan bir KİT'i satınalmış olan yabancı sermaye, ne ülkeye yeni bir teknoloji getirmiş, ne de yeni bir iş alanı açmış demektir. Böylece sadece ülkede eskiden beri varolan bir tesis sahip değiştirmiş olmaktadır.

Ayrıca, KİT'lerin yabancı sermaye bakımından özel bir çekiciliği olduğu söylenemez. Tam tersine, bir iktidar değişikliğinde –ki bu çok olasıdır– tekrar kamulaştırılması söz ve en azından tartışma konusu olacak bir alana yatırım yapmanın, yabancı sermaye bakımından hiçbir çekiciliği olmayacağını söylemek her halde daha doğrudur.

Sonuç :

Buraya kadar yapmaya çalıştığım açıklamalar, öyle sanıyorum ki, okuyucularımın aklına, yanıtlanmaları gereken iki ayrı soru getirecektir. Bu sorulardan birisi şudur: Madem ki KİT'lerin özelleştirilmesi ideolojik bakımdan zorunluluk değildir ve madem ki buna karşılık uygulamasının çeşitli güçlük ve sakıncaları vardır, o halde ANAP iktidarı neden bu işe girişmiştir? Diğer soru da şudur : KİT'lerin özelleştirilmesinin, emekçi halkın çıkarları bakımından, özel bir sakıncası olmadığına göre, sosyal demokrasinin ve genel olarak solun buna karşı çıkması yanlış ve anlamsız bir çaba mıdır?

Önce birinci soruyu yanıtlamaya çalışalım: Gerçekten, ANAP gibi pratik ve işbitirici olmakla övünen bir iktidarın, kendisi bakımından abesle iştigal etmek sayılabilecek bir işe girişmesi, açıklanması kolay bir şey değildir. Açıklamanın anahtarı ANAP iktidarının dış finans çevreleriyle olan ilişkilerinde yatmaktadır. Bilindiği gibi, ANAP iktidarının uygulamakta olduğu ekonomi politikasının başarısı tamamiyle dışarıdan sürekli kredi sağlanmasına dayanmaktadır. Ülkeye olan dış kredi akımının aksaması, ANAP'ın şimdiye kadar gerçekleştirmiş olduğu ve başarı saydığı her şeyi bir anda yok edebilir. İşte bu nedendir ki, ANAP'ın ekonomi politikasının düğüm noktasını dış finans çevrelerinden sürekli kredi sağlamak, bunun için de bu çevrelere sürekli güven vermek oluşturmaktadır. KİT'lerin özelleştirilmesi ve bunun özellikle yabancı sermayeye açık olarak ve bir yabancı kuruluşun danışmanlığında yapılması bu amaca yöneliktir. Çünkü bu çevreler bakımından bir ülkenin dünyaya açık bir biçimde özelleştirmeye girişmesi, o ülkenin kapitalizme bağlılığının ve dolayısıyla güvenilirliğinin en önemli göstergesidir. Bu nedenle öyle sanıyorum ki, ANAP iktidarı bakımından önemli olan özelleştirme girişiminin başarısı, yani KİT'lerin fiilen satılmaları değil, fakat girişimin kendisi, böyle bir girişimde bulunulduğunun dünyaya duyurulmasıdır.

İkinci sorunun yanıtına gelince : Gerçekten, kapitalist bir ülkede, örneğin Türkiye'de, KİT'lerin özelleştirilmesine karşı çıkmanın emekçi halkın bugünkü çıkarlarını savunmakla hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü yukarda da değindiğimiz gibi, KİT'ler sırf devlet malı oldukları için kendiliklerinden ve zorunlu olarak emekçi halka hizmet edecek bir biçimde işlemezler. Bunların kime hizmet edeceklerini içinde yaşanılan düzen ve onun siyasal iktidarı belirler. Bu nedenle, örneğin ülkemizde KİT'ler de esas olarak kapitalist sınıfa hizmet edecek bir biçimde kullanılmaktadırlar. Bu, kapitalizmin yalın bir biçimde uygulanmasından yana olan ANAP iktidarında daha da böyledir. Bu durumda, KİT'lerin özelleştirilmesine, halkın bugünkü çıkarlarını korumak gerekçesiyle, karşı çıkmanın bir anlamı olmayacağı açıktır.

Bu böyle olmakla beraber, emekçi sınıfların ve bunların sol eğilimli parti, sendika ve diğer örgütlerinin KİT'lerin özelleştirilmesine ve genel olarak kamu sektörünün küçültülmesine karşı çıkmaları gerekir. Çünkü, bilindiği gibi, KİT'ler emekçi sınıfların iktidarında uygulanacak olan ekonomi politikasının temel yürütme araçlarıdır. Bu nedenle, şimdiden ülkede ne kadar çok KİT bulunur ve genel olarak kamu sektörü ne kadar geniş olursa, geleceğin sol iktidarları için işler o kadar kolaylaşmış olur. Demek oluyor ki, sosyal demokrasinin ve genel olarak solun KİT'lere sahip çıkması, bunların şimdiki işlevleri değil, fakat ilerideki işlevleri bakımından anlam ve önem taşır. ■

YeniGündem 5-11 Ekim 1986/Sayı 31

Siyasal hükümlüler, toplum ve devlet

ERTUĞRUL KÜRKÇÜ

Ertuğrul Kürkçü'nün yazısını özetleyerek veriyoruz.

Son yılların deneyimi öyle göstermektedir ki, Türkiye yalnızca "olağanüstü" denilen dönemlerde değil, daha uzunca bir süre boyunca da siyasal hükümlüleriyle birlikte yaşamasına devam edecektir.

"İnfaz Yasası"nda yapılan son değişikliklerle birlikte kamuoyunda hükümet tarafından yaratılmak istenilen izlenimin aksine, hükümlülerin -bu arada siyasal hükümlülerin- sayısal olarak önemli bir bölümü serbest bırakılmadı.

Nüfusun bir bölümü böylelikle, evrensel olarak "suç" sayılmasına olanak bulunmayan eylemleri nedeniyle cezaevlerinde yaşamak zorunda bırakılmaktadır.

Kuşkusuz, siyasal hükümlüler sorununun kökten çözümü de siyasaldır. Ancak kayıtsız şartsız bir "genel af"la insanlar "siyasal suçlu" olmaktan ve cezaevlerinde yaşamaktan kurtulabilirler. Ancak bütün düşüncelere açıklama ve örgütlenme özgürlüğünü teminat altına alan bir anayasal çerçeve içinde insanlar siyasal düşünce ve eylemleri nedeniyle gelecekte de suç işliyor olmaktan çıkarılabilirler.

Fakat öyle anlaşılmaktadır ki, iktidar kadar, Meclis'teki "ana muhalefet partisi" de herkesi kapsayan bir genel aftan yana değildir. Yani, kendi iktidarı döneminde cezaevlerinde siyasal hükümlüleri tutmaya devam edeceğini şimdiden kayıt altına almaktadır. Düşünme ve örgütlenme özgürlüğü önündeki anayasal engellerin kısa bir süre içinde ortadan kaldırılması eğilimi hiçbir parti tarafından ileri sürülmediğine göre, siyasal suçlular da varolmaya devam edecekler demektir.

Temel problem, devletin *fiilen* siyasal hükümlüleri ötekilerden ayırdetmesine, bunları özel cezaevlerinde özel bir "tretman"a tâbi tutmasına rağmen, *hukuken* siyasal hükümlülük diye bir kategoriyi tanımıyor olmasından doğmaktadır.

Devlete göre siyasal hükümlüler "karşı ayaklanma" stratejisi içinde, bir "özel harb"in nesnesi olan "iç-düşman"dırlar. Bu kavrayış en yetkili ağızlardan defalarca tekrarlanmış bulunmaktadır.

Öte yandan siyasal hükümlü kategorisinin evrensel içeriği burjuva devletine karşı, ama *caniyane olmayan* bir "suçluluğu" tanımlamaktadır. Bu nedenle de siyasal hükümlülük kategorisinin hukuken tanınması, insanların "kafasının ezilmesi"ni hukuken olanaksız kılmaktadır.

Bu temel kavrayıştan doğan öteki problem de siyasal hükümlülere uygulanan "tretman"ın niteliğiyle ilgilidir. Siyasal hükümlüler bir kere iç düşman olarak kabul edilince ve bunların hepsinden de öldürülerek kurtulunamayacağına göre, bunların öyle bir muameleye tâbi tutulmaları gerekir ki, "düşman" olmaktan çıksınlar ya da "düşmanlık" edemeyecek hale getirilsinler.

O zaman siyasal hükümlülerin her iki anlamda da kafalarını ezecek bir tretman, bu işlemin başlıca aracı haline gelir.

Devletin temel yönelimi ve eğilimi bu problematik çevresinde dönmektedir. Cezaevlerinden yükselen çığlığın gerisinde bu "tretman" yatmaktadır.

Siyasal hükümlüler bu tretmanla uzlaşmamaktadırlar. Yıllardır insanlık ve yurttaşlık haklarını korumak için müthiş bir mücadele vermektedirler. Bu "tretman"ın ürünü devlet hesabına sıfırdır, çok küçük bir azınlık dışında hiç kimsenin "beyni yıkanabilmiş" değildir. Ama bu dize getirme faaliyeti sırasında sayısı yüzü aşan siyasal hükümlü, hayatlarını kaybetmişlerdir. Devlet bugün bütün bu ölümlere rağmen, sopa zoruyla vicdanlar ve bilinçler üzerinde baskı kurmanın mümkün olamayışı karşısında düşünmek zorundadır.

Toplumun gücü ve siyasal olgunluğu, siyasal hükümlüleri cezaevlerinden kurtarmaya daha bir süre yetmeyebilir. Ama bu, siyasal hükümlüler üzerindeki baskının sınırlanması için çaba göstermeyi gereksiz kılmaz, tersine, tam da bu yüzden, toplumsal hayatın çatışmalı gidişi içinde öne doğru fırlamış, toplumun düşmanı değil, doğrudan doğruya toplumun kendisine ait bireyler olarak siyasal hükümlülerin hak ve çıkarlarının korunması, onlar üzerindeki moral, siyasal ve zihinsel baskının kaldırılması uğruna çaba gösterilmesi her özgür yurttaşın en önce kendisine karşı bir görevi olur. Çünkü toplumun baskı altına alınması, bu isterse rejim aleyhtarı olsun, önce bir tek bireyin baskı altına alınmasıyla başlar. □

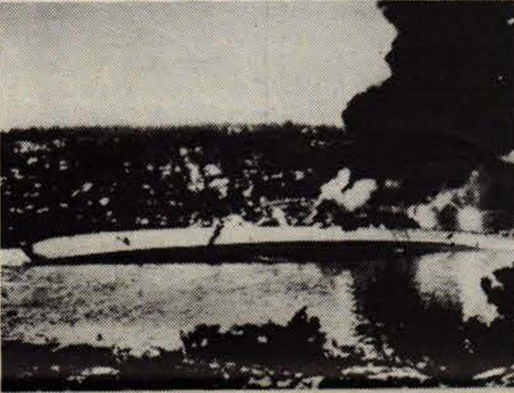
Norveç halkının Hitler faşizmine direnişi

Hitler faşizmine karşı Avrupa halklarının verdiği mücadelenin onurlu sayfalarından birisi Norveç halkının gerçekleştirdiği direnişle yazıldı.

Norveç daha savaş öncesinden başlayarak Hitler'in önde gelen saldırı hedeflerinden birisini oluşturuyordu. Özellikle denizaltı savaşı için ideal olan coğrafi durumu ve İsveç demirinin ihracatında hayati yer tutan Narvik limanının ele geçirilmesi Naziler açısından önemliydi.

Hitler'in kurmayı Mart 1940'da Norveç ve Danimarka'nın işgal planlarını tamamlamıştı. İşgalle bir yandan İsveç demir madenlerinin denetimi, diğer yandan Britanya'nın İskandinav ülkeleri ve Baltık denizinde hareket edemez hale getirilmesi ve bölgenin Alman deniz ve hava kuvvetleri üssüne dönüştürülmesi öngörülüyordu.

Hitler birlikleri Norveç'i işgal etmek üzere 9 Nisan 1940 günü saldırdılar. Yerel saatle 04:15'te gerçekleştirilen saldırıdan birkaç saat sonra 07:32'de Norveç ordusu binbaşılarından eski Savunma Bakanı Vidkun Quisling bir radyo istasyonundan yaptığı konuşmayla kendisini başbakan ilan etti. Ne var ki, halk işgalcilere ve işbirlikçilerine öylesine tepki gösterdi ki Quisling 9-15 Nisan 1940'daki bu ilk başarısız denemesinden sonra ancak 1942'de bir işbirlikçi hükümet kurabildi. (Quisling 1933'de *Nasjonal Samling*'i —NS Ulusal Birlik— kurmuştu. Tüm uşaklığına rağmen yine de 1939'lara kadar Nazi şefleri tarafından hemen hiç önemsenmedi. İşgalden hemen sonra bir oldu-bitti yaratma gayreti boşa gidecek, kral Haakon işgalin ardından yönetimi Quisling hükümetine terketmeyi reddedecekti.)

Blücher'in Oslo fiyordunda batırılması.

Nazi işgali Norveç'i hazırlıksız yakaladı. Yine de hükümet teslim olmadı. Oslo fiyordunda Alman kruvazörü Blücher'in batırılmasına yol açan direnişten yararlanan kral ve hükümet orta Norveç'teki Hamar şehrine çekilebildi.

14 Nisan günü ilk Britanya birlikleri Norveç'e çıktı ama tutunamadı. Güney Norveç'te Nazilere karşı koyamayan bu birliklere 27 Nisan'da tahliye emri verildi. Ülkenin kuzeyinde ise Britanya-Fransa-Polonya kuvvetlerinin yardımıyla Nisan sonlarında Norveç birlikleri Almanlara başarılı biçimde karşı koydularsa da 1 Haziran 1940'da yani işgalden yaklaşık iki ay sonra, Britanya hükümeti tüm Müttefik Kuvvetler'in Norveç'i terk edeceğini açıkladı. 7 Haziran günü Norveç hükümeti ülkeyi terketme kararı aldı. Aynı akşam Haakon, veliaht prens Olav (şimdiki kral) ve bakanların birçoğu Britanya'ya hareket ettiler.

Norveç'in işgali ile Naziler stratejik bir köprübaşını ele geçirmiş oldu. Norveçli faşistlerin ve onların führeri Quisling'in ihanetiyle ülke bağımsızlığını yitirmişti. Ama Naziler ve işbirlikçileri bu küçük kuzey ülkesini asla dize getiremediler. Daha sonraları "o uzun beş yıl" olarak adlandırılacak ve ağır işgal altında geçecek olan 1940-45 arasında Norveç halkı bağımsızlık ve özgürlüğü için muazzam bir direniş oluşturdu ve bu direniş özellikle 1944 yılından sonra, Sovyetler Birliği'nin vazgeçilmez desteğiyle zafere ulaştı.

Rezistans başlıyor

Norveç'te 1940 yazında görünüm şöyleydi: yaygınlaşan faşist işbirlikçiliği, Norveç türü nasyonal-sosyalizmi kurumlaştırma çabaları, Alman işgalcilerin ülkede yeni bir siyasi yapı oluşturma gayretleri ve tüm bunların karşısında Rezistansın temellerinin atılması.

İşgalin hemen ardından tüm anayasal kurumlar Norveç siyasi hayatından kaldırılmıştı denebilir. Kral ve hükümet Londra'daydı. Parlamento (*Storting*) Reich Komiseri olarak Norveç'e gelen Terboven tarafından dağıtılmıştı. Yasama üzerindeki denetim hakları tümüyle ellerinden alınan Yüksek Mahkeme hakimleri istifa etmişlerdi. Siyasi toplantılar, fikir beyanı yasaklanmış, sansür yaygınlaştırılmış ve basın günlük denetim altına sokularak, Reich komiserinin doğrudan emri altında çalışmaya zorlanmıştı.

Bu duruma duyulan ilk tepkiler "bir şeyler yapmak" gerektiğinden hareket eden eylemleri getirdi. İşgalciler ve yerli faşistlerle sokak kavgaları, gösteriler ilk eylemlerdi. Ekim ve Kasım aylarında NS'in propaganda taarruzu ise aynı şekilde sert karşılık görecekti. Faşist konuşmacılar ıslıklanıp, yüksek sesle protesto ediliyor, konuşturulmuyor, hoparlörler tahrip ediliyordu. Bu ilk kendiliğinden eylemler dahi tüm ülke çapında bir örgütlenmeye gidilmesi gereğini doğurdu. Kitle ve meslek örgütleri, diğer sosyal grupalaşmalar aracılığıyla artık eylemler koordine edilmeye başlamıştı. Örneğin doktorlar topluca örgütleri aracılığıyla kimi yetersiz kişilerin sırf NS üyesi oldukları için göreve atanmalarına şiddetle karşı çıktılar. Bu konuda daha da güçlü bir tepki memurlardan geldi. Kamu kuruluşlarına NS yandaşlarının atanması politikası memurlar tarafından güçlü biçimde engellendi. Mayıs 1941'e varıldığında 43'ü aşkın meslek örgütünün 750 binden fazla üyesi nazileştirme politikasına karşı çıktıklarını bildiren bir resmi protesto mektubunu Reich komiserliğine gönderdiler. Reich komiserliği buna karşı olarak bu örgütlerin başına kendi adamlarını getirdi ve örgütlerin yöneticilerini tutukladı.

Bu aşamada artık bu türden eylemlerin illegal koordinasyonu gerektiğinden aralarında özellikle öğretmen, sendikacı, çiftçi ve din adamlarının bulunduğu bir komite kuruldu. Bu komite bir bakıma Rezistansın daha sonraki koordinasyonu için bir çekirdek oluşturdu.

Tüm ülkeden tek bir şiar yaygınlaşıyordu: "*İşbirliği yapmayın*". NS yeni üyeler kazanıyordu ama Naziler ve işbirlikçileri, ilan ettikleri "yeni düzen"i kurmak üzere adam bulamıyorlardı. Çoğu kurumlarda eski görevlileri yerinde bırakmak zorunda kaldılar. Örneğin yalnızca küçük şehirlerde değil, ülkenin ikinci büyük şehri Bergen'de belediye başkanı Mart 1942'ye kadar görevini sürdürdü. Niteliğine bakılmaksızın atamalar yapılmasına rağmen, faşistler yine de kamu kurumlarında bir türlü çoğunluğu sağlayamıyorlardı. Örneğin 1942 baharında faşistler tüm okullarda ancak ortalama % 18'lik bir varlık gösterebiliyordu. Diğer bir deyişle her beş okul yöneticisinden ancak biri NS adamı, ya da işbirlikçisiydi. Burada bir de Norveç ticaret filosundan söz etmek gerekir. Savaş öncesi gemicilik alanında dünyada dördüncü sırada gelen Norveç, toplam dünya gemi tonajının % 7'sine sahipti. İşgalin ardından ticaret gemileri sürgündeki Norveç hükümetine bağlı kaldılar. Ticaret gemilerinin önemini bilen işgalciler daha 22 Nisan 1940'da filonun denetimini öngören bir kararname yayınlamışlardı. Tüm kaptanlardan gemileri Norveç, Alman ya da "tarafsız" limanlara götürüp emir beklemeleri istendi. Ama işgal sırasında hemen Almanların eli altında bulunan ve filonun altıda birini oluşturan gemiler dışında filo tek bir kayıp vermedi. Hiçbir kaptan faşistlerle işbirliğine yanaşmadı. Filo yalnızca ticaret işlerini yapmakla kalmadı, Okyanus'tan Basra Körfezi'ne kadar çeşitli sularda devriye, mayın temizleme vb. görevleri yerine getirdi.

Gestapo'dan kaçanları taşıyan balıkçılar.

Rezistans her geçen gün örgütlü biçimde ve ülkenin her yanında, birlikte eylemlerle büyüdü. Demiryolu geçitleri bombalanıyor, askeri malzeme taşıyan trenler köprülerden aşağı atılıyor, enerji istasyonları işlemez hale getiriliyordu. Yeraltında basılan gazeteler bir uçtan diğer uca tüm ülkede yayılıyor ve özellikle savaşın Doğu Cephesi'nde olup bitenleri anlatıyordu.

18 Ağustos 1944 tarihinde işgal kuvvetleri merkezinden Berlin'e gönderilen şifreli mesajda şöyle deniyordu: "*Rezistans hareketi içerisinde en aktif güç Komünistler... Özel savaş ve keşif kolları oluşturuyorlar. Özellikle saflarına genç insanları çekme konusunda son derece aktifler.*"

Savaş esirleri ve Rezistans

Rezistans'ın özel bir biçimi savaş esirleriyle dayanışmada somutlanıyordu. İşgalden sonra Naziler Norveç'i dev bir toplama kampına dönüştürdüler. Burada Yugoslavlar, Fransızların yanısıra 100 bin kadar Sovyet askeri de vardı. Açlık ve hastalıktan ölümlerin son derece yoğun olduğu bu kamplardaki hayatı savaş sonrasında Profesör Anton Jervell şöyle anlatıyordu: "*Toplama kampında gördüklerimi asla unutmayacağım. Rus askerleri dünyayla bağları kesilmiş bir halde, hiçbir yiyecekleri olmadan ve tıbbi yardım görmeden ölmek üzereydiler. Ama bu yoketme kampında, ölüm kampında dahi en değerli insan özelliklerini taşıyorlardı. Onurluydular, yoldaşlarına yardıma hazırdılar, şaşılacak belki ama mizah güçleri yerindeydi. Onlarla gerçek dostluğumuz ve aramızdaki güven böyle doğdu.*"

Norveçliler savaş esirlerine, özellikle de Sovyet savaş esirlerine yardımcı olmak üzere yoğun çaba gösterdiler. Savaş esirlerinin zorla çalıştırılmaya götürüldükleri yolun üzerine yiyecek paketleri bırakıyorlar, bir yolunu bulup kampın içine kazaklar, ilaçlar yolluyorlardı. Örneğin "Rus annesi" diye anılan Maria Öström'ün yüzlerce belki de binlerce savaş esirini kurtardığı biliniyor. Bergen yakınlarında oturan Öström kalbinden rahatsız olmasına rağmen on kilometre ötedeki kampa yürüyerek, gizli malzeme taşıyor, toplama kamplarındakileri besliyor, onlara giyecek götürüyordu. Yıllar sonra Maria Öström o günlerden şöyle söz edecekti: "*Beni dünyanın en harika adıyla çağırdılar. Bana anne dediler. Onlar benim oğullarımdı.*"

Dağlardaki Rezistans savaşçıları.

Norveç halkı, faşizme karşı kendisiyle omuz omuza savaşmaya gelmiş herkese kapısını ve yüreğini açıyordu. Örneğin yüzlerce Sovyet savaş esiri kamplardan kaçtıktan sonra Norveçlilerin yardımıyla o sırada "tarafsız" olan İsveç'e geçebildi. Savaş esirlerinin söylediği iki kelime istekleri anlatmaya yetiyordu: "Moskova, Kollantai". Norveç'te o sırada herkes Sovyetlerin Stockholm büyükelçisi Alexandra Kollantai'nin adını biliyordu. Bu sözleri duyan Norveçliler, savaş esirlerini ne yapıp yapıp İsveç sınırına ulaştırıyorlardı. Aynı şekilde pekçok Norveçlinin evi Danimarkalı, Fransız ve Norveçli antifaşist savaşçıların da "kaçak" güzergahını oluşturdu. Yeraltında güçlü bir şekilde örgütlenen Rezistans hareketi bu şekilde 50 binden fazla insanı İsveç'e, 5 binden fazlasını da Londra'ya gönderdi.

Kurtulan savaş esirlerinden bir bölümü Norveç'te kalıp Rezistans'a katıldılar. Örneğin 1944 yazında Oslo yakınlarındaki bir toplama kampından kaçan dört Sovyet askeri, Norveç Komünist Partisi yöneticilerine şu mektubu gönderiyorlardı: "*Biz, Rus savaş esirleri, şu anda Norveç'teki ilk partizan gruplarından birini kurmuş bulunuyoruz. Ortak düşman faşizme karşı silahlı mücadele vermeye hazır genç Norveçlilere yardım etmeye her an hazırız.*" Eylül 1944'de gelindiğinde Norveç'te artık herkes Nazileri püskürtecek bir Sovyet taarruzunu bekliyordu.

Sovyet taarruzu başlarken

Ortak düşmana karşı savaş sürerken Londra ve Washington'da Sovyetler'e karşı dostça olmayan propaganda yaygınlık kazanıyordu. 1944'de "Rusların Atlantik'-te yayılması"ndan sıkça söz edilir olmuştu ve 1940'dan bu yana Nazi işgaline karşı vargücüyle direnen Norveç halkına gereken yardım, müttefiklerin Sovyetler dışındaki kanadından bir türlü ulaşamazken, Sovyetlerin Norveç halkına desteği "Norveç bağımsızlığına yönelen Rus tehdidi" olarak gösteriliyordu. Ancak bu propagandaya en açık cevap bizzat sürgündeki Norveç kralından gelecekti. 26 Ekim 1944 günü Londra'da yaptığı radyo konuşmasında Kral Haakon şunları söylüyordu: "*Rusya'nın Norveç'le ilgili olarak saldırgan plan yaptığına dair hiçbir kanıt yoktur. Aksine Rusya'ya karşı saldırganlık planları yapan ülkeler ve çevrelerce Rus ve Bolşevik korkusunun sistemli olarak yayılmak istendiğinin kanıtları vardır... Sovyetler Birliği Nazi barbarlığına karşı demokratik güçlerin mücadelesinde belirleyici bir faktördü, şimdi de öyledir. Ulusal mücadelemizde Norveç Komünistleri, saldırganlara karşı halkın mücadeleci güçlerini seferber etmekte en öndeydiler... Özgür ve bağımsız Norveç'e giden yol, tüm uluslarla, Sovyetler Birliği dahil, sadık ve dürüst bir işbirliğinden geçmektedir... Bugün Sovyetler Birliği'nin ortak düşmana karşı yiğit ve muzaffer mücadelesini hayranlık ve coşkuyla izliyoruz. Sovyet müttefiklere her türlü desteği göstermek, her Norveçlinin görevidir.*"

1944 sonbaharında Avrupa'nın kuzeyinde Hitler ordularına karşı Sovyet taarruzu başlarken, Britanya'da bulunan 5 bin kadar Norveçli de ülkelerine dönerek savaşmak isteğini belirtiyordu. Ancak ne donanımları, ne de silahları vardı. Sovyetler dışındaki müttefikler ise bu konuyu sessizce geçiştiriyorlardı. Sovyetler Birliği ABD, SSCB ve Britanya arasındaki anlaşma gereği Norveç'in bir müttefik güç oluşturularak Nazi işgalinden kurtarılması çağrısında bulundu. Düşmanın kuvvetli bir direniş gösterdiği anlaşılıyordu. Hitler 200 bin mevcutlu 20. Ordusu'nu kuzey bölgesine sevketmişti. Ama Britanya donanması görünürde yoktu. Sovyet birlikleri sonbaharda stratejik üstünlük sağlamışlardı. Ülkenin kuzeybatısındaki Nazi birliklerinin Reich'ın ana kuvvetleriyle irtibatı kesilmiş, 59 Alman birliğinin yarısı etkisizleştirilmiş, diğerleri de Baltık kıyılarına sıkıştırılmıştı. Sovyet birliklerinin Finlandiya ile yapılan ateşkesten sonra Finlandiya sınırı üzerinden Norveç'e ilerlemesiyle Alman birliklerinin durumu iyice kötüleşti. Bu sırada Norveçli yurtseverlerin balıkçı gibi davranarak bölgeyi taramaları ve bu konudaki istihbaratlarından büyük ölçüde yararlanan Sovyet torpido botları kuzeyden Norveç limanlarına girdi. Bu taarruz gününde Almanlar 30 bin asker ve 156 gemi kaybettiler. Sovyetler ise 2 binden fazlası Norveç topraklarında olmak üzere yaklaşık 16 bin kayıp verdiler. Norveç'te şehir şehir devam eden savaşta çok sayıda yurtsever geçici Sovyet kumandası altında askeri olarak örgütlenip, düşmanın yurtlarından atılması için savaşıyorlardı. Norveç askeri birlikleri de Kızıl Ordu birlikleriyle aynı donanıma sahip oldular, milyonlarca ruble yardım gördüler.

Hain Quisling'in yargılanması.

Norveç'teki Naziler 8 Mayıs 1945 günü teslim oldu ve Rezistans savaşçıları denetim yönetimi ele aldılar. Zaferin ilk saatlerinde Reich komiseri Terboven ile SS generali Rediess ve NS'in önde gelen liderleri intihar ettiler. Tarihe halkına ihanetin yüzkarası örneği olarak geçecek Quisling ise Oslo yakınlarında bir avuç silahlı yandaşının koruması altında bulunuyordu. Quisling'in devlet başkanı muamelesi görme isteği reddedildi ve teslim olmadığı takdirde zorla tutuklanacağı bildirildi. Hain, 9 Mayıs sabahı teslim oldu ve yargılanmasından sonra 10 Eylül 1945'te ölüm cezasına çarptırıldı. Cezası 24 Ekim günü idam mangası tarafından infaz edildi. Kuşkusuz Norveç halkının 5 yıl boyunca Nazilere işbirliği yapanlara karşı gösterceği hoşgörü yoktu. Bu sırada Mayıs 1945 sonlarında bir Britanya tugayı "ülkenin kurtarıcısı" olarak Norveç'te gözüktü. Sovyet birlikleri zaferden sonra Eylül 1945'te ülkeden ayrıldılar. Ama geride bıraktıkları da vardı. Bugün Trondheim'daki katedralde ordu, donanma, Rezistans hareketi ve toplama kamplarında ölen 10 bin Norveçlinin adı yazılıdır. Oslo, Kirkenes, Bodö, Elvenes, Fauske ve daha onlarca diğer şehirde ise Sovyet askerleri, savaş esirleri, Rezistans savaşçılarının üzerinde "Norveç minnettardır" yazan mezarı bulunmaktadır.

Kral Haakon Londra'dan konuşurken